

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

**Environment
Agency**

Ymgynghoriad ar ddiweddaru Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy ar gyfer y trydydd cylch (2021– 2027)

Rhagfyr 2020

Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru yw ceisio rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy yn ei holl waith. Rydym wedi llunio [llyfryn](#) i'ch cyflwyno i'n ffordd newydd o weithio. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi [canllaw statudol](#) ar gymhwyso'n diben. Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn amlinellu ein diben cyffredinol.

Wrth gyflawni ei swyddogaethau, mae'n rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru wneud y canlynol:

1. dilyn dulliau o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy mewn perthynas â Chymru, a
2. chymhwyso egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy wrth gyflawni ei swyddogaethau, cyn belled ag y bo hynny'n gyson â'u cyflawni'n briodol.

Mae gennym hefyd ddyletswydd, o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, i sicrhau bod ein cyfraniad at y saith nod llesiant mor fawr â phosib, drwy reoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Rydym yn gwneud hyn drwy bennu amcanion llesiant, a sicrhau bod ein gwaith yn cyfrannu at bob un ohonynt.

Asiantaeth yr Amgylchedd

Ni yw Asiantaeth yr Amgylchedd. Rydym yn gweithio i greu lleoedd gwell ar gyfer pobl a bywyd gwylt, ac rydym yn cefnogi datblygu cynaliadwy.

Rydym yn gweithredu yn y lle y caiff newid amgylcheddol ei effaith fwyaf ar fywydau pobl. Rydym yn lleihau'r risgiau i bobl ac adeiladau o lifogydd; sicrhau bod digon o ddŵr ar gyfer pobl a bywyd gwylt; diogelu a gwella ansawdd aer, tir a dŵr; a chymhwyso'r safonau amgylcheddol y gall diwydiant weithredu oddi mewn iddynt.

Mae gweithredu i leihau'r newid yn yr hinsawdd, a helpu pobl a bywyd gwylt i addasu i'w ganlyniadau, wrth wraidd popeth a wnawn.

Ni allwn wneud hyn ar ein pennau ein hunain. Rydym yn gweithio'n agos gydag amrediad o bartneriaid, gan gynnwys y llywodraeth, busnes, awdurdodau lleol, asiantaethau eraill, grwpiau cymdeithas sifil, a'r cymunedau rydym yn eu gwasanaethu.

Cynnwys

Cynnwys	3
Acronymau.....	4
1. Cynllunio ar gyfer y dyfodol.....	6
1.1 Cyflwyniad	6
1.2 Ardal Basn Afon Dyfrdwy	7
1.3 Dilyn dull seiliedig ar le yng Nghymru.....	13
1.4 Dilyn dull seiliedig ar le yn Lloegr	15
1.5 Anghenion tystiolaeth yng Nghymru.....	16
2. Ardal Basn Afon Dyfrdwy	17
2.1 Cyflwyniad	17
2.2 Cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr ac adolygiad o gynnydd	18
2.3 Diweddariadau yn y dyfodol i wybodaeth am ddosbarthiadau.....	23
2.4 Ardaloedd gwarchodedig.....	26
2.5 Rhoi camau gweithredu ar waith	28
2.6 Heriau yn y basn afon	38
2.7 Asesiadau risg.....	40
2.8 Ystyried y newid yn yr hinsawdd	41
3. Mesurau ac amcanion.....	44
3.1 Crynodeb o'r rhaglen o fesurau arfaethedig	44
3.2 Y prif raglenni cyflenwi	45
3.3. Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch – cyrff dŵr yng Nghymru	54
3.4 Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch – cyrff dŵr yn Lloegr	57
3.5 Sut bydd y rhaglen o fesurau arfaethedig yn mynd i'r afael â'r materion rheoli dŵr sylweddol ac yn cyflawni amcanion ar gyfer 2027.....	58
3.6 Dull seiliedig ar le ar gyfer mesurau'r trydydd cylch yng Nghymru	63
3.7 Uchelgais y trydydd cylch yng Nghymru.....	66
4. Camau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd	69

Acronymau

Acronym	Ystyr
ALS	Strategaethau trwyddedu tynnu dŵr
AMP	Cynllun Rheoli Asedau
BPS	System dalu sylfaenol
CaBA	Dull seiliedig ar ddalgylch
CSO	Gorlif carthffosiaeth cyfunol
CSM	Monitro Safonau Cyffredin
CJEU	Llys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd
DCWW	Dŵr Cymru
DrWPA	Ardal Dŵr Yfed Warchodedig
EA	Asiantaeth yr Amgylchedd
UE	Undeb Ewropeaidd
FRM	Rheoli perygl llifogydd
FRMPs	Cynlluniau rheoli perygl llifogydd
GBNNS	Rhywogaethau anfroddorol Prydain
GHG	Nwyon tŷ gwydr
HMWB	Corff dŵr sydd wedi'i addasu'n sylweddol
HRA	Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd
IPENS	Rhaglen wella ar gyfer safleoedd Natura 2000 yn Lloegr
INNS	Rhywogaethau estron goresgynnol
JNCC	Cyd-bwyllgor Cadwraeth Natur
LLFA	Awdurdod Llifogydd Lleol Arweiniol
N2K	Safleoedd Natura 2000
NEP	Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol
NGO	Corff anllywodraethol
NRP	Polisi Adnoddau Naturiol
CNC	Cyfoeth Naturiol Cymru
NVZ	Parth Perygl Nitradau
PBDE	Ether deuffenyl polybrominedig
PIP	Cynlluniau Gwella â Blaenoriaeth
PR19	Adolygiad Prisiau 2019
RBD	Ardal basn afon
RBMP	Cynllun Rheoli Basn Afon
ACA	Ardal Cadwraeth Arbennig
SMNR	Rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy
SoNaRR	Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol
AGA	Ardal Gwarchodaeth Arbennig
SoDdGA	Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig
STW	Gwaith trin carthion
SDCau	Systemau Draenio Cynaliadwy
UKCIP	Rhaglen Ymchwilio i Gemegion y DU
UKCP09 neu 18	Rhagolygon Hinsawdd y DU 2009 neu 2018
UKFS	Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig

UKTAG	Grŵp Cyngori Technegol y DU
uPBT	Hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig
WFD	Cyfarwydddeb Fframwaith Dŵr
WFF	Fforwm Pysgodfeydd Cymru
WGWE	Ystad Goetir Llywodraeth Cymru
WINEP	Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol y Diwydiant Dŵr
WISE	System Gwybodaeth Ddŵr Ewrop
WLMF	Fforwm Rheoli Tir Cymru
WMAAG	Grŵp Cyngori a Gweithredu Cymru ar Faterion Morol
WWMF	Fforwm Rheoli Dŵr Cymru

1. Cynllunio ar gyfer y dyfodol

1.1 Cyflwyniad

Bydd Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn diweddarau'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon ar gyfer y trydydd cylch, o dan Reoliadau'r Amgylchedd Dŵr (Y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017 (y cyfeirir atynt fel Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017), ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Bydd y cynllun yn pennu amcanion ar gyfer afonydd, llynnoedd, aberoedd, dyfroedd arfordirol a dŵr daear. Er ein bod yn gyfrifol am ddatblygu'r cynlluniau, mae'r canlyniadau, a'r camau sydd angen eu cymryd er mwyn eu cyflawni, ar gyfer pawb. Bydd y cynllun hwn yn amlinellu'r camau sy'n angenrheidiol er mwyn gwella'r amgylchedd, yn ein barn ni, y manteision a allai ddeillio ohonynt, a phwy sydd yn y sefyllfa orau i'w cyflawni. Cynhelir yr ymgynghoriad hwn ar y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon ar gyfer y cyfnod 2021–2027. Roedd y cynllun cyntaf ar gyfer 2009–2015 a'r ail gynllun ar gyfer 2015–2021 (gweler Figure 1).

Ffigur 1: Cylchoedd cynllunio Cynlluniau Rheoli Basn Afon

Yn unol â gofynion statudol o dan Reoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017, mae'n rhaid i gyrff dŵr gyflawni statws da erbyn 22 Rhagfyr 2027. Dysgwyd llawer o wersi yn ystod y broses gynllunio a chyflenwi ers cyflwyno'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yn 2000 a'i throsi'n gyfraith yng Nghymru a Lloegr yn 2003 – a'r ddeddfwriaeth honno bellach wedi'i diweddarau a'i disodli gan Reoliadau'r Amgylchedd Dŵr (Y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017. Mae'r rhain yn cynnwys y datganiad bod ymgysylltu â'n partneriaid yn gynnar yn hanfodol gan fod gwelliannau amgylcheddol yn cymryd amser ac efallai na fyddant yn amlwg yn ystod proses ddosbarthu cylch penodol, sy'n ei gwneud yn anodd ymrwymo i ddyrannu adnoddau ar sail cylch chwe blynedd. Ers y cylch cyntaf, mae ein dealltwriaeth o ofynion statws da wedi esblygu, ac mae gwelliannau mewn technegau a safonau monitro wedi'u hadlewyrchu yn y broses ddosbarthu. Yng Nghymru, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) (2016) yn cynnig cyfle i ni adeiladu ar y sylfaen a ddarparodd Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran datblygu dull seiliedig ar le, ac, mewn modd tebyg, drwy'r dull seiliedig ar ddalgylch yn Lloegr.

1.1.1 Gadael yr Undeb Ewropeaidd

Gadawodd y Deyrnas Unedig (DU) yr Undeb Ewropeaidd (UE) ar 31 Ionawr 2020, a dechreuodd gyfnod pontio y disgwylir iddo ddod i ben ar 31 Rhagfyr 2020. Yn ystod y cyfnod pontio, mae'r DU yn parhau i gymhwyso deddfwriaeth yr UE ynghyd â rheoliadau'r DU. Rhaid i'r DU drosi unrhyw newidiadau yn neddfwriaeth yr UE yn ystod y cyfnod pontio,

ac mae'n parhau i fod o dan awdurdodaeth Llys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd. Yn ystod y cyfnod hwn, mae ein gwaith a'n fframweithiau deddfwriaethol yn parhau i fod yr un peth ag yr oeddent cyn 31 Ionawr 2020. Diffinnir y cyfnod pontio yn Deddf yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael) 2018 a Deddf yr Undeb Ewropeaidd (Y Cytundeb Ymadael) 2020.

Ar ddiwedd y cyfnod pontio, bydd Deddf yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael) yn trosglwyddo cyfraith yr UE sydd wedi'i throsi i gyfraith ddomestig y DU. Caiff unrhyw ddiffygion yng nghyfraith yr UE a gedwir fel cyfraith y DU, sy'n deillio o'r ffaith nad yw'r DU bellach yn aelod-wladwriaeth, eu cywiro gan offerynnau statudol. Ar ôl 1 Ionawr 2021, bydd y DU yn gallu gwneud newidiadau deddfwriaethol i weddu â'i pholisïau a'i hamcanion ei hun y tu allan i'r UE.

1.1.2 COVID-19

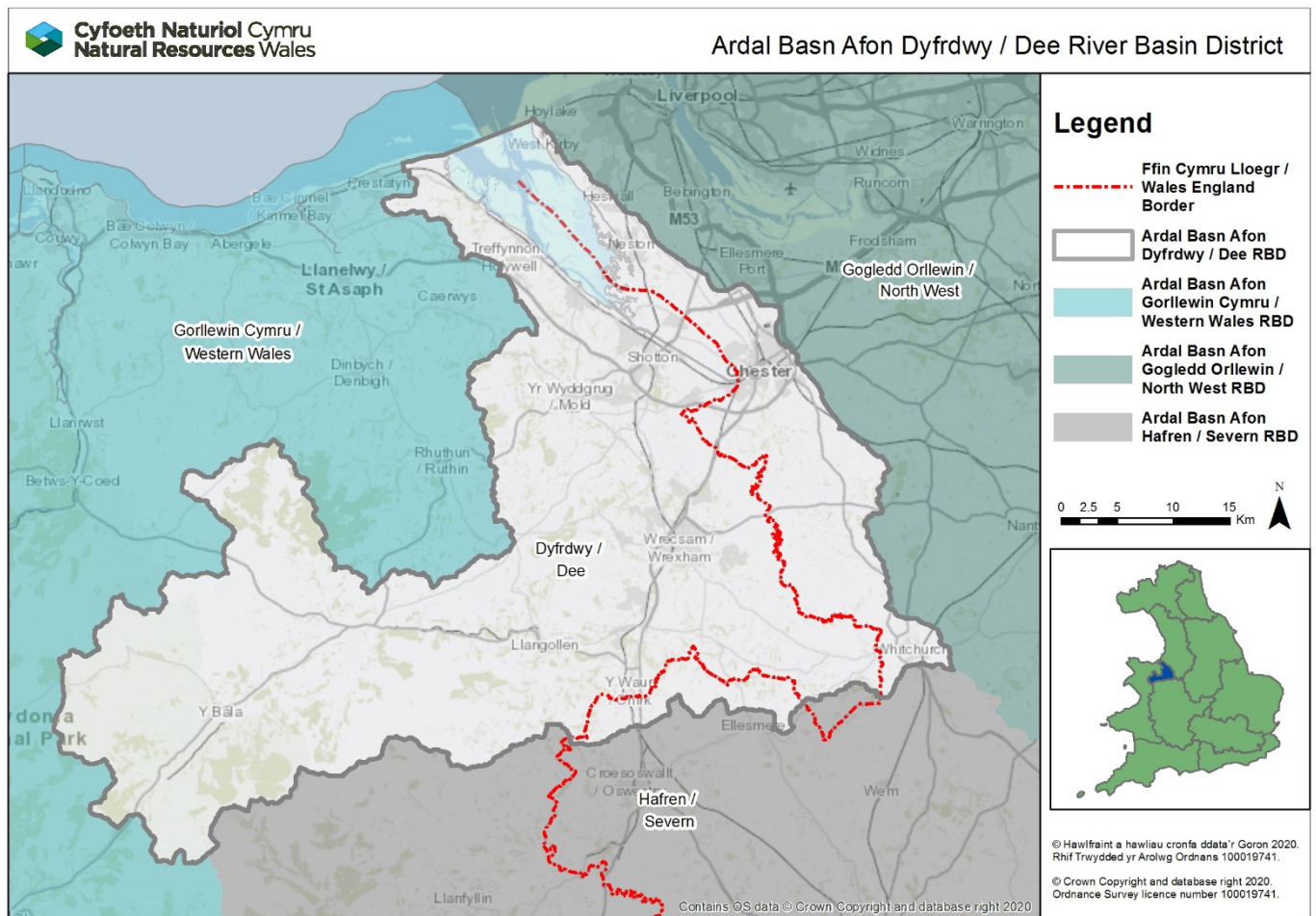
Ym mis Mawrth 2020, daeth cyfyngiadau symud i rym yn y DU yn sgil yr ymateb iechyd y cyhoedd i'r feirws COVID-19. Defnyddiodd Llywodraeth Cymru ei phwerau cyfreithiol i lunio rheoliadau a orfododd cyfyngiadau neu ofynion ar bobl gyda'r bwriad o atal achosion o'r coronafeirws, neu ei ledaeniad, yng Nghymru, amddiffyn yn erbyn y feirws a'i ledaeniad, a rheoli neu ddarparu ymateb iechyd y cyhoedd iddo. Cafodd cyfyngiadau tebyg hefyd eu cymhwyso yn Lloegr gan y llywodraeth.

Cafodd hyn effaith ar bob sefydliad yng Nghymru a Lloegr. O safbwynt Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd, golygodd hyn y bu'n rhaid i ni atal ein rhaglen fonitro, y gwnaethom ohirio neu ganslo rhai o'n prosiectau gwella, ac y gwnaethom leihau'r gwaith ymgysylltu â rhai o'n rhanddeiliaid a oedd wedi gorfod rhoi staff ar ffyrlo. Cafodd effaith hefyd ar amseriad yr ymgynghoriad hwn, y bu oediad iddo. Fodd bynnag, rydym wedi llwyddo i weithio i'r amserlen statudol ar gyfer cyhoeddi'r cynllun hwn ar ffurf ddrafft yn yr amgylchiadau hyn. Nid ydym eto'n gwybod i ba raddau y bydd y feirws, ac effeithiau dilynol, yn cael effaith ar gyfyngiadau parhaus ar ein rhaglen waith ar gyfer y trydydd cylch.

1.2 Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Mae Ffigur 2 yn dangos ffin Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Rhennir y cyfrifoldeb dros gynllunio dyfodol Ardal Basn Afon Dyfrdwy rhwng Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae'r ddau sefydliad yn ymrwymedig i gydweithio i hyrwyddo'r manteision mwyaf i'r amgylchedd dŵr. Mae'r diweddariad hwn i'r Cynllun Rheoli Basn Afon yn safbwynt unigol o'r basn afon a'i reolaeth i'r dyfodol. Lle bu hynny'n bosibl, dilynwyd yr un dull i lunio'r cynllun hwn. Mewn rhai meysydd, mae cyfeiriad y llywodraeth neu bolisi lleol wedi arwain at ddilyn dulliau gwahanol i ddod i'r un canlyniad. Ceir esboniad llawn lle bo hyn wedi digwydd.

Ffigur 2: Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Cyhoeddwyd y Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy cyntaf yn 2009, ac yna cafodd ei ddiweddarau yn 2015. Y cynllun hwn yw'r ymgynghoriad ar y trydydd cylch ar gyfer 2021–2027. Diben y cynllun hwn yw diogelu a gwella'r amgylchedd dŵr er budd ehangach pobl a bywyd gwyllt. I gyflawni hyn, mae'r cynllun yn cynnwys crynodeb o'r canlynol:

- dosbarthiad mwyaf diweddar cyrff dŵr. Mae hyn yn ein galluogi i ddeall cyflwr presennol y cyrff dŵr, gan gynnwys yr holl elfennau ansawdd. Mae atal dirywiad o'r sefyllfa sylfaenol hon yn un o amcanion allweddol y cynllun hwn, ac mae hefyd yn un o'r heriau mwyaf sylweddol rydym yn ei hwynebu wrth ddiogelu'r amgylchedd dŵr.
- y rhaglen o fesurau arfaethedig angenrheidiol i gyflawni amcanion Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017. Mae'r rhain yn cynnwys mesurau ar gyfer ardaloedd gwarchodedig tuag at gyflawni eu hamcanion statudol. Mae'r rhaglen yn amlinellu'r camau i'w cymryd dros gylch cynllunio nesaf 2021–2027, gan ganolbwyntio ar weithio ar y cyd a darparu buddion lluosog ar gyfer pobl a bywyd gwyllt.
- yr amcanion amgylcheddol arfaethedig a bennir ar gyfer pob elfen ansawdd ymhob corff dŵr, gan gynnwys amcan ar gyfer y corff dŵr yn ei gyfanrwydd. Yr amcan arferol oedd anelu at gyflawni statws neu botensial da erbyn 2015. Mewn rhai achosion, rydym wedi ymestyn y dyddiad cau i 2027, neu'r tu hwnt, lle gellir cyfiawnhau hyn ar sail amodau naturiol neu annichonolrwydd technegol ar gyfer

nifer fach o gemegion, neu rydym wedi pennu amcan sy'n is na da lle bo'n bosibl cyfiawnhau hyn ar sail annichonolrwydd technegol neu gost anghymesur.

Gyda'i gilydd, bydd y dull a'r camau a amlinellir yn y cynllun hwn yn cael effaith ar bob math o ddŵr ar draws y dalgylchoedd a gwmpesir gan y cynllun rheoli, gan gynnwys afonydd, llynnoedd, dŵr daear, gwlyptiroedd, aberoedd a dyfroedd arfordirol. Nod y cynllun yw ei fod yn cael ei integreiddio ar lefel dalgylch, gan sicrhau cysylltiad ar draws yr amgylchedd ehangach, o'r tarddiad i'r môr, ar gyfer pobl a bywyd gwyllt.

Ein nod yw gwella'r amgylchedd drwy Gynlluniau Rheoli Basn Afon sy'n fwy uchelgeisiol, a thrwy gydweithredu'n barhaus. Ceir llawer o enghreifftiau da eisoes o weithio mewn partneriaeth, ac mae angen i ni adeiladu ar y rhain. Bydd yr ymatebion i'r ymgynghoriad hwn yn helpu i bennu cyfeiriad strategol y cynlluniau ac i flaenoriaethu'r camau angenrheidiol. Mae angen i ni sicrhau y caiff yr amcanion ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon eu hintegreiddio mewn cynlluniau a pholisïau eraill. Yng Nghymru, yn benodol, mae'n rhaid i hyn gynnwys ein gwaith cynllunio adnoddau naturiol, Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd, Cynlluniau Rheoli Traethlin, a Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru. Yn Lloegr, mae'n rhaid i hyn gynnwys ein Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd a chyflawni targed [Cynllun Amgylcheddol 25 Mlynedd](#) y llywodraeth o sicrhau bod o leiaf 75% o ddyfroedd yn agos at eu cyflwr naturiol.

Rydym yn cydnabod y gallai hinsawdd newidiol gael effaith ar y buddion y mae ein hamgylchedd yn eu darparu. Gan weithio mewn partneriaeth, ein nod yw datblygu ein dealltwriaeth o effeithiau lleol, a chynnwys gwydnwch yn wyneb y newid yn yr hinsawdd, ac addasu iddo, yng ngwaith rheoli basnau afon.

1.2.1 Yr hyn a gyflawnwyd hyd yn hyn

Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy wedi elwa ar fuddsoddiad, dros y 30 a mwy o flynyddoedd diwethaf, sydd wedi cyflwyno gwelliannau er budd pobl, bywyd gwyllt a'r economi. Ers cyhoeddi'r ail Gynllun Rheoli Basn Afon yn 2015, rydym wedi gwella'n dealltwriaeth o'r pwysau ar yr amgylchedd dŵr, gan ein galluogi i dargedu camau i'w rheoli. Mae'r rhan fwyaf o'r camau gweithredu a gynigir yn y Cynllun Rheoli Basn Afon naill ai wedi'u cychwyn neu wedi'u cwblhau.

Yn yr ail gynllun a gyhoeddwyd yn 2015, gwnaethom adrodd bod 28% o gyrff dŵr wedi cyflawni statws cyffredinol da ac mai nod Ardal Basn Afon Dyfrdwy oedd gwella cydymffurfiaeth saith corff dŵr â statws cyffredinol da, y mae ganddynt statws cymedrol/gwael ar hyn o bryd, a hefyd i wella statws un corff dŵr o wael i gymedrol. Mae hyn yn cyfateb â gwelliant o 7% mewn cydymffurfiaeth â statws da erbyn 2021. Ers hynny, gwnaed llawer o welliannau, ond mae'n gallu cymryd amser sylweddol cyn y gellir eu gweld yn y canlyniadau monitro biolegol. Nid yw eto'n bosibl cadarnhau a yw'r nod hwn wedi'i gyflawni. Caiff dosbarthiad 2021 ar gyfer Cymru ei gyhoeddi ochr yn ochr â Chynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Fodd bynnag, mae'r dosbarthiad presennol yn dangos bod 39% wedi cyflawni statws da neu well. Gweler y rhan ar 'statws cyffredinol cyfredol' am fwy o wybodaeth.

Mae llawer o sefydliadau wedi cydweithio ar draws yr ardal basn afon ar amrediad o brosiectau. Mae partneriaethau dalgylch yn eu lle ar gyfer rhannau is a chanol afon Dyfrdwy. Mae'r rhain yn grwpiau o sefydliadau sydd â diddordeb mewn gwella'r amgylchedd yn eu hardal leol. Mae'r partneriaethau'n gweithio ar amrediad eang o faterion, gan gynnwys yr amgylchedd dŵr, ond hefyd maent yn mynd i'r afael â materion

ehangach nad ydynt yn ymwneud yn uniongyrchol â chynllunio basnau afon. Yn ogystal, mae'r grŵp llywio a bwrdd prosiect ar gyfer prosiect LIFE Afon Dyfrdwy wedi'u sefydlu.

1.2.2 Pwy sy'n rheoli Ardal Basn Afon Dyfrdwy?

Mae llawer o sefydliadau'n gyfrifol am reoli'r ardal basn afon. Caiff y sefydliadau hyn yn aml eu gosod mewn grwpiau fesul sector, a cheir crynodeb ohonynt yn Nhabl 1.

Tabl 1: Grwpiau fesul sector sydd ynghlwm wrth gynllunio basnau afon

Sector	Enghreifftiau
Amaethyddiaeth a rheoli tir gwledig	Yn cynnwys tir âr, da byw, coedwigaeth a garddwriaeth
Genweirio a chadwraeth	Yn cynnwys grwpiau genweirio a chadwraeth
Llywodraeth ganolog	Yn cynnwys Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU a chyrrff llywodraeth datganoledig (gan gynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd)
Domestig / y cyhoedd	Yn cynnwys unigolion a grwpiau cymunedol
Ynni	Yn cynnwys grwpiau ynni adnewyddadwy ac ynni dŵr
Iechyd	Yn cynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru
Diwydiant, gweithgynhyrchu a busnes arall	Yn cynnwys cemegion, adeiladu, bwyd a diod, papur, tecstilau a metelau
Llywodraeth leol	Yn cynnwys awdurdodau lleol ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol
Mwyngloddio a gwaith chwarela	Yn cynnwys cloddio am lo, mwyngloddio am adnoddau nad ydynt yn lo, a gwaith chwarela
Mordwyaeth	Yn cynnwys grwpiau dyfrffyrdd mewndirol, ac awdurdodau porth a harbwr
Cyrrff anllywodraethol	Yn cynnwys cyrrff anllywodraethol amgylcheddol (gan gynnwys ymddiriedolaethau natur ac afonydd) a chyrrff anllywodraethol eraill

Sector	Enghreifftiau
Hamdden	Yn cynnwys cerddwyr, canŵ-wyr a grwpiau amwynder
Prifysgolion	Yn cynnwys casglu a dehongli tystiolaeth
Trefol a chludiant	Yn cynnwys aer, ffyrdd, rheilffyrdd a threfol
Trin, trosglwyddo, storio a gwaredu gwastraff	Yn cynnwys tirlenwi, biowastraff, a thrin a throsglwyddo gwastraff
Diwydiant dŵr	Yn cynnwys cyflenwi dŵr, a thrin dŵr a charthion

Ceir crynodeb o enghreifftiau o gynlluniau a strategaethau sy'n ymwneud â rheoli dŵr gan sefydliadau a gynrychiolir gan y sectorau uchod yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Rydym yn gweithio gyda'r sectorau hyn, ac yn cyfathrebu â nhw, drwy ein fforymau rhanddeiliaid allanol. Yng Nghymru, mae Fforwm Rheoli Dŵr Cymru yn cynnig cyfle i sefydliadau sy'n aelodau o'r fforwm rannu tystiolaeth ac archwilio cyfleoedd ar gyfer cydweithio er mwyn cyflawni'r gwaith o reoli dŵr yn gynaliadwy yng Nghymru – o'i darddiad i'r môr. Caiff ei gadeirio gan aelod o fwrdd Cyfoeth Naturiol Cymru, ac mae'n cwrdd dwywaith y flwyddyn. Cyhoeddir dyddiadau cyfarfodydd a chofnodion cyfarfodydd [ar ein gwefan](#). Mae'r fforwm hefyd yn archwilio cyfleoedd i ddatblygu, cefnogi a chyfleu negeseuon ac argymhellion a rennir ar reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae Fforwm Rheoli Dŵr Cymru'n gweithio gyda Fforwm Rheoli Tir Cymru, Fforwm Pysgodfeydd Cymru a Grŵp Cyngori a Gweithredu Cymru ar Faterion Morol. Cafodd Is-grŵp Amaethyddiaeth Fforwm Rheoli Tir Cymru y dasg o gynnal dadansoddiad o wraidd llygredd amaethyddol er mwyn cael dealltwriaeth gyffredin ohono. Edrychodd y grŵp ar y ffyrdd yr eir i'r afael â'r rhain ar hyn o bryd drwy ymchwilio i ddatrysiadau posibl, cytuno ac adrodd arnynt, a'u cyflwyno, gan ddilyn dull integredig a chan weithio ar draws sefydliadau. Cyhoeddwyd adroddiad gan y grŵp ym mis Ebrill 2018 ar [fynd i'r afael â llygredd amaethyddol](#).

Yn Lloegr, mae'r National Water Leaders Group. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys sefydliadau cenedlaethol o amrediad o sectorau sydd â chyfrifoldeb am, neu fuddiant mewn, arwain ar y rheolaeth strategol o ddyfroedd Lloegr. Caiff ei gadeirio gan Asiantaeth yr Amgylchedd ac mae'n cwrdd teirgwaith y flwyddyn yn gyffredinol. Nod y grŵp yw cydweithio ar draws sefydliadau/sectorau i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr fel adnodd gwerthfawr ar gyfer busnes, pobl a natur. Mae'r grŵp yn hybu rheolaeth dŵr well ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol drwy ddilyn dull system ddŵr gyfan o reoli pwysau fel y newid yn yr hinsawdd a thwf y boblogaeth.

Mae amcanion y National Water Leaders Group fel a ganlyn:

- dylanwadu ar bolisiau a phrosesau cenedlaethol, drwy ddull integredig, i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr

- llywio gwaith cynllunio amgylcheddol dŵr er mwyn cyflawni amcanion Cynlluniau Rheoli Basn Afon
- arwain a hybu camau i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr, gan hyrwyddo partneriaethau a grymuso eraill i chwarae eu rhan
- rhannu gwybodaeth, arfer da, a gwersi a ddysgwyd wrth reoli dŵr.

1.2.3 Graddfa o fewn Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Mae'r cynllun hwn yn cyfeirio at dair uned reoli: ardaloedd basn afon, dalgylchoedd rheoli, a chyrff dŵr. Yr ardal basn afon yw'r un fwyaf, ac sy'n ffurfio'r ardal gyfan y mae'r cynllun hwn yn ymwneud â hi. Rhennir ardaloedd basn afon yn ddalgylchoedd rheoli llai sy'n ei gwneud yn bosibl gwneud penderfyniadau mwy lleol, a chyrff dŵr yw'r rhannau unigol o afonydd, llynnoedd, aberoedd, dyfroedd arfordirol neu ddyfroedd daear yr ydym yn eu monitro ac yn adrodd arnynt o safbwynt eu hansawdd. O safbwynt afon Dyfrdwy, mae'r ardal basn afon a'r dalgylch rheoli yr un peth.

Nid yw gwaith rheoli'r amgylchedd dŵr bob amser yn cael ei gydlyn yn y modd gorau ar y raddfa ardal basn afon. Yng Nghymru, o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, mae'r ffiniau (gweler Figure 4 isod) a gwmpesir gan Ddatganiadau Ardal wedi'u cyhoeddi, a bydd hyn yn ffordd newydd o weithio a fydd yn dibynnu ar gydweithrediad â phartneriaid a rhanddeiliaid. Mae dalgylchoedd yn parhau i fod yn bwysig, a chânt eu rheoli fel rhan o'r gwaith a wneir ar draws ffiniau Datganiadau Ardal.

Mae Asiantaeth yr Amgylchedd hefyd yn gweithio'n ddyddiol gyda'r sefydliadau unigol o'r National Water Leaders Group a'r bobl hynny sydd ynghlwm wrth bartneriaethau dalgylch, ar lefel genedlaethol ac yn lleol, naill ai'n uniongyrchol neu drwy gyfranogiad ar y cyd mewn grwpiau a phrosiectau eraill.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gallu gwneud sawl gwelliant sylweddol drwy ei weithgareddau ei hun, er enghraifft:

- Rheoli Ystad Goetir Llywodraeth Cymru
- Gweithredu asedau rheoli llifogydd a hydrometreg
- Rheoli Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn rheoleiddwyr sy'n sicrhau y caiff deddfwriaeth ar gyfer gwarchod yr amgylchedd ei chymhwyso'n deg yn unol â'n hegwyddorion rheoleiddio. Rydym hefyd yn gweithio gyda phartneriaid lleol a chenedlaethol i gyflwyno prosiectau a mentrau i wella'r amgylchedd dŵr. Yng Nghymru, mae enghreifftiau o hyn yn cynnwys datblygu ein dull o weithredu egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, y Strategaeth Mwynglawdd Metel dros Gymru, a Chynllun Gweithredu Rheoli'r Ardal Forol Warchodedig. Yn Lloegr, mae enghreifftiau o hyn yn cynnwys cyflawni deilliannau cynllun 25 mlynedd Llywodraeth y DU, cynlluniau busnes cwmnïau dŵr, a chynlluniau dalgylch a ddatblygir gan bartneriaethau dalgylch o dan y dull seiliedig ar ddalgylch. Mae strategaethau eraill ar lefel y DU ac maent yn cynnwys [Strategaeth Forol y DU a'r dull strategol o fynd i'r afael â risgiau o gemegion niweidiol yn nyfroedd y DU](#).

1.3 Dilyn dull seiliedig ar le yng Nghymru

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn datgan bod yn rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru lunio adroddiad sy'n cynnwys ei asesiad o sefyllfa adnoddau naturiol mewn perthynas â Chymru. Darparodd yr [Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol](#) (SoNaRR) y sylfaen dystiolaeth genedlaethol gyntaf ar gyfer Cymru, gan roi asesiad o gyflwr ein hadnoddau naturiol, eu prif dueddiadau, a ph'un a yw adnoddau naturiol Cymru'n cael eu rheoli mewn modd cynaliadwy. Mae'r adroddiad hefyd yn cysylltu gwydnwch adnoddau naturiol Cymru â llesiant ei phobl. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru hefyd wedi cyhoeddi'r [Adroddiad interim ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol](#) yn 2019 a disgwylir cyhoeddi crynodeb o'r adroddiad terfynol ym mis Rhagfyr 2020, a chyhoeddi'r adroddiad terfynol ym mis Mawrth 2021. Bydd yr ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol hwn (SoNaRR II) yn asesiad o'r graddau y rheolir adnoddau naturiol yn gynaliadwy yng Nghymru. Mae'n darparu tystiolaeth i lywio'r gwaith o nodi risgiau, blaenoriaethau a chyfleoedd cenedlaethol ar gyfer rheoli cynaliadwy, ac yn awgrymu sut y gellid cyflawni'r gwaith hwnnw yn y dyfodol. Mae data dosbarthu'n ffynhonnell ddata bwysig yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol cyntaf a'r ail adroddiad o'r un enw.

Mae'r Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol yn ffurfio sylfaen dystiolaeth bwysig i Weinidogion Cymru ei hystyried wrth lunio'r [Polisi Adnoddau Naturiol](#). O dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, mae gofyniad i Lywodraeth Cymru gyhoeddi'r Polisi Adnoddau Naturiol, sy'n amlinellu'r blaenoriaethau, heriau a chyfleoedd cenedlaethol yng Nghymru. Cafodd y Polisi Adnoddau Naturiol ei lunio gan ystyried canfyddiadau'r Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol a gyhoeddodd Cyfoeth Naturiol Cymru yn 2016.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn amlinellu'r fframwaith polisi i'w gwneud yn bosibl rheoli'r amgylchedd mewn modd mwy rhagweithiol, cynaliadwy a chydgyssylltiedig. Mae'n cynnwys dyletswydd ar Cyfoeth Naturiol Cymru i lunio Datganiadau Ardal i helpu i weithredu'r blaenoriaethau a amlinellir ym Mholisi Adnoddau Naturiol Llywodraeth Cymru. Ceir saith maes neu 'le' yng Nghymru, gan gynnwys yr amgylchedd morol. Mae gan bob ardal [ddogfen Datganiad Ardal](#) fyw, a gafodd ei chyhoeddi am y tro gyntaf ym mis Ebrill 2020, sy'n crynhoi'r heriau a chyfleoedd sy'n berthnasol i'r ardal honno. Mae'r gwaith o gyflenwi Datganiadau Ardal yn gofyn am ffordd newydd o weithio, ac yn dibynnu ar gydweithrediad llwyddiannus â phartneriaid a rhanddeiliaid. Roedd [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#) yn ei gwneud yn ofynnol bod pob corff cyhoeddus yn gweithio tuag at gyflawni'r saith nod llesiant a'i fod yn meddwl am sut y bydd ei benderfyniadau'n cael effaith ar bobl sy'n byw yng Nghymru ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. Mae dŵr yn hanfodol ar gyfer sicrhau llesiant gan ei fod yn angenrheidiol ar gyfer yfed, tyfu bwyd, ymolchi, hamdden ac ati. Gall hefyd gael effaith ar lesiant pan geir ansawdd dŵr gwael, prinder dŵr a llifogydd, a gall gael effeithiau economaidd sylweddol.

Mae amcanion egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy yn Neddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn ei gwneud yn ofynnol i Gymru 'cynnal a gwella gwydnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu', ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. O safbwynt Cynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch, rydym yn bwriadu dilyn dull rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy sy'n seiliedig ar le o flaenoriaethu dalgylchoedd, un sy'n cyflwyno canlyniadau ansawdd dŵr a buddion ehangach i'r amgylchedd a phobl yn ôl yr hyn sy'n ofynnol o dan y ddeddfwriaeth newydd, ac sy'n cyfrannu at amcanion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Byddai hyn yn cyflwyno buddion i gynefinoedd a rhywogaethau dŵr a'r rhai hynny sy'n dibynnu ar ddŵr, a byddai'n alinio â buddion llesiant a chyfranogiad y cyhoedd yn yr hirdymor. Nod prosiectau partneriaeth, fel [Prosiect](#)

Dalgylch Uwch Conwy, yw gweithio gyda thenantiaid, tirfeddianwyr a thrigolion i wella'r gwaith o reoli tir a dŵr er budd pobl a bywyd gwyllt yr ardal. Mae dalgylchoedd, yn eu cyfanrwydd, yn ffactor pwysig, a byddant yn hybu cyfleoedd i weithio ar draws ffiniau Datganiadau Ardal. Trwy ddilyn dull mwy cyfannol o reoli dalgylchoedd, gellir cyflawni canlyniadau gwell ar gyfer yr amgylchedd a llesiant pobl.

Cyflwynodd Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 naw egwyddor i helpu i ddarparu dull a chanllaw ar gyfer ystyried sut i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, fel y gwelir yn Ffigur 3 isod. Mae sicrhau bod partneriaid a rhanddeiliaid yn cymryd rhan yn y broses sydd ynghlwm wrth Ddatganiadau Ardal yn gam pwysig tuag at gefnogi'r gwaith o weithredu'r blaenoriaethau, heriau a chyfleoedd a amlinellir ymhob un.

Ffigur 3: Naw egwyddor rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy

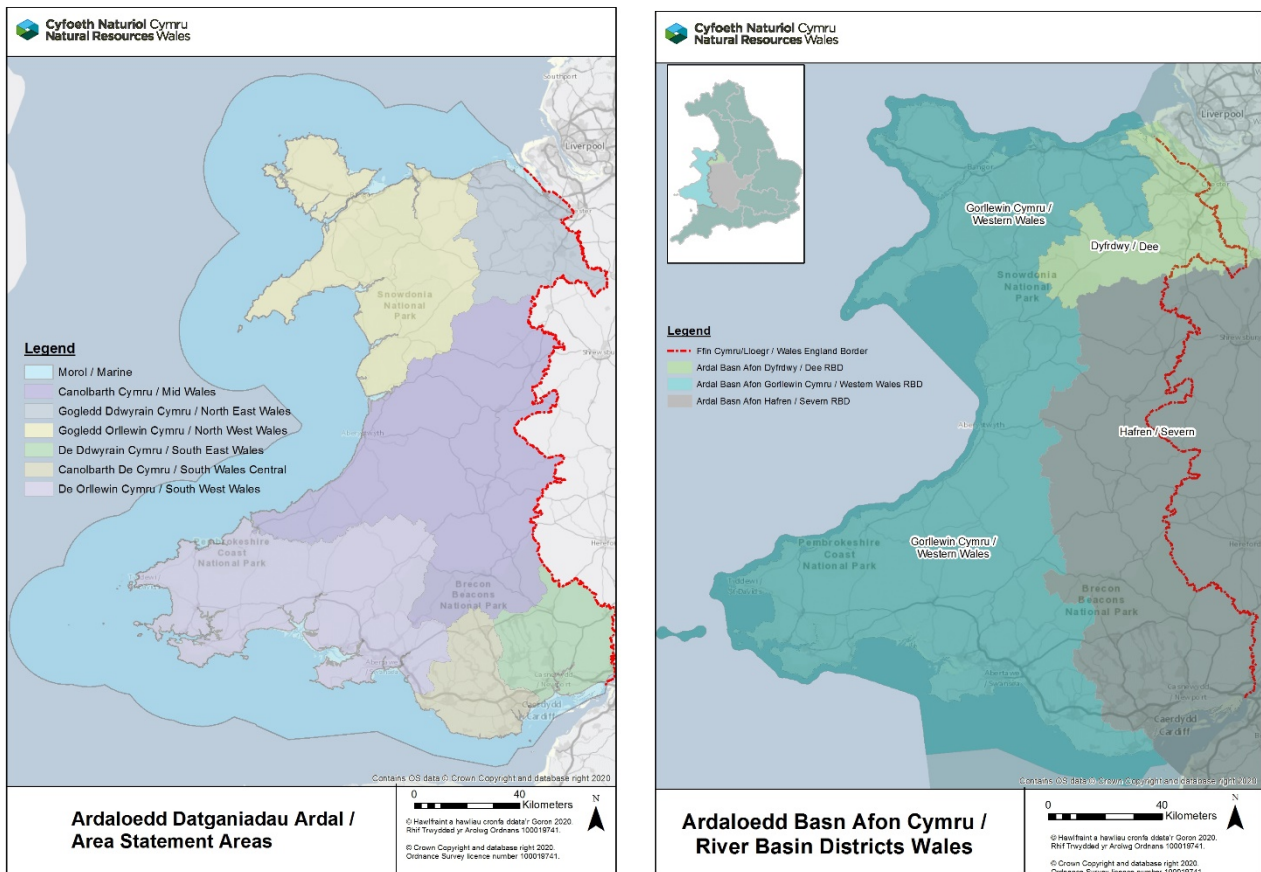

Mae Datganiadau Ardal yn cynnwys gwybodaeth am yr adnoddau naturiol a geir yn y lle hwnnw, y buddion a ddarperir, a'r blaenoriaethau, heriau a chyfleoedd sydd angen mynd i'r afael â nhw, gan bawb, er mwyn cyflawni rheolaeth gynaliadwy yn yr ardal honno. Caiff Datganiadau Ardal eu defnyddio hefyd i lunio gwaith cynllunio busnes a gwaith partneriaeth Cyfoeth Naturiol Cymru, gan gynnwys prosiectau sy'n gysylltiedig â chanlyniadau ar gyfer ein cyrff dŵr. Cânt eu defnyddio i ddylanwadu ar amrediad o gynlluniau a pholisïau cyhoeddus i helpu i integreiddio gwaith rheoli dŵr cynaliadwy ar draws mecanweithiau cyflenwi eraill, gan gynnwys cynllunio defnydd tir, rheoli tir, perygl llifogydd a gwaith cynllunio gan gwmnïau dŵr.

Felly mae Datganiadau Ardal yn gweithredu fel sylfaen dystiolaeth ac offeryn blaenoriaethu er mwyn ein helpu i gyd i ddeall y cyfleoedd o safbwynt cyflawni rheolaeth gynaliadwy ar raddfa briodol ymhob rhan o Gymru. Mae Ffigur 4 yn dangos map o

ardaloedd y Datganiadau Ardal ac ardaloedd basn afon yng Nghymru i'w cymharu. Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn cynnwys rhan o Ddatganiad Ardal Gogledd-ddwyrain Cymru a Datganiad Ardal Gogledd-orllewin Cymru ynghyd â Datganiad Ardal Forol Cymru, fel y gwelir yn Ffigur 4. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru bellach wedi cyhoeddi [Datganiadau Ardal](#) ar ei wefan, ac mae'n parhau i weithio gyda phartneriaid i nodi themâu allweddol ac ystyried cyfleoedd i fynd i'r afael â nhw.

Ffigur 4: Mapiau o ardaloedd Datganiadau Ardal ac ardaloedd basn afon yng Nghymru

1.4 Dilyn dull seiliedig ar le yn Lloegr

Yn 2013, lansiodd Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (DEFRA) y dull seiliedig ar ddalgylch. Mae'r dull seiliedig ar ddalgylch yn hybu gweithio ar y cyd ar raddfa dalgylch afon er budd yr amgylchedd, y gymdeithas a'r economi.

Ceir dwy bartneriaeth yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, sef Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol a Phartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy. Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru sy'n cynnal Partneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy, ac Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer sy'n cynnal Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol. Mae'r ddau ddalgylch yn cynnwys cyrff dŵr ledled Cymru a Lloegr, felly mabwysiadwyd dull trawsffiniol o'r cychwyn er mwyn hwyluso gwaith ar y cyd, manteisio ar gyfleoedd cyllido i'r eithaf, a dwyn y buddion amgylcheddol gorau posibl. Cefnogir y ddwy bartneriaeth gan grŵp llywio sy'n cynnwys amrywiaeth o randdeiliaid. Mae tudalennau dalgylch ar gael sy'n crynhoi'r camau ymhob partneriaeth gan gynnwys [Afon Dyfrdwy Lanwol](#) a [Canol Dalgylch](#) Afon Dyfrdwy.

Nodau'r partneriaethau yw cynnal, gwella a gwarchod dalgylch ac aber afon Dyfrdwy drwy hybu gwaith ar y cyd rhwng sefydliadau er mwyn gwella'r amgylchedd dŵr.

Lansiodd DEFRA y [Cynllun Amgylcheddol 25 Mlynedd ym mis Ionawr 2018](#), gan amlinellu sut i gyflwyno amgylchedd gwell o fewn cenhedlaeth. Roedd hyn yn cynnwys archwilio, drwy nifer o brosiectau 'arloesol', waith cyflenwi mwy integredig rhwng partneriaethau dalgylch a mentrau cynllunio lleol eraill fel gweithgarwch cynllunio awdurdodau lleol. Mae'r hyn a ddysgwyd o'r prosiectau hyn wrthi'n cael ei adolygu a'i gymhathu mewn ffyrdd newydd o integreiddio gwaith cyflenwi lleol drwy ddulliau fel 'cyfrifo cyfalaf naturiol'.

Mae Bil yr Amgylchedd, a fydd yn dychwelyd i Senedd y DU yn fuan, yn cynnig nifer o fentrau newydd fel Enillion Net ar gyfer Bioamrywiaeth, Rhwydwaith Adfer Natur, Strategaethau Adfer Natur Lleol, a chysylltiadau â gwaith cynllunio gofodol awdurdodau lleol. Bydd y rhain, ynghyd â'r dull seiliedig ar ddalgylch a Chynllun Rheoli Tir Amgylcheddol newydd ar gyfer amaethyddiaeth, yn cryfhau gwaith cyflenwi sy'n seiliedig ar leoedd lleol yn Lloegr.

Astudiaeth achos: Afon Dyfrdwy LIFE – Adfer nodweddion dŵr croyw Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid

Wedi'i ariannu'n wreiddiol gan Gronfa Natur a Bioamrywiaeth LIFE Ewrop, cychwynnodd Prosiect Afon Dyfrdwy LIFE ym mis Medi 2019 a bydd yn para am bum mlynedd. Mae cyfanswm y gost arfaethedig tua £7 miliwn, gyda chyllid cyfatebol gan Cyfoeth Naturiol Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd, Dŵr Cymru ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri. I gael rhagor o wybodaeth, edrychwch ar [Gynlluniau Rheoli Basn Afon 2021–2027: Astudiaeth achos Afon Dyfrdwy LIFE](#).

1.5 Anghenion tystiolaeth yng Nghymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi nodi rhestr o gyfleoedd ar gyfer prosiectau ymchwil cydweithredol ac anghenion tystiolaeth sy'n ymwneud â'r amgylchedd dŵr yng Nghymru. Mae'r [anghenion tystiolaeth dŵr](#) a gyhoeddwyd ar ein gwefan wedi'u cynnwys yn y categorïau Ansawdd Dŵr, Monitro, Adnoddau Dŵr, Rheoli Tir, ac Ecosystemau. Mae'r blaenoriaethau o fewn y themâu hyn yn cyflwyno cyfleoedd posibl am weithio ar y cyd â phartneriaid a sefydliadau academiaidd i ddatblygu'r sylfaen dystiolaeth sy'n ofynnol er mwyn gwireddu egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy a chyfrannu at y nodau llesiant. Yn ddiweddar, ffurfiodd Cyfoeth Naturiol Cymru dîm Portffolio, Rhaglenni a Phrosesau Tystiolaeth i gefnogi ein rhaglen anghenion tystiolaeth.

Yn ogystal ag anghenion tystiolaeth dŵr, mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cyhoeddi [rhestr fer o anghenion tystiolaeth ar gyfer yr Adroddiad interim ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2019](#). Rydym o'r farn bod y rhestr fer yn cynnwys yr hyn sydd ei angen i gyflawni egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy.

2. Ardal Basn Afon Dyfrdwy

2.1 Cyflwyniad

Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn gartref i dros 500,000 o bobl ac mae'n cwmpasu ardal o 2,251 cilometr sgwâr yng Ngogledd Cymru, Swydd Gaer, Swydd Amwythig a Wirral. Mae'r ardal yn cynnwys basn afon unigol, sef afon Dyfrdwy, ei hisafonydd a'r aber. Mae tirwedd amrywiol yn nodweddiadol o'r ardal. Mae'n amrywio o fynyddoedd a llynnoedd Parc Cenedlaethol Eryri yn rhan uchaf y basn, trwy Ddyffryn Llangollen yn y rhannau canol, i wastadau agored Swydd Gaer a gwastadeddau llaid aber afon Dyfrdwy yn rhan isaf y basn. Mae afon Dyfrdwy a'i hisafonydd yn enwog am y pysgota ardderchog a geir ynddynt, ac mae pysgodfa cocos bwysig yn yr aber. Mae afon Dyfrdwy yn gyrchfan canŵio poblogaidd, ac mae'r Ganolfan Dŵr Gwyn Genedlaethol wedi'i lleoli ar afon Tryweryn ger y Bala.

Dynodir afon Dyfrdwy a Llyn Tegid yn Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) o dan Reoliadau Cynefinoedd 2017. Mae Llyn Tegid hefyd yn safle Ramsar. Mae aber afon Dyfrdwy yn Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA), yn Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) ac yn safle Ramsar. Caer a Wrecsam yw'r ddwy ganolfan drefol fwyaf, ond defnyddir y tir yn bennaf ar gyfer amaethyddiaeth a choedwigaeth, yn enwedig yn rhan uchaf y basn. Mae sectorau economaidd allweddol yn yr ardal yn cynnwys gweithgynhyrchu, gwasanaethau i fusnesau, manwerthu, iechyd, bancio, ac yswiriant. Defnyddir cronfeydd dŵr Llyn Tegid, Llyn Celyn a Llyn Brenig yn rhan uchaf y dalgylch ar gyfer storio dŵr er mwyn rheoli llifau dŵr yn bellach i lawr afon Dyfrdwy drwy gydol y flwyddyn. Yn ystod y misoedd sychach, fel arfer rhwng mis Ebrill a mis Medi, gwneir hyn er mwyn cynnal gweithgareddau tynnu dŵr ar gyfer cyflenwi'r cyhoedd a diwydiant.

Mae bron tair miliwn o bobl yn cael eu dŵr yfed o afon Dyfrdwy, gyda llawer ohonynt yn byw yng ngogledd-orllewin Lloegr. Defnyddir y cronfeydd dŵr i addasu'r ymateb i lifogydd ac i leihau pa mor aml y ceir llifogydd yn afon Dyfrdwy rhwng y Bala a Chaer.

Ers 1 Ebrill 2013, mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi bod yn gyfrifol ar y cyd am reoli System Rheoleiddio Afon Dyfrdwy, a gyflwynwyd o dan Ddeddf Awdurdod Afonydd Dyfrdwy a Chlwyd 1973. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cytuno i arwain ar hyn o dan delerau "cytundeb darparu gwasanaethau" gydag Asiantaeth yr Amgylchedd. Caiff gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd o lunio rheolau rheoli gweithredol ei gynorthwyo gan y Pwyllgor Ymgynghorol Dyfrdwy statudol, sy'n cynnwys dau gynrychiolydd o Cyfoeth Naturiol Cymru, un cynrychiolydd o Asiantaeth yr Amgylchedd, un cynrychiolydd o Glandŵr Cymru, ac un cynrychiolydd yr un o Hafren Dyfrdwy, Severn Trent Water, Dŵr Cymru, ac United Utilities.

Penderfynir ar reolau rheoli gweithredol ar gyfer gweithredu'r cynllun o dan amodau "arferol" a "sychder". O fewn y rheolau hyn, ac o fewn y pwerau a roddwyd iddynt gan Ddeddf Awdurdod Afonydd Dyfrdwy a Chlwyd, gall Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd bennu lefel y llif gweddilliol sydd i'w gynnal dros Gored Caer, a manylu'r mesurau penodol i'w dilyn i leihau gofynion ar y system yn ystod adegau o sychder. Rhaid hefyd rhoi ystyriaeth i liniaru llifogydd, cyflenwi swm penodol o ddŵr i Glandŵr Cymru ar gyfer Camlas y Shropshire Union, diogelu'r pysgodfeydd ac unrhyw ddibenion eraill, gan gynnwys diogelu nodweddion a chynefinoedd penodol a ddynodir o dan Reoliadau Cynefinoedd 2017 y gallai gwaith rheoli llifau yn afon Dyfrdwy gael effaith arnynt. Mae

pwysigrwydd strategol afon Dyfrdwy fel ffynhonnell dŵr yfed, a'r perygl iddi oherwydd llygredd, wedi arwain at yr afon yn dod yn un o'r afonydd sy'n cael ei gwarchod fwyaf yn Ewrop. Yn 1999, cafodd rhan is afon Dyfrdwy ei dynodi'n Barth Diogelu Dŵr, sef yr un cyntaf yn y DU, a'r unig un hyd yn hyn.

2.2 Cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr ac adolygiad o gynnydd

Drwy gydol pob cylch y Cynlluniau Rheoli Basn Afon, rydym yn casglu'r holl dystiolaeth, hanesyddol a phresennol, ac yn llunio 'dosbarthiad sylfaenol'. Dosbarthu yw'r broses lle caiff y data a gesglir yn ystod ein rhaglenni monitro dŵr ei droi'n dystiolaeth sydd ei angen arnom i gynghori, rheoleiddio a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae gennym gyfrifoldeb statudol i asesu a nodi statws pob corff dŵr sydd wedi'i ddosbarthu yng Nghymru ond mae manteision y broses yn llawer ehangach. Mae'n cael ei defnyddio i lywio nifer o feysydd eraill, gan gynnwys cynlluniau buddsoddi cwmnïau dŵr, pennu cyfyngiadau ar drwyddedau, llywio asesiadau effaith o brosiectau a gweithgareddau arfaethedig, ac ar gyfer rheoli. Mae hefyd yn ffynhonnell dystiolaeth ar gyfer yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol ac yn ddangosydd cenedlaethol ar gyfer Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae'r weithred o ddosbarthu yn gyfystyr â chynnal asesiad o ansawdd ein dyfroedd wyneb a'n dyfroedd daear ar bwynt penodol mewn amser. Mae'n cynnwys monitro data sy'n ofynnol gan yr offerynnau dosbarthu, a gesglir dros gyfnod sy'n amrywio rhwng tair a chwe blynedd cyn iddynt gael eu cyhoeddi. Mae'n seiliedig ar bwyntiau monitro arferol gweithredol o fewn corff dŵr, ac yn seiliedig ar risg.

Mae'r gwaith dosbarthu hwn, a'r wybodaeth am y pwysau a risgiau i ddyfroedd, yn darparu sail ar gyfer cynllunio'r cylch nesaf. Yn yr adran hon, byddwn yn disgrifio cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr o'i gymharu â'r sylfaen a osodwyd yn 2015. Bydd Cynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch yn gosod sylfaen newydd. Disgwylir y bydd rhai o'r safonau y byddwn yn eu defnyddio i osod y sylfaen honno, ac i ddisgrifio iechyd yr amgylchedd dŵr, yn newid yn y sylfaen newydd. Disgrifir y newidiadau disgwylidig hynny ar ddiwedd yr adran hon ac yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

2.2.1 Sut rydym yn pennu'r cyflwr presennol

Rydym yn defnyddio'r term 'cyrff dŵr' i helpu i ddeall yr amgylchedd dŵr, a'i reoli. Mae corff dŵr yn cyfeirio at ran o afon, llyn, dŵr daear, dŵr trosiannol neu ddŵr arfordirol, neu at y nodwedd yn ei chyfanrwydd. Mae'r gofynion cyfreithiol a amlinellir yn Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn gymwys i bob math o ddŵr mewn ardal basn afon, nid dim ond y cyrff dŵr a ddangosir ar y mapiau. Mae cyrff dŵr yn unedau adrodd ac yn ddangosyddion o iechyd yr amgylchedd dŵr ehangach. Rydym yn asesu cyflwr y cyrff dŵr hyn drwy waith monitro, sy'n arwain at bennu dosbarthiad. Yn ystod Cynllun Rheoli Basn Afon y cylch cyntaf (2009–2015), cafodd y dosbarthiad ei ddiweddarau yn flynyddol. Fodd bynnag, caiff ei ddiweddarau bellach unwaith bob tair blynedd ar gyfer dyfroedd wyneb. Yng Nghymru, dosbarthiad interim 2018 yw'r un mwyaf cyfredol ar gyfer dyfroedd wyneb, a dosbarthiad 2015 yw'r un mwyaf cyfredol am ddŵr daear, oherwydd, yn achos yr olaf, caiff ei ddiweddarau bob chwe blynedd. Yn Lloegr, dosbarthiad 2019 yw'r un mwyaf cyfredol am bob corff dŵr. Y set ddata gyfunol hon sy'n ffurfio'r dosbarthiad mwyaf diweddar, y caiff ei ddefnyddio i adrodd ar y cynllun drafft hwn. Mae Tabl 2 isod yn dangos math a nifer y cyrff

dŵr. Sylwer bod Camlas Llangollen yn croesi'r ffin rhwng Cymru a Lloegr a bod Asiantaeth yr Amgylchedd yn adrodd arni fel rhan o Ardal Basn Afon Hafren.

Tabl 2: Math a nifer y cyrff dŵr yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy.

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Artiffisial	Wedi'u haddasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon	50	-	21	71
Llyn	4	-	17	21
Arfordirol	-	-	-	-
Aberol	-	-	1	1
Dŵr daear	5	-	-	5
Cyfanswm	59	-	39	98

2.2.2 Dyfroedd wyneb

O safbwynt cyrff dŵr afonydd, llynnoedd, arfordirol ac aberol, mae'r dosbarthiad yn seilieig ar gyflwr ecolegol a chemegol y corff dŵr. Rydym yn casglu data biolegol a chemegol, sy'n cael eu cyfuno i roi **statws cyffredinol** o uchel, da, cymedrol, gwael neu ddrwg, yn seiliedig ar y dosbarth lleiaf a adroddwyd ar sail yr elfennau gwahanol a gafodd eu monitro.

Pennir **statws ecolegol** ar sail cyfuniad o ddata ar gyfer llygryddion biolegol, ffisegogemegol a phenodol.

Asesir **statws cemegol** drwy gydymffurfiaeth â safonau amgylcheddol wrth ymdrin â chemegion.

Dyfroedd artiffisial a dyfroedd a addaswyd yn sylweddol

Mae llawer o'n dyfroedd wedi cael eu newid gan weithgarwch dynol ar gyfer defnyddiau penodol fel mordwyaeth, rheoli llifogydd neu storio dŵr. Mewn rhai achosion, gallai'r newid hwn olygu ei bod yn amhosibl cyflawni statws ecolegol da. Yn yr achosion hyn, rydym yn anelu at gyflawni potensial ecolegol da. Mae hwn yn fesur o'r lefel orau y gallai'r corff dŵr ei chyflawni gan ystyried y cyfyngiadau a orfodir gan yr addasiad.

Statws cyfredol – dyfroedd wyneb

Ceir 93 o gyrff dŵr wyneb yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, gan gynnwys afonydd, llynnoedd ac un aber. Mae Tabl 3 a Thabl 4 isod yn dangos nifer y cyrff dŵr ymhob dosbarthiad statws yn ôl y dosbarthiad ecolegol a chemegol diweddaraf.

Tabl 3: Y dosbarthiad ecolegol diweddaraf ar gyfer dyfroedd wyneb (cyrff dŵr a aseswyd)

Nifer y cyrff dŵr	Drwg	Gwael	Cymedrol	Da	Uchel
Afon		7	35	29	
Llyn		2	11	8	
Aberol			1		
Cyfanswm		9	47	37	

Dylid nodi, ers 2015, y canfuwyd gwall yn y data monitro biolegol a oedd wedi'i adrodd fel da pan oedd yn gymedrol. Dengys defnyddio'r data a gywirwyd na fu newid yn statws biolegol corff dŵr Morlas.

Tabl 4: Y dosbarthiad cemegol diweddaraf ar gyfer dyfroedd wyneb (cyrff dŵr a aseswyd)

Nifer y cyrff dŵr	Methu	Da
Afon	15	56
Llyn		21
Aberol	1	
Cyfanswm	16	77

Ni fu newid sylweddol, yn gyffredinol, yn nifer y cyrff dŵr a gyflawnodd statws cemegol da ers 2015, ond bu newidiadau sylweddol ar lefel corff dŵr. Yng Nghymru, bu gwelliant rhwng y dosbarthiadau ar gyfer 2015 a 2018 o ganlyniad i'r ffaith y bu data monitro ychwanegol ar gael sy'n dangos nad yw cyrff dŵr, a fethodd yn flaenorol ar sail y risg o ollyngiadau o fwyngloddiau metel, yn methu yn erbyn y safonau angenrheidiol. Yn Lloegr, oherwydd y newid yn y dull o ddosbarthu o safbwynt sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig (uPBT), mae pob corff dŵr bellach yn methu â chyflawni'r statws cemegol oherwydd bod setiau data cenedlaethol newydd, ar gyfer sylweddau sy'n cronni mewn cadwynau bwyd, yn cael eu hasesu yn erbyn crynodiadau a fesurir mewn pysgod. Pe byddai sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn cael eu hepgor o'r statws cemegol yn Lloegr, byddai un allan o bob deg corff dŵr yn methu â chyflawni'r statws cemegol.

2.2.3 Dyfroedd daear

O safbwynt dŵr daear, cyfunir y statws meintiol a'r statws cemegol i roi dosbarthiad terfynol unigol, sef statws da neu wael. Pennir statws meintiol gwael ar gyfer dŵr daear mewn achosion lle gallai fod effeithiau andwyol ar afonydd a gwlyptiroedd, neu lle nad oes sicrwydd y bydd dŵr glaw yn adfer y swm o ddŵr daear a dynnir yn flynyddol. Pennir statws cemegol gwael mewn achosion lle ceir llygredd gwasgaredig helaeth o fewn y corff dŵr, lle bo ansawdd y dŵr daear yn cael effaith andwyol ar wlyptiroedd neu ddŵr wyneb, lle ceir ymwithiad halwynog yn sgil tynnu gormod o ddŵr, neu lle ceir dirywiad sylweddol yn ansawdd y dŵr a ddefnyddir ar gyfer cyflenwad dŵr yfed.

Statws cyfredol – dŵr daear

O'r pum corff dŵr daear a geir yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, mae pob un ohonynt wedi cyflawni statws meintiol da. Mae Tabl 5 a Thabl 6 isod yn dangos y dosbarthiad meintiol a chemegol diweddaraf ar gyfer dŵr daear.

Tabl 5: Y dosbarthiad meintiol diweddaraf ar gyfer dŵr daear

Nifer y cyrff dŵr	Gwael	Da
5		5

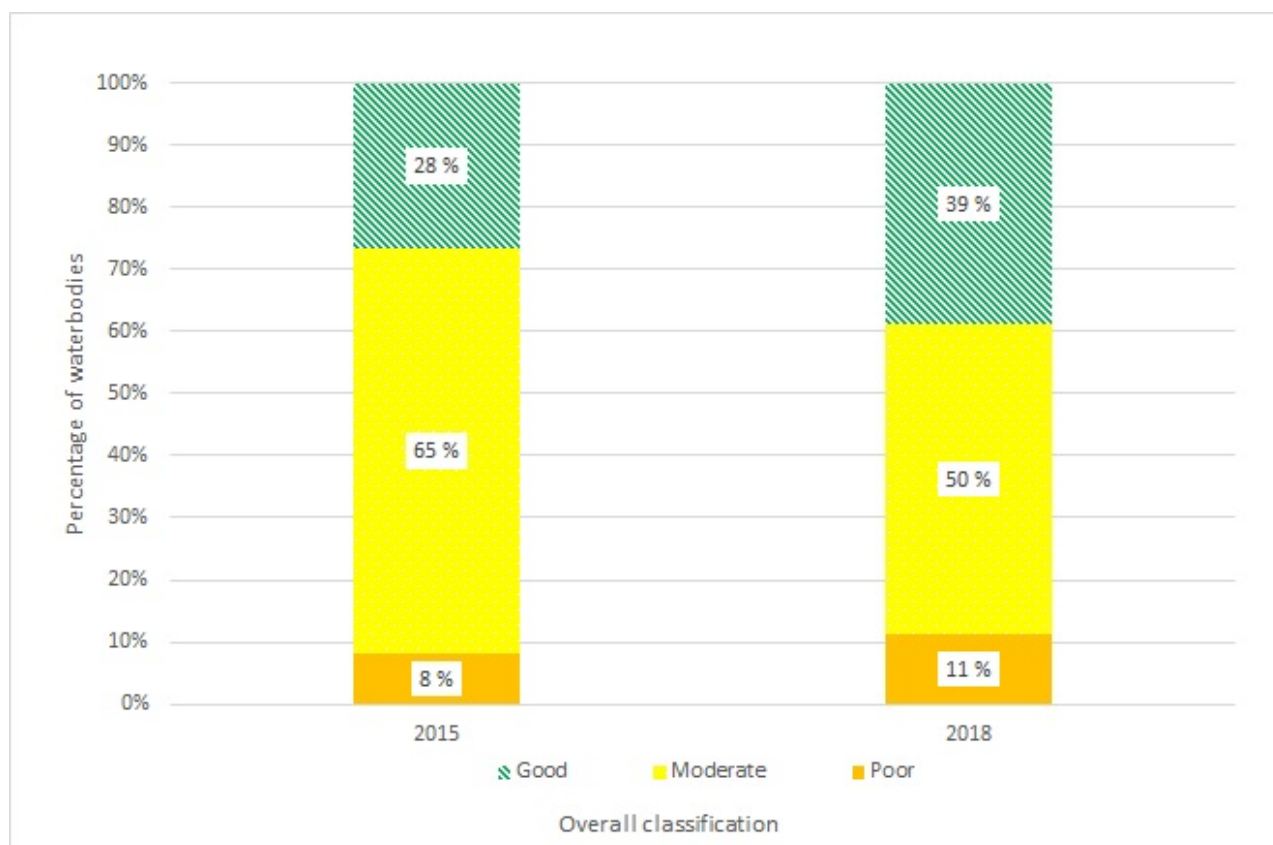
Tabl 6: Y dosbarthiad cemegol diweddaraf ar gyfer dŵr daear

Nifer y cyrff dŵr	Gwael	Da
5	2	3

2.2.4 Statws cyffredinol presennol

Yn 2015, cyflawnodd 28% o'r cyrff yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy statws cyffredinol da, neu well. Gwnaethom ddarogan y byddai hyn yn cynyddu i 35% erbyn 2021. Mae canlyniadau'r dosbarthiad diweddaraf yn dangos bod 39% o gyrff dŵr wedi cyflawni statws cyffredinol da neu well. Fodd bynnag, mae hefyd tri chorff dŵr yn ychwanegol â statws cyffredinol gwael na'r hyn a welwyd yn 2015.

Ffigur 5: Cymharu'r dosbarthiad sylfaenol cyffredinol yn 2015 â'r dosbarthiad diweddaraf

Mae'n bwysig deall nifer y cyrff dŵr sy'n gysylltiedig â'r newid yn y statws cyffredinol. Ardal Basn Afon Dyfrdwy yw'r un lleiaf yn Ewrop, ac mae ond yn cynnwys 98 o gyrff dŵr afon. O ganlyniad, gall newid mewn nifer fach ohonynt gael ei adlewyrchu fel newid sylweddol mewn canrannau. Gellir cysylltu'r gwahaniaethau a geir yn y statws cyffredinol ers 2015 â chwblhau gwaith asesu mesurau lliniaru trwy waith Adfer Tynnu Dŵr yn Gynaliadwy, ynghyd â chael data fel sail i ddsbarthu yn hytrach na defnyddio crebwyll arbenigol ar gyfer rhai cyrff dŵr. Yn ogystal, gellir cysylltu rhywfaint o'r gwelliant mewn statws â newidiadau mewn gwaith monitro, sydd wedi'i gyfyngu gan y ddealltwriaeth bresennol o'r pwysau ar yr amgylchedd dŵr, eu ffynonellau, a'r camau sydd eu hangen i fynd i'r afael â nhw. Mae aber afon Dyfrdwy wedi parhau i fod â photensial ecolegol cymedrol rhwng 2009 a 2018.

Ar gyfer pob corff dŵr, mae'r dosbarthiad corff dŵr cyffredinol (Ffigur 5) wedi'i lunio o nifer o elfennau cemegol, biolegol a ffisegol gwahanol. Yn ôl gofynion Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017, os nad yw un o'r elfennau hyn wedi cyflawni statws da neu well, ni all y corff dŵr perthnasol gyflawni statws cyffredinol da. Gelwir hyn y rheol 'un allan, pob un allan'.

Yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, asesir 1,110 o elfennau, y mae 952 (86%) ohonynt yn unigol wedi cyflawni statws da neu well. Nid yw hyn yn cynnwys elfennau ategol morffoleg a'r drefn hydrolegol. O safbwynt afonydd, mae 788 (87%) o elfennau â statws da neu well, 89 (73%) o elfennau ar gyfer llynnoedd, 29 (88%) ar gyfer dyfroedd trosiannol, a 46 (92%) ar gyfer dŵr daear. O ganlyniad i'r rheol 'un allan, pob un allan', mae'r dosbarthiad cyffredinol ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn cyflwyno safbwynt mwy pesimistaidd o'r statws presennol.

Byddwn yn ailasesu gwelliannau a dirywiad ers sylfaen 2015 yn erbyn data'r dosbarthiad diweddaraf yng Nghynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. O safbwynt Cymru, bydd hyn yn golygu defnyddio data o ddosbarthiad 2021, ac o safbwynt cyrff dŵr yn Lloegr, bydd yn golygu defnyddio data o ddosbarthiad 2019. Gwneir ymchwil i bob achos o ddirywiad ymddangosiadol er mwyn deall a yw'n ganlyniad i newid go iawn yn ansawdd yr amgylchedd, neu'n ganlyniad i'r rhesymau a esboniwyd uchod.

2.3 Diweddariadau yn y dyfodol i wybodaeth am ddosbarthiadau

Mae'r data a'r wybodaeth a ddefnyddir wrth reoli'r amgylchedd dŵr yn cael eu hadolygu a'u gwella yn rheolaidd. Rydym yn defnyddio cyfres o ddata, safonau ac offerynnau sy'n ein helpu i gwblhau'r dosbarthiad. Mae'r rhain fel a ganlyn:

- Rhwydwaith y cyrff dŵr
- Rhwydweithiau monitro
- Safonau amgylcheddol
- Offerynnau dosbarthu

Ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch, mae'r eitemau uchod wrthi'n cael eu hadolygu ar sail gwelliannau ym maes gwyddoniaeth, dealltwriaeth well o'r amgylchedd, a pholisi a chyfarwyddiadau gan Lywodraeth y DU neu'r llywodraeth ddatganoledig. Mae hyn yn cynnwys:

- Addasiadau bach i rwydwaith y cyrff dŵr a chywiro gwallau testun hysbys
- Newidiadau i offerynnau dosbarthu ar sail cyngor gan Grŵp Cyngori Technegol y DU (UKTAG) ac arbenigwyr technegol eraill
- Ymgynghoriadau ar safonau amgylcheddol diwygiedig gan UKTAG
- Newidiadau i'r dulliau o ddosbarthu o safbwynt sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn Lloegr

Yng Nghymru, nid ystyrir bod y newidiadau arfaethedig rhwng Cynlluniau Rheoli Basn yr ail gylch a'r trydydd cylch yn rhai mawr. Er y bydd y newidiadau hyn yn darparu darlun gwell o safbwynt yr amgylchedd dŵr, maent yn cymhlethu'r gwaith o gyflwyno'r gymhariaeth â data'r ail gynllun. Yn yr adran flaenorol, cafodd cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr ei gyflwyno gan ddefnyddio'r rhwydwaith, y safonau amgylcheddol a'r offerynnau dosbarthu a ddefnyddiwyd ar gyfer yr ail gylch. Bydd hyn yn ein galluogi i adrodd, yn y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon, ar gynnydd yn erbyn yr amcanion a bennwyd yng Nghynlluniau Rheoli Basn Afon yr ail gylch, gan gynnwys gwiriadau am unrhyw ddirywiad posibl. Caiff y rhwydwaith, safonau amgylcheddol ac offerynnau dosbarthu newydd eu defnyddio i osod y sylfaen am y trydydd cynllun.

2.3.1 Newidiadau i rai o'r cyrff dŵr yn y rhwydwaith

Mae ychydig o gyrff dŵr wedi cael eu haddasu ar draws Cymru ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Mae'r prif newidiadau fel a ganlyn:

- Cywiro gwallau, e.e. lle rhoddwyd enw anghywir i gorff dŵr, neu lle bo corff dŵr wedi'i gysylltu â'r dalgylch gweithredol anghywir

- Cyrff dŵr sydd wedi'u haddasu'n sylweddol – diwygiadau wedi'u gwneud i rai dynodiadau a/neu ddefnyddiau cyrff dŵr sydd wedi'u haddasu'n sylweddol a wnaed yn yr ail gylch, a chyflwynwyd dynodiadau newydd ar gyfer y cyrff dŵr hyn
- Dad-ddynodi corff dŵr yn sgil diddymu ei ddynodiad fel Ardal Dŵr Yfed Warchodedig. Fodd bynnag, nid yw hyn yn berthnasol i Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Bydd y newidiadau hyn yn gwneud gwahaniaeth i nifer y cyrff dŵr y byddwn yn adrodd arnynt o ran eu statws ecolegol uchel, da, cymedrol, gwael a drwg. Mae niferoedd y cyrff dŵr a gaiff eu defnyddio i adrodd y dosbarthiad ar gyfer Cynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch wedi'u crynhoi yn Nhabl 7 isod. Caiff y dosbarthiad a fydd yn gosod y sylfaen ar gyfer y trydydd cylch ei gyhoeddi yng Nghynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch.

Tabl 7: Math a nifer y cyrff dŵr a fydd yn ffurfio sylfaen Cynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Wedi'u haddasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon	50	21	71
Llyn	4	17	21
Arfordirol	0	0	0
Aberol	0	1	1
Dŵr daear	5		5
Cyfanswm	59	39	98

2.3.2 Cemegion, gan gynnwys y rheiny sy'n hollbresennol, yn barhaus, yn fiogronnus ac yn wenwynig

Gall cemegion gael effaith ar yr ecosystem ddyfrol yn y ffyrdd canlynol:

- Bywyd dyfrol (pysgod, planhigion ac infertebratau): yn sgil bod yn agored yn uniongyrchol i gemegion yn nyfroedd y DU;
- Iechyd dynol ac ysglyfaethwyr bywyd gwyllt uwch: oherwydd cemegion a all gronni drwy'r gadwyn fwyd ddyfrol; a
- Ffynonellau dŵr wyneb a dŵr daear: lle gallai halogiad gan gemegion gyfyngu ar eu defnydd parhaus i gyflenwi dŵr at ddibenion domestig a chynhyrchu bwyd.

Yng Nghymru a Lloegr, caiff cemegion yn yr amgylchedd dŵr eu rheoli o fewn fframwaith [dull strategol o fynd i'r afael â risgiau sy'n deillio o gemegion niweidiol yn ein dyfroedd](#). Mae'r cemegion sydd yn yr amgylchedd yn deillio o amrywiaeth o ffynonellau. Mae rhai cemegion yn hollbresennol ac y maent yn cael eu rheoli orau ar lefel genedlaethol, lle bo eraill yn benodol i weithgaredd, a dylid canolbwyntio ar eu rheoli ar raddfa leol. Gwaherddir

cynhyrchu a/neu ddefnyddio llawer o gemegion, ond eu bod yn parhau yn yr amgylchedd am gyfnodau hir o amser, ac yn parhau i gael eu monitro er mwyn dangos bod y rheolaethau sy'n bodoli eisoes yn ddigonol a bod crynodiadau'n lleihau. Bydd rheoli cemegion yn sicrhau ein bod yn lleihau'r effaith ar fywyd dyfrol, ar ddefnyddiau dynol o ddŵr, ac ar y fflora a ffawna sy'n byw ynddo.

Wrth i gemegion newydd gael eu gweithgynhyrchu a'u defnyddio, a bod ein hasesiad o gemegion yn gwella er mwyn rheoli unrhyw risgiau yn well, mae'r amrediad o gemegion, a'r ffordd y cânt eu hasesu, wedi esblygu ers cylch cyntaf y Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Mae Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn nodi is-grŵp o gemegion sy'n hollbresennol, yn barhaus, yn fiogronnus ac yn wenwynig sy'n gofyn am ystyriaeth arbennig o safbwynt monitro a chyflwyno canlyniadau dosbarthu. Caiff y cemegion hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig hyn eu hadrodd yn llawn am y tro cyntaf yng Nghynlluniau Basn Afon y trydydd cylch. Fodd bynnag, gan fod y cynllun drafft hwn yn seiliedig ar ddosbarthiad 2018 ar gyfer Cymru, nad oedd yn cynnwys y gofynion newydd hyn, ac ar ddosbarthiad 2019 ar gyfer Lloegr, a oedd yn eu cynnwys, dim ond cynlluniau'r trydydd cylch fydd yn dangos yr effaith lawn ar y dosbarthiad cyffredinol ar draws yr ardal basn afon. Ceir esboniad o'r asesiadau risg yn adran 4.4.3 o'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** ac maent yn seiliedig ar y dystiolaeth orau posibl ac yn dangos risg sylweddol o fethu'r safonau ar gyfer etherau diffenyl polybrominedig (PBDE) a mercwri. Mae'r taflenni ffeithiau cemegion i'w gweld yn Atodiad C o'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**, sy'n dangos bod defnydd y cemegion hyn wedi'i ddiddymu'n raddol, ac na fyddai mesurau pellach yn ymarferol. Fodd bynnag, yn wyneb y ffaith fod y cemegion hyn yn parhau yn yr amgylchedd cyhyd, mae'n debygol na fydd cydymffurfiaeth helaeth â safonau yn ystod y cyfnodau cynllunio nesaf.

Oherwydd natur fiogronnus cemegion hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig, rydym bellach yn cael ein cyfarwyddo i fonitro presenoldeb y cemegion hyn ym meinwe pysgod a physgod cregyn. Ni allwn samplu'r amgylchedd am y cemegion hyn mewn modd mor eang ag y gwnawn ar gyfer samplau dŵr, a byddwn ond yn samplu pysgod a physgod cregyn pan ydym yn hyderus na chawn effaith ar boblogaethau naturiol. Mae hyn yn cyfyngu ar nifer y cyrff dŵr y byddwn yn eu hasesu ar gyfer y mathau hyn o gemegion yng Nghymru, ac felly mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn ymchwilio'n weithredol i ddulliau a thechnegau eraill er mwyn asesu'r risg y mae sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn ei pheri i lefelau troffig uwch. Yn Lloegr, y dull o weithredu o safbwynt dosbarthiadau cemegol sy'n cynrychioli'r darlun cenedlaethol orau o safbwynt sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig. Ers cyhoeddi'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon diwethaf yn 2015, mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi ehangu ei rhaglen monitro biota yn sylweddol, ond nid yw'n ymarferol nac yn foesegol i fonitro presenoldeb y sylweddau hyn mewn mamaliaid dyfrol mewn cynifer o leoliadau ag y cymerir samplau dŵr, ac mae'n dal yn fach o'i chymharu â'r rhwydwaith monitro dŵr. Am y rheswm hwn, mae safleoedd monitro biota yn cynrychioli ardaloedd daearyddol sydd lawer mwy o faint na safleoedd monitro dŵr, unwaith y mae sylfaen gadarn wedi'i sefydlu.

Mae'n bosibl y gwelir gwahaniaethau mewn canlyniadau dosbarthu mewn dalgylchoedd trawsffiniol yn achos sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig, ac etherau diffenyl polybrominedig a mercwri yn benodol, oherwydd gwahaniaethau yn y dystiolaeth sydd ar gael yng Nghymru a Lloegr. Mae rheoleiddwyr y DU yn parhau i gydweithio'n agos ar y mater o ddosbarthu cemegion. Rydym bob un wedi datblygu dull sy'n gwneud y defnydd gorau o'r dystiolaeth sydd ar gael i ni. Er efallai y ceir gwahaniaethau yn y dulliau o ddosbarthu, gellir cymharu, yn fras, y mesurau a gymhwysir i

leihau sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn yr amgylchedd dŵr, a ysgogir gan ddeddfwriaeth genedlaethol a rhyngwladol, ar draws y gweinyddiaethau, a bydd gwaith o fonitro'r gostyngiad yn lefelau'r cemegion hyn yn yr amgylchedd yn parhau er mwyn sicrhau bod mesurau'n briodol.

2.4 Ardaloedd gwarchodedig

Ceir nifer o ardaloedd yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy lle mae'r amgylchedd dŵr yn enwedig o bwysig. Mae gan ardaloedd gwarchodedig, a ddiffinnir gan Reoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 ac sydd wedi'u rhestru yn ein Cofrestr o Ardaloedd Gwarchodedig, warchodaeth gyfreithiol o dan amrediad o gyfarwydddebau'r UE a rheoliadau'r DU (gweler yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru) a'r Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**). Gall ardaloedd gwarchodedig fod ag amcanion gwahanol o safbwynt cydymffurfiaeth. Lle mae'r safonau sy'n ofynnol ar gyfer gwneud hyn yn llymach na'r rheiny sy'n ofynnol ar gyfer cyflawni statws/potensial ecolegol da, mae'n rhaid i ni wneud pob ymdrech i gyflawni'r safonau llymach hynny. Mae Tabl 8 isod yn dangos math, statws cydymffurfiaeth a nifer yr ardaloedd gwarchodedig. Sylwer, yng Nghymru, lle mae ardal warchodedig yn croesi ffin mwy nag un ardal basn afon, rydym yn adrodd arni yn y Cynllun Rheoli Basn Afon sy'n cynnwys y rhan fwyaf o'r ardal er mwyn osgoi dyblygu gwaith. Yng Nghymru, mae Parthau Perygl Nitradau (NVZ), a ddynodir o dan Reoliadau Atal Llygredd Nitradau (Cymru) 2013 (fel y'u diwygiwyd), yn destun adolygiad gan Lywodraeth Cymru ar hyn o bryd.

2.4.1 Statws cyfredol – ardaloedd gwarchodedig

Mae angen i ardaloedd gwarchodedig gyflawni safonau sy'n berthnasol i'r dynodiad a bennwyd iddynt. Mae Tabl 8 yn dangos math, statws cydymffurfiaeth a nifer yr ardaloedd gwarchodedig a geir yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy.

Yng Nghymru, adroddir ar gyflwr y nodweddion cynefinoedd a rhywogaethau dynodedig a geir mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau) ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGAau) dros gylchoedd o chwe blynedd. Mae'r dull adrodd hwn yn wahanol yng Nghymru a Lloegr. Yn Lloegr, adroddir ar gyflwr ar sail uned, ac yng Nghymru, gwneir hynny ar sail nodwedd cynefin neu rywogaeth ddynodedig. Yn ogystal, ceir gwahaniaethau bach yn rhai o'r categorïau a ddefnyddir ar gyfer adrodd. O safbwynt safleoedd Ramsar, nid oes mesur o gydymffurfiaeth i adrodd arno. Yng Nghymru, gwnaeth Cyfoeth Naturiol Cymru gynnal [asesiadau cyflwr dangosol morol ar gyfer pob nodwedd forol AGAau ac ACAau](#) yn 2018.

Mae prosiect gwerthuso sylfaen safleoedd gwarchodedig daearol a dŵr croyw Cyfoeth Naturiol Cymru yn defnyddio tystiolaeth sydd eisoes yn bodoli i greu, lle bo hynny'n bosibl, asesïadau cyflwr nodweddion 'dangosol' ar draws yr ystod o nodweddion dŵr croyw a daearol a geir ar safleoedd gwarchodedig yng Nghymru. Disgwylir cwblhau'r prosiect ar ddiwedd 2020, a'r gobaith yw y bydd yn llywio Cynllun Rheoli Basn Afon y trydydd cylch.

Sylwer bod ACA Aber Afon Dyfrdwy, ACA Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid, ac ACA Mawnogydd Fenn's, Whixall, Bettisfield, Wem a Cadney wedi'u lleoli'n rhannol yng Nghymru a Lloegr. Nid yw AGA Berwyn wedi'i chynnwys yn y ffigurau hyn oherwydd nid oes cysylltiad rhyngddi ag Ardal Basn Afon Dyfrdwy o ddefnyddio methodoleg ddiwygiedig Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer y trydydd cylch (er mwyn osgoi ei chyfrif ddwywaith), ac mae wedi'i chysylltu, yn hytrach, ag Ardal Basn Afon Hafren. Mae AGA estynedig Bae Lerpwl wedi'i

chysylltu ag Ardal Basn Afon Gogledd-orllewin Lloegr, Ardal Basn Afon Dyfrdwy, ac Ardal Basn Afonydd Gorllewin Cymru, ac mae wedi'i chynnwys yn y ffigurau uchod.

Tabl 8: Ardaloedd gwarchodedig yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Ardal warchodedig	Cyfanswm nifer	Nifer yng Nghymru	% cydymffurfiaeth	Nifer yn Lloegr	% cydymffurfiaeth
Ardaloedd Dŵr Yfed Gwarchodedig – dŵr wyneb	19	19	I'w chadarnhau	0	Amherthnasol
Ardaloedd Dŵr Yfed Gwarchodedig – dŵr daear	6	4	I'w chadarnhau	2	50
Dyfroedd pysgod cregyn	2	1	Dyddiad cau wedi'i ymestyn i 2027	1	0
Dyfroedd ymdrochi	1	0	100	1	100
Ardaloedd sy'n sensitif i faethynnau (Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994)	1	1	Amherthnasol	0	Amherthnasol
Parthau Perygl Nitradau (NVZ)	I'w chadarnhau	I'w chadarnhau	Amherthnasol	8	Amherthnasol
ACAau sy'n ddibynnol ar ddŵr	9	6	I'w chadarnhau	3	I'w chadarnhau
AGAau sy'n dibynnu ar ddŵr	4	2	I'w chadarnhau	2	I'w chadarnhau
Safleoedd Ramsar sy'n ddibynnol ar ddŵr	3	2	Amherthnasol	1	Amherthnasol

2.4.2 Newidiadau i rai o'r ardaloedd gwarchodedig rhwng yr ail gylch a'r trydydd cylch

Ni fu unrhyw newidiadau i'r ardaloedd gwarchodedig a bennir gan Reoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 ar gyfer pysgod cregyn, dŵr ymdrochi nac ardaloedd sy'n sensitif i faethynnau rhwng Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy yr ail gylch a'r trydydd cylch.

Dŵr yfed (dŵr wyneb a dŵr daear)

Caiff un Ardal Dŵr Yfed Warchodedig ei hychwanegu at y Gofrestr o Ardaloedd Gwarchodedig ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy (GB31147045 Pwll Melyn, afon Alun).

Parthau Perygl Nitradau

Mae'r Parthau Perygl Nitradau yng Nghymru yn destun adolygiad gan Lywodraeth Cymru ar hyn o bryd, fel rhan o'r gwaith i ystyried a ddylid dynodi Parth Perygl Nitradau Cymru gyfan. Gan mai canran fach (17%) o un o'r Parthau Perygl Nitradau sydd eisoes yn bodoli (rhif 135) sydd wedi'i chynnwys gan Ardal Basn Afon Dyfrdwy, er mwyn osgoi dyblygu gwaith, adroddir arno yn nogfen ddrafft Cynllun Rheoli Basn Afonydd Gorllewin Cymru, sy'n cynnwys cyfran uwch o'r Parth Perygl Nitradau dan sylw.

Safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynol ar ddŵr

Ym mis Hydref 2017, cafodd AGA Bae Lerpwl (UK9020294) ei hymestyn. Mae'r AGA fawr hon yn gorgyffwrdd â thair ardal basn afon, sef rhai Gogledd-orllewin Lloegr, Afon Dyfrdwy ac Afonydd Gorllewin Cymru.

Ardaloedd gwarchodedig dyfroedd pysgod cregyn

Mae'r ardaloedd gwarchodedig dyfroedd pysgod cregyn wrthi'n cael eu hadolygu, a bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar newidiadau arfaethedig ar wahân.

Caiff y Gofrestr o Ardaloedd Gwarchodedig ei diweddaru a'i chyhoeddi fel rhan o'r trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon, a chaiff y mapiau eu diweddaru ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#) ar gyfer Cymru ac ar wefan [Catchment Data Explorer](#) ar gyfer Lloegr.

2.5 Rhoi camau gweithredu ar waith

Mae'r camau gweithredu a gymerwyd yn ystod yr ail gylch, gyda'i gilydd, wedi cyfrannu at ddiogelu a gwella'r amgylchedd dŵr. Roedd y camau gweithredu'n ymwneud â phob math o gorff dŵr, sef afonydd, llynnoedd, gwlyptir, dŵr daear, aberoedd a dyfroedd arfordirol, gan gynnwys y rheiny sydd wedi'u lleoli mewn ardaloedd gwarchodedig.

Atal dirywiad

Mae llawer o'r gweithgareddau dyddiol a wneir gan Cyfoeth Naturiol Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd, a llawer o'n partneriaid, a phob mesur a gyflwynir ganddynt, yn cyfrannu at atal dirywiad yr amgylchedd dŵr. Trwy ein gwybodaeth ar y cyd, gallwn nodi pa gyrff dŵr, yn benodol, sydd mewn perygl o ddirywio, ac amlinellu'r mesurau, lle bo hynny'n bosibl, i atal neu liniaru'r risgiau hynny.

Rhaglen o fesurau (gweler Adran 3)

Mae'r rhan fwyaf o fesurau cenedlaethol eisoes wedi'u dechrau (94%, hynny yw 91 mesur allan o gyfanswm o 97). Yn gyffredinol, mae'r rhain yn pennu'r dull cyfreithiol, polisi neu strategol, neu maent yn hanfodol i waith cyflenwi ar lefel leol ac i gyflawni canlyniadau amgylcheddol, er enghraifft gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu'r gwaith o adfer mwyngloddiau segur. Bydd angen adolygiad pellach ar y rhai sy'n weddill er mwyn sicrhau y caiff y camau gweithredu gofynnol eu rhoi yn eu lle er mwyn cyflwyno'r canlyniad gofynnol. Cafodd cynnydd o safbwynt y mesurau cenedlaethol, gan gynnwys unrhyw fesurau newydd ychwanegol, hefyd ei adrodd yn ffurfiol i'r Comisiwn Ewropeaidd ym mis Rhagfyr 2018 fel rhan o'r datganiad ar gyfer System Gwybodaeth Ddŵr Ewrop (WISE).

Bydd yr union fesurau a gaiff eu rhoi yn eu lle yn agored i newid dros amser. Mae newidiadau yn y mathau o fesurau sydd eu hangen yn digwydd am resymau amrywiol, gan gynnwys tystiolaeth newydd, newidiadau yn statws corff dŵr, newidiadau mewn pwysau (e.e. patrymau cynydau), argaeledd cyllid, newidiadau ym mholisi'r llywodraeth, effeithiau datblygiadau, a'r newid yn yr hinsawdd. Gweithredwyd ar gyfleoedd i gyflwyno mwy o dechnegau, neu brofi rhai newydd, fel sy'n briodol, e.e. y prosiect gwahanu slyri, a gafodd gefnogaeth gan 'Gronfa Weithredu'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr' yn ystod yr ail gylch.

Defnyddiwyd offerynnau rheoli a oedd eisoes yn bodoli i olrhain gwaith cyflenwi. Yn ogystal, caiff cynnydd ei fesur trwy'r gweithgareddau canlynol:

- Rhaglen corff dŵr targed o fewn dalgylchoedd
- Cynnydd yn erbyn y mesurau cenedlaethol
- Rhaglen ymchwilio i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau na chyflawnwyd statws da

Ynghyd â'r canlynol yng Nghymru:

- Dosbarthiad interim cyrff dŵr 2018 – hanner ffordd drwy'r ail gylch

Ledled Cymru, dyrannodd cwmni dŵr Dŵr Cymru £65 miliwn i weithgareddau'n ymwneud â Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn ei gynllun busnes ar gyfer 2015–20 (Cynllun Rheoli Asedau 6), gan gynnwys y canlynol:

- gosod system monitro hyd digwyddiad ymhob gorlif carthffosiaeth cyfunol (CSO)
- gwaith monitro yn rhan o Raglen Ymchwilio i Gemegion y DU (UKCIP)
- ymchwiliadau mewn perthynas â Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 ac Ardaloedd Dŵr Yfed Gwarchodedig
- monitro llifau mewn gweithfeydd trin carthion

Mae'r sylfaen dystiolaeth wrthi'n cael ei defnyddio i lywio penderfyniadau buddsoddi ac i ddylanwadu ar newidiadau ym mholisi defnydd tir yng Nghymru.

Yn benodol i Ardal Basn Afon Dyfrdwy, gwnaeth Dŵr Cymru:

- gyflwyno gwelliannau yng ngwaith trin carthion Cerrigydrudion yn nalgylch afon Nug er mwyn bodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran sicrhau ni cheir dirywiad
- gynnal ymchwiliadau i ddeall effaith ei asedau ar Worthenbury Brook a Pulford Brook

Ymchwiliadau

Ers cyhoeddi cynlluniau 2015, mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi cynnal rhaglen o ymchwiliadau yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy i ddarganfod pam nad oes gan gynifer o gyrff dŵr statws da. Mae ein gwybodaeth am y materion sy'n cael effaith ar gyrff dŵr, a'n dealltwriaeth ohonynt, wedi cynyddu'n sylweddol, a bydd hyn yn parhau drwy'r trydydd cylch. O ganlyniad, rydym bellach mewn sefyllfa well i weithio gyda'n partneriaid i nodi lle gellir gwneud y gwelliannau amgylcheddol mwyaf, a fydd yn dwyn y budd mwyaf i bawb.

Mesurau newydd ychwanegol

Mae'r rhaglen o fesurau'n ei gwneud hi'n ofynnol cynnal proses adolygu reolaidd i sicrhau y rhoddir y camau gweithredu cywir ar waith yn y lle cywir. Yn ystod yr ail gylch, roedd blaenoriaethau a/neu gyfleoedd newydd yr ail gylch yn golygu y cafodd rhai camau gweithredu eu hadolygu er mwyn adlewyrchu anghenion cyfredol yr amgylchedd.

Cyflwynwyd y dulliau a mesurau newydd canlynol:

Gweithio gyda sefydliadau eraill i ddiogelu a gwella ansawdd ein dŵr

Ers cyhoeddi cynlluniau'r ail gylch, rhoddwyd trefniadau newydd ar waith ar gyfer gweithio ar draws meysydd gwaith, a chyda sefydliadau allweddol, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, er mwyn diogelu a gwella ein hamgylchedd dŵr. Mae'r rhain yn cynnwys y canlynol:

Y gwaith a bennwyd i **Is-grŵp Amaethyddiaeth Fforwm Rheoli Tir Cymru** yw dadansoddi achosion sylfaenol er mwyn cael dealltwriaeth gyffredin o'r hyn sy'n achosi llygredd amaethyddol a'r ffyrdd yr eir i'r afael ag achosion ar hyn o bryd drwy waith ymchwil, adrodd a chyflenwi o ran datrysiadau posibl, a cheisio cytundeb arnynt, gan ddilyn dull integredig a gweithio ar draws sefydliadau.

Diben **Fforwm Rheoli Dŵr Cymru** yw rhoi cyfle i aelod-sefydliadau rannu tystiolaeth ac archwilio cyfleoedd ar gyfer gweithio ar y cyd tuag at reoli dŵr yn gynaliadwy yng Nghymru.

Mae **Fforwm Pysgodfeydd Cymru** yn cynrychioli amrediad o randdeiliaid sydd â buddiant mewn adnoddau pysgodfeydd dŵr croyw ac ymfudol Cymru, a gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru ac eraill i gynnal, gwella a datblygu pysgodfeydd mudol a dŵr croyw yng Nghymru.

Mesurau amaethyddiaeth

Ar 14 Tachwedd 2018, gwnaeth Ysgrifennydd y Cabinet dros Ynni, Cynllunio a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru gadarnhau y caiff rheoliadau eu cyflwyno a fydd yn cwrdd Cymru gyfan i ddiogelu ansawdd dŵr rhag llygredd amaethyddol, ac y bydd cyfnodau pontio ar gyfer rhai elfennau er mwyn rhoi amser i ffermwyr addasu a sicrhau cydymffurfiaeth. Nid yw'r amserlen ar gyfer cyflwyno a gweithredu'r rheoliadau wedi'i chadarnhau hyd yn hyn, a byddant yn cynnwys y mesurau canlynol:

- Cynlluniau Rheoli Maethynnau
- Taenu gwrteithiau mewn modd cynaliadwy sy'n gysylltiedig ag anghenion y cnydau
- Diogelu dŵr rhag llygredd mewn perthynas â phryd, ble a sut y caiff gwrteithiau eu taenu

- Safonau storio tail

Prosiect LIFE Afon Dyfrdwy (gweler yr astudiaeth achos sydd ar y gweill ar gyfer afon Dyfrdwy)

'Cronfa Weithredu'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr'

Rhoddodd Llywodraeth Cymru gyfle i'r Paneli Cyswllt Basn Afon roi camau gweithredu ar waith a fyddai'n 'cyflawni, neu'n cyfrannu at welliant mesuradwy yn yr ansawdd dŵr yn yr ardaloedd basn afon perthnasol'. Roedd y gronfa'n werth cyfanswm o £220,000 dros ddwy flynedd. Roedd prosiectau'n cynnwys cynllun adfer afon Alun, gwaith llygredd gwasgaredig yn Wych a Worthenbury, llunio canllaw ar danciau septig, a phrosiect sy'n dechrau blaenoriaethu gwelliannau mewn afonydd a addaswyd yn ffisegol. Dylid nodi bod Fforwm Rheoli Dŵr Cymru wedi disodli Paneli Cyswllt Basn Afon yng Nghymru.

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Gweler adran 1.3 am wybodaeth am ddilyn dull seiliedig ar le yng Nghymru, nodau trosfwaol Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, [y Polisi Adnoddau Naturiol](#) a Datganiadau Ardal, a hefyd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Yn Lloegr, gellir dod o hyd i fanylion pellach am rai o'r dulliau a mesurau newydd ar dudalennau dalgylch Partneriaeth Dalgylch Afon [Dyfrdwy Lanwol](#) a Phartneriaeth [Canol Dalgylch](#) Afon Dyfrdwy.

Olrhain ac adrodd

Yng Nghymru, ar gyfer Cynllun Rheoli Basn Afon yr ail gylch, gwnaethom ymgorffori amcanion ac amserlenni statudol o fewn cynlluniau corfforaethol/busnes. Gwnaethom bennu targedau mewn perthynas â mesurau cenedlaethol a lleol, rhaglen o ymchwiliadau, a chyhoeddi ymgynghoriadau cyhoeddus, a chafodd cynnydd ei adrodd yn chwarterol a'i graffu arno. Mae hyn wedi'n galluogi i adolygu cyflawniadau a heriau, ac adolygu cynlluniau gwaith fel y bo angen.

Yn Lloegr, mae'r 75% o gyrff dŵr y pennwyd yr amcan o gyflawni statws da iddynt wedi'i adlewyrchu yn nod y Cynllun Amgylchedd 25 Mlynedd o sicrhau bod tri chwarter o ddyfroedd yn agos at fod â chyflwr naturiol. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi ymgorffori amcanion statudol yn ei chynlluniau busnes. Er enghraifft, mae gan Asiantaeth yr Amgylchedd nod cerdyn sgorio corfforaethol ar gyfer nifer y cilometrau o ddyfroedd a wellir, sydd â'r bwriad o fesur cynnydd wrth gymryd y camau gweithredu angenrheidiol er mwyn cyflawni'r amcanion a bennwyd yn y Cynlluniau Rheoli Basn Afon.

2.5.1 Effaith camau gweithredu'r cynllun presennol

Sefydlodd Cynllun Rheoli Basn Afon yr ail gylch raglen o fesurau i wella'r amgylchedd dŵr ers dosbarthiad sylfaenol 2015. Ymgwymerwyd â llawer o welliannau, yn ychwanegol i'r mesurau hyn, gan lawer o sefydliadau ac unigolion.

Yng Nghynllun Rheoli Basn Afon 2015, gwnaethom bennu targed i wella cydymffurfiaeth saith corff dŵr, sydd â statws cymedrol/gwael ar hyn o bryd, â gofynion statws cyffredinol da a hefyd i wella statws un corff dŵr o wael i gymedrol. O ganlyniad i'r targed hwn, rydym

wedi nodi camau gweithredu ychwanegol, a gwelliannau pellach i gyrff dŵr, gan olygu bod cyfanswm o 14 o gamau a dargedir mewn 12 o gyrff dŵr ar gyfer mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig a llygredd yn y tarddle. Mae camau'n cynnwys cynnal ymchwiliadau, cerdded ar hyd afonydd, a gwneud ymyriadau i lygredd gwasgaredig ar ffermydd. Mae ymyriadau cyfalaf ar raddfa fach hefyd wedi'u cwblhau drwy weithio gyda saith fferm, gan gynnwys y canlynol: 3,204 metr o ffensys, wyth sylfaen galed, 13 cafn, 1,515 metr o bibellau dŵr, a dau bwmp solar. Fodd bynnag, er bod mwyafrif y mesurau lleol a nodwyd ar gyfer gyrff dŵr a dargedwyd bellach yn weithredol, mae rhai'n mynd rhagddynt o hyd. Mae blaenoriaethau newydd wrthi'n cael eu datblygu ar gyfer y trydydd cylch (gweler adran 3.6). Byddwn yn parhau â'n gwaith ar gyfer gyrff dŵr a dargedwyd yn yr ail gylch, lle bo adnoddau'n caniatáu hynny.

Mae llawer o weithgareddau dyddiol Cyfoeth Naturiol Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd a sawl un o'n partneriaid yn cyfrannu at atal dirywiad yr amgylchedd dŵr. Er enghraifft, mae gwaith staff lleol Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn cwrdd amrediad o weithgareddau, gan gynnwys ym meysydd rheoliadol, gorfodi, rheoli digwyddiadau a chynghori, er mwyn diogelu dŵr, tir ac aer. Mae hyn yn cyfrannu tuag at atal dirywiad mewn llawer o gyrff dŵr ar draws yr ardal basn afon. Mae enghreifftiau o'r gwaith hwn yn cynnwys y canlynol:

- ymweliadau â ffermydd a dargedir, a all fod yn rheoliadol at ddibenion trawsgydymffurfio, gwaith sy'n ymwneud â dŵr daear a Pharthau Perygl Nitradau, neu at ddibenion rhoi cyngor a chanllaw ar arfer gorau er mwyn diogelu'r amgylchedd dŵr;
- cynnal archwiliadau o gydymffurfiaeth gosodiadau pŵer hydrodrydanol ag amodau trwyddedau;
- cynnal archwiliadau o osodiadau trin dŵr gwastraff – yn gwmni dŵr, yn weithgaredd masnachol neu'n breifat;
- ymweliadau atal a rheoli llygredd â safleoedd a drwyddedir, e.e. unedau dofednod a safleoedd diwydiannol mawr eraill, gan gynnwys yn y sector bwyd a diod;
- gwaith rheoli rhywogaethau estron goresgynnol sy'n ymwneud â dŵr os yw'n cael effaith ar nodweddion safleoedd gwarchodedig neu asedau Cyfoeth Naturiol Cymru;
- atal llygredd – ystadau diwydiannol, camgysylltiadau, adeiladu tai, a chynlluniau ffyrdd newydd;
- mynd i ddigwyddiadau i atal gollyngiadau sy'n llygru, a, lle bo hynny'n ofynnol, dilyn hyn ag ymateb rheoliadol mewn achosion o gyflawni troseddau amgylcheddol. Gall hyn leiha'u effeithiau ac atal problemau rhag digwydd yn y dyfodol;
- darparu cyngor cyn ymgeisio, a mewnbwn technegol i drwyddedau newydd, gan gynnwys ceisiadau'n ymwneud â phŵer hydrodrydanol a cheisiadau cynllunio, gan gynnwys cyfleusterau storio amaethyddol newydd;
- monitro gweithgareddau taenu ar dir;
- mynd i'r afael â chamgysylltiadau gyda chwmnïau dŵr a'r awdurdod lleol.

At hynny, drwy ein gwybodaeth ar y cyd, rydym yn gallu nodi pa gyrff dŵr, yn benodol, sydd mewn perygl o ddirywio, ac amlinellu'r mesurau, lle bo hynny'n bosibl, i atal neu liniaru'r risgiau hynny. Yn ogystal, mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi ymgymryd â sawl prosiect yn y dalgylch, sy'n cynnwys y canlynol:

- Llyn Tegid – mae gwaith ar gychwyn i sicrhau bod llyn naturiol mwyaf Cymru'n parhau i fod yn ddiogel i'r hirdymor. Mae argloddiau'r llyn, sy'n darparu diogelwch hanfodol rhag llifogydd i dref y Bala, yn cael eu harchwilio'n rheolaidd gan Cyfoeth

Naturiol Cymru er mwyn sicrhau eu bod yn parhau i fod yn ddiogel. Caiff cyfleoedd i wella'r amgylchedd a chyfleoedd hamdden eu harchwilio hefyd wrth i'r prosiect fynd yn ei flaen;

- mae gwaith yn parhau mewn perthynas ag Ymchwiliadau i Lifau Dyfrdwy Uchaf, ac mae gwaith tagio gleisiaid eog yn mynd rhagddo yn ardal y Bala;
- Prosiect Adfer Afon Alun – gweler yr astudiaeth achos isod;
- ffensio torlannol, gwelliannau i gynefinoedd yn yr afon mewn is-ddalgylchoedd, trapiau graean, a thynnu rhwystrau i fudo pysgod mewn is-ddalgylchoedd, gan gynnwys rhai'r afon Llafar, afon Mynach, afon Hirnant, afon Lliw ac afon Tryweryn.

Nod [cyllid Cynllun Rheoli Cynaliadwy Llywodraeth Cymru](#) (2014–2020) yw cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd sy'n weithredol wrth wella'n hadnoddau naturiol mewn ffordd sy'n dwyn buddion i fusnesau fferm a busnesau gwledig ac i gymunedau gwledig. Bydd hefyd yn cefnogi a hwyluso'r gwaith o gydlyn â chynlluniau eraill er mwyn ymgymryd â'r camau gweithredu hanfodol ac angenrheidiol i wella gwydnwch busnesau ffermio a gwledig a chymunedau gwledig yn wyneb y newid yn yr hinsawdd.

Mae'r cyllid hwn yn cyflwyno buddion ehangach, gan gynnwys i ddŵr, ac mae prosiectau perthnasol ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn cynnwys y canlynol:

- **Lles yr Afon: Atebion seiliedig ar natur yn nalgylch afon Dyfrdwy**

Mae'r prosiect hwn yn canolbwyntio ar ddalgylch gyfan afon Dyfrdwy yng Ngogledd Cymru, gan gynnwys sawl afon, llyn a chronfa ddŵr. Nod y prosiect yw cymryd camau i wella adnoddau naturiol ar draws y dalgylch ac, wrth wneud hynny, creu cyfleoedd i bobl, gan gynnwys pobl ddi-waith hirdymor a phobl anabl, ddysgu am ddulliau o wella gwaith rheoli tir a chymryd rhan yn y gwaith hwnnw. Bydd y prosiect yn datblygu 'Cynllun Gwarchod Afon' i helpu i gyflawni hyn.

Mae'r prosiect eisoes wedi datblygu grŵp o gyrff cydweithredol, gan gynnwys AHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy, Cyfoeth Naturiol Cymru, Ymddiriedolaethau Natur a'r Parc Cenedlaethol. Bydd y prif weithgareddau rheoli tir yn seiliedig ar helpu i wella problem y rhywogaethau estron goresgynnol drwy'r dalgylch cyfan sy'n cael effaith anferth ar ansawdd yr adnoddau naturiol a'r gwasanaethau y maent yn eu darparu. Drwy gynnal arolwg llinell sylfaen cynhwysfawr, bydd y prosiect yn gallu canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r problem hon a rhoi blaenoriaeth iddi.

- **Bioamrywiaeth a Busnes**

Ffocws y prosiect hwn yw safle gwledig eang Ystad Ddiwydiannol Wrecsam (550 hectar) a'i chymunedau gwledig cyfagos. Bydd busnesau, tiffeddianwyr, ffermwyr a grwpiau cymunedol yn cydweithredu i gyflawni'r nod o wella gwydnwch ecosystemau ar draws y dirwedd, gan sicrhau bod yr ardal yn atyniadol i fusnesau a chan ddarparu ardaloedd hygrych i bobl allu mwynhau amrediad o weithgareddau hamdden a dod i adnabod eu hamgylchedd lleol.

- **Partneriaeth Rhostir Gogledd Cymru**

Mae'r prosiect cydweithredol hwn yn canolbwyntio ar y Berwyn a'r Migneint yng Ngogledd Cymru a'i nod yw gwella'r rhostiroedd drwy weithredu o'r gwaelod i fyny, dan arweiniad y rhai sy'n byw ac yn gweithio ar y rhostiroedd a'r ardaloedd cyfagos fel y gall yr ucheldiroedd hyn helpu i gynnal y cymunedau gwledig cyfagos. Ceir amrywiaeth o gynefinoedd ar y dirwedd ac mae nifer fawr o ymwelwyr a chymunedau'n eu mwynhau, sydd, yn eu tro, yn denu cyfleoedd ar gyfer twristiaeth

a busnes. Ceir nifer o heriau yn yr ardal hefyd, fel tipio anghyfreithlon, fandaliaeth, a gyrru'n anghyfreithlon oddi ar y ffordd.

Yn ogystal, yng Nghymru mae Llywodraeth Cymru wedi neilltuo bron £10 miliwn o gyllid cyfalaf ar gyfer gwelliannau ansawdd dŵr yn ystod 2020–21. Mae hyn yn cynnwys gwelliannau ansawdd dŵr (fel ffensio, monitro goddefol ar gemegion, adfer afonydd ac ati), ein rhaglen dyfroedd mwyngloddiau, a'r rhaglen cynefinoedd pysgodfeydd.

Astudiaeth achos: Prosiect Adfer Afon Alun

Afon Alun yw un o brif isafonydd afon Dyfrdwy ac mae'n methu cyflawni statws da ar gyfer infertebratau, ffytobenthos a ffosffadau. Yn 2019, comisiynodd Cyfoeth Naturiol Cymru astudiaeth hydromorffoleg i adolygu ac asesu opsiynau adfer ar gyfer y dalgylch. Mae dull cydweithredol eisoes yn bodoli ar gyfer rheoli dalgylch afon Alun i'r dyfodol, ac mae gan Cyfoeth Naturiol Cymru, grwpiau genweirio lleol, cwmnïau dŵr (Dŵr Cymru ac United Utilities), Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru, a phartneriaid eraill ym Mhartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy fuddiant ynddo.

Defnyddiodd yr astudiaeth wybodaeth a fodolai eisoes ac mae wedi darparu mewnwelediad i'r pwysau ffisegol sy'n cael effaith ar ddalgylch afon Alun. Mae wedi nodi technegau adfer a sut y gellir eu cymhwyso, er enghraifft trwy gael gwared ar goredau, ailgysylltu nodweddion gorlifdiroedd, a mynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol. Mae'r astudiaeth yn disgrifio'r buddion a'r cyfyngiadau fesul adferiad. Ein bwriad ar gyfer yr astudiaeth hon oedd darparu'r dystiolaeth angenrheidiol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu mesurau adfer ar gyfer afon Alun i'r dyfodol.

Astudiaeth achos: Camau gweithredu partneriaeth – diazinon

O ganlyniad i waith monitro dŵr rheolaidd yn y mewnlif i Gamlas Llangollen, yn Rhaeadr y Bedol, canfuwyd lefelau uwch o diazinon nifer o weithiau yn 2017. Diazinon yw'r prif gynhwysydd gweithredol a ganiateir ar gyfer ei ddefnyddio mewn dip defaid i drin parasitiaid. Awgrymodd dystiolaeth anecdotaidd y gallai dipio defaid o fewn y dalgylch fod ar gynnydd. Cafodd gweithdy ei drefnu ar gyfer ffermwyr a llawfeddygon yn y dalgylch ar reoli ectoparasitiaid ar ddefaid. Daeth dros 60 o bobl i'r gweithdy, lle amlygwyd y gofynion cyfreithiol a'r arfer gorau wrth ddipio defaid. Mae taflen wybodaeth ar ddefnyddio dipiau defaid yn ddiogel, sydd wedi'i hardystio gan Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd, wrthi'n cael ei dosbarthu gan United Utilities yn dalgylch afon Dyfrdwy a dalgylch Camlas Llangollen yng Nghymru. Mae lefelau diazinon wedi lleihau, ac wedi parhau ar y lefel lai hon yn y mewnlif i Gamlas Llangollen, yn Rhaeadr y Bedol, ers cychwyn y gwaith partneriaeth hwn. Mae United Utilities yn parhau i fonitro'r dalgylch am unrhyw newidiadau yn y duedd mewn samplau o diazinon.

2.5.2 Camau gweithredu gan bartneriaethau

Tabl 9: Enghreifftiau o weithio mewn Partneriaeth

Arweinydd	Cam gweithredu
Awdurdod Glo	Gwaith yr Awdurdod Glo yn mynd rhagddo ym mwynglawdd Minera (dalgylch afon Clywedog) a mwyngloddiau yng nghyrrff dŵr Trefnant a'r Garth.

Arweinydd	Cam gweithredu
Cyswllt Ffermio	Ymgrych a dargedir gan Cyswllt Ffermio i fynd i'r afael â llygredd gwasgaredig ym mhrif afon Dyfrdwy (rhwng y gored a Cheiriog), a nant Dungrey, nant Pulford, afon Alun a nant Dolfechlas. Cafodd tri gweithdy eu cynnal i annog ffermwyr i geisio cyngor ar opsiynau cyllido.
Groundwork	Prosiect archwiliadau i atal llygredd a ariennir gan United Utilities. Darparu cyngor atal llygredd cyfrinachol ac am ddim ar storio cemegion, draenio, a gweithdrefnau mewn argyfwng i ddiwydiannau lleol er mwyn lleihau'r risgiau o lygru dŵr.
Hafren Dyfrdwy	Wedi ymchwilio i broblemau â phlaladdwyr yng Ngwaith Trin Dŵr Brychdyn fel rhan o'r Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol (NEP).
Partneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru)	Mae cynghorwyr ffermydd o Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru a Choleg Reaseheath yn gweithio gyda'r gymuned ffermio leol i wella arferion ffermio a lleihau eu heffaith ar ansawdd dŵr. Cafodd nifer o dechnegau eu peilota mewn dau is-ddalgylch yn y lle cyntaf, sef afon Alwen (Dyfrdwy Uchaf) ac afon Alun (Canol Afon Dyfrdwy), ond canolbwyntiodd y gwaith o ddarparu cyngor i ffermydd hefyd ar is-dalgylchoedd nant Aldford Brook, nentydd Wych a Worthenbury, ac Emral Brook. Darparwyd cyngor i'r 100 o ffermydd a mwy sydd wedi bod ynghlwm wrth waith yr is-ddalgylchoedd hyn, gan gynnwys gwybodaeth am gynlluniau rheoli dŵr, profi pridd, a chynlluniau rheoli maethynnau. Roedd hyn yn cynnwys prosiect llygredd gwasgaredig Emral Brook (gweler yr astudiaeth achos isod).
Natural England	Ymyriadau dalgylch yn y rhan o afon Dyfrdwy a leolir yn Lloegr, drwy Gynllun Stiwardiaeth Cefn Gwlad Natural England.
Cyfoeth Naturiol Cymru	Ariannodd Cyfoeth Naturiol Cymru arolwg topograffig ar warchodfa natur Big Pool Wood, sy'n rhan o Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA) ac AGA Aber Afon Dyfrdwy. Caiff canlyniadau eu defnyddio i weithio gydag Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru i reoli'r ardal er mwyn gwella'r dull o reoli dŵr. Ers cynnal yr astudiaeth dopograffig, cynhaliwyd ymchwiliad ychwanegol i lefel y dŵr daear, i ddisgrifio nodweddion lefel dŵr y parcel bach hwn o fewn SoDdGA/AGA/Safle Ramsar Aber Afon Dyfrdwy.
Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru	Yn cyflenwi prosiectau Tirweddau Byw, gan gynnwys gwaith i wella afon Alun trwy Dirwedd Fyw Alun a Chwiler, a dalgylch afon Dyfrdwy yn ehangach trwy brosiect "Lles yr Afon", sy'n annog pobl i weithio fel gwarcheidwaid afon gwirfoddol i leihau effaith rhywogaethau estron goresgynnol ar y dalgylch.
Coleg Reaseheath	Prosiect sy'n mynd rhagddo, a ariennir gan grant amgylchedd dŵr o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig ar gyfer Lloegr, i ariannu gwelliannau i'r amgylchedd dŵr. Bydd y prosiect yn talu ffermwyr am y gwasanaethau ecosystemau y maent yn eu darparu. I dderbyn y taliad, mae'n rhaid rhoi cynllun rheoli ar waith i nodi unrhyw feysydd o lygredd gwasgaredig posibl. Bydd y gwaith cyfalaf a wneir yn darparu'r gwasanaeth ecosystemau gofynnol. Mae Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer wedi gwneud gwaith rheoli rhywogaethau estron goresgynnol.

Arweinydd	Cam gweithredu
Severn Trent Water	Ymchwiliad i adfer dull cynaliadwy o dynnu dŵr yn Aldford Brook.
Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri	Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri yn bartner allweddol ym mhrosiect Afon Dyfrdwy, a gafodd ei ariannu gan LIFE yn wreiddiol, a gwnaeth hefyd gefnogi prosiectau eraill, gan gynnwys y prosiect Cyforgorsydd Cymru, a oedd hefyd wedi'i ariannu drwy LIFE yn wreiddiol. Mae gwaith adfer mawndiroedd wedi digwydd mewn amrywiaeth o leoliadau yn nalgylch Dyfrdwy Uwch ar dir a reolir gan yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Cyfoeth Naturiol Cymru (Ystad Goetir Llywodraeth Cymru), ac ar dir sydd mewn perchenogaeth breifat. Cyflawnwyd gwaith gan Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri a'r Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar (RSPB).
Partneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer)	Cam 3 Love your estuary. Holwyd y data arolwg ar droed a gasglwyd o'r dalgylch yn ystod 2015–2017 a chafodd y prif fannau â phroblemau eu nodi. Ymgysylltwyd â thirfeddianwyr i godi ymwybyddiaeth o faterion llygredd gwasgaredig a oedd yn deillio o'u tir. Ymgwymerwyd ag ymyriadau ar raddfa fach er mwyn gwella statws dosbarthu'r cyrff dŵr.
Partneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer)	Mae Dee Coastliners yn brosiect newydd gan Bartneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol sydd â'r nod o ysbrydoli cymunedau arfordirol ar y Wirral ac yn Sir y Fflint a Sir Ddinbych ynghylch treftadaeth naturiol aber afon Dyfrdwy. Wedi'i arwain gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer, derbyniodd y bartneriaeth rownd gyntaf y cyllid ar gyfer datblygu prosiectau gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri ym mis Rhagfyr 2018, ac mae bellach wrthi'n paratoi i gyflwyno cais am yr ail rownd yn ystod ail ran 2020.
United Utilities	Gan weithio mewn partneriaeth, mae United Utilities wedi cyflawni sawl prosiect i wella ansawdd dŵr, gan gynnwys y canlynol: • Archwiliadau llygredd diwydiannol a chynnig cyngor am ddim i fusnesau a dargedir ar Ystad Ddiwydiannol Wreccsam ar atal llygredd. Derbyniodd 24 o'r busnesau hyn y cynnig am archwiliad, a chymerwyd camau gweithredu i leihau'r risg a berir ganddynt o ollwng llygredd gan blaladdwyr i gyrsiau dŵr. • Cafodd gwaith monitro goddefol ei wneud am chwynladdwyr a metaldehyd gan ddefnyddio Chemcatchers®. Mae sawl cynllun wedi bod yn weithredol sydd â'r nod o leihau'r risg a berir i ansawdd dŵr gan y plaladdwyr hyn, gan gynnwys y canlynol: cynllun amnewid peledau gwlithod wedi'i gymorthdal, amnest plaladdwyr gwastraff, llogi chwistrellau chwyn ac awyryddion am ddim, cynllun profi chwistrellwyr cenedlaethol am ddim, a hyfforddiant taenu plaladdwyr wedi'i gymorthdal, o fewn dalgylchoedd afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yn Lloegr. • Gwnaeth United Utilities hefyd ariannu prosiectau ar y cyd a ddarparodd cyngor i ffermydd, a chynlluniau rheoli dŵr ar gyfer ffermydd, er mwyn helpu ffermwyr i leihau llygredd dŵr gwasgaredig mewn menter a gafodd ei chefnogi gan Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae'r rhain yn cynnwys ymyriadau uniongyrchol wedi'u hariannu'n

Arweinydd	Cam gweithredu
	rhannol, fel gosod ffensys i atal mynediad i ragnentydd, symud cafnau a phorthwyr, a gosod llwybrau a mannau croesi i wartheg er mwyn lleihau dŵr ffo.
Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru	Cyflenwi amrediad o brosiectau adfer cynefinoedd afon er budd pysgodfeydd yn nalgylch afon Dyfrdwy, gan gynnwys dalgylch Dyfrdwy Uwch.

Astudiaeth achos: diweddariad ar brosiect Emral Brook

Mae'r prosiect Emral Brook wrthi'n mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig a berir gan amaethyddiaeth trwy weithio gyda ffermwyr a thirfeddianwyr i amlygu problemau ar eu ffermydd, darparu cynlluniau rheoli dŵr unigol, ac ymyrryd er mwyn sicrhau gwelliannau. Roedd yn brosiect dwy flynedd a gafodd ei ariannu gan Cyfoeth Naturiol Cymru, United Utilities, Dŵr Cymru a Coed Cadw, ac a gynhaliwyd mewn partneriaeth ag Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru, Dŵr Dyffryn Dyfrdwy, a Choleg Reaseheath.

Mae dalgylch Emral Brook yn wledig yn bennaf, a defnyddir y tir i ffermio da byw, yn enwedig gwartheg godro, gan mwyaf. Wedi'i lleoli i'r de o Wrecsam, mae'n isafon i ganol afon Dyfrdwy. Ers ei dosbarthu â statws cymedrol yn 2015, mae wedi methu cyflawni statws da, a ffosffad yw'r brif broblem sy'n ei hwynebu. Derbyniodd 28 o ffermydd gynlluniau manwl yn cwmpasu tua dwy ran o dair o'r dalgylch. Cafodd saith prif broblem eu nodi.

Roedd y cyfraniad gan ffermwyr yn hynod gadarnhaol a chafodd chwe chais llwyddiannus am Grantiau Bach Glastir eu cyflwyno, gwerth cyfanswm o £23,113, a chafwyd cyllid partneriaeth gwerth £36,000 i helpu â gwelliannau allweddol ar ffermydd. Mae gwelliannau ar ffermydd a gynllunnir yn cynnwys y canlynol: ffensio da byw, ail-leoli gatiau a chafnau dŵr, trapiau gwaddodion, cynydau gorchudd, cwteri/peipiau dŵr glaw, a phlannu coed.

2.6 Heriau yn y basn afon

Ers cyhoeddi Cynllun Rheoli Basn Afon yr ail gylch yn 2015, rydym wedi parhau i wella'n dealltwriaeth o'r pwysau, yr effeithiau a'r risgiau y mae'r amgylchedd dŵr yn eu hwynebu. Rydym wedi gwneud y canlynol:

- Ymchwilio i fethiannau i gyflawni safonau er mwyn nodi'r rheswm sydd wrth wraidd y methiant
- Asesu'r perygl o ddirywiad neu o fethu cyflawni safonau yn y cynllun hwn ac yng nghynlluniau yn y dyfodol
- Ymgynghori â'r cyhoedd ynghylch ein canfyddiadau drwy'r ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau

Rydym wedi adolygu'r rhestr o'r materion pwysigaf sydd, yn ein barn ni, yn bygwth y defnydd a wneir o'r amgylchedd dŵr ar hyn o bryd, a'r defnyddiau posibl ohono i'r dyfodol. Rydym wedi gosod y mathau gwahanol o bwysau o dan nifer o benawdau materion (sylwer nad yw'r rhain wedi'u gosod yn nhrefn blaenoriaeth). Rydym wedi canolbwyntio ar y materion hynny lle bydd angen cymryd camau pellach er mwyn cyflawni amcanion y statws.

- **Addasiadau ffisegol.** Newidiadau dynol i'r cynefin naturiol, er enghraifft amddiffynfeydd rhag llifogydd a choredau a ddyluniwyd yn wael, neu rai nad oes eu hangen mwyach, a newidiadau i sianeli afon naturiol at ddibenion draenio tir a mordwyaeth, ac ar gyfer pysgodfeydd pysgod cregyn ar aberoedd ac mewn dyfroedd arfordirol. Gall yr addasiadau hyn beri newidiadau i lefelau llif naturiol, achosi i waddodion gronni, ac arwain at golli'r cynefin y mae ar fywyd gwyllt ei angen i ffynnu.
- **Llygredd o garthion a dŵr gwastraff.** Gall dŵr gwastraff gynnwys symiau mawr o faethynnau (fel ffosforws a nitradau), amonia, bacteria a sylweddau niweidiol eraill.
- **Llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth.** Mae hwn yn deillio o ddŵr glaw sy'n rhedeg dros wynebau o waith dyn, gan gludo llygryddion i mewn i ddyfroedd, neu ddŵr sy'n cludo sylweddau gwenwynig oddi ar dir halogedig, llygredd atmosfferig sy'n achosi asideiddio, a charthion o dai sydd wedi'u 'cam-gysylltu' â draeniau dŵr wyneb yn hytrach na charthfogydd.
- **Llygredd o ardaloedd gwledig.** Gall arfer amaethyddol a choedwigaeth gwael arwain at ryddhau maethynnau a gwaddodion sy'n cael effaith ar yr amgylchedd dŵr (a elwir hefyd yn 'llygredd gwledig gwasgaredig').
- **Llygredd o fwyngloddiau.** Dŵr halogedig sy'n draenio o fwyngloddiau, y mae'r rhan fwyaf ohonynt bellach yn segur.
- **Tynnu dŵr a'r llif.** Mae tynnu gormod o ddŵr o afonydd, llynnoedd a ffynonellau tanddaearol yn achosi problemau i fywyd gwyllt ac yn lleihau'r swm o ddŵr sydd ar gael i bobl ei ddefnyddio.
- **Rhywogaethau estron goresgynnol.** Mae presenoldeb planhigion ac anifeiliaid estron goresgynnol yn ein cyrsiau dŵr yn peri bygythiad i fioamrywiaeth, yn cynyddu perygl llifogydd, yn cael effaith ar gyflwr ein hamgylchedd dŵr, ac yn costio biliynau o bunnoedd i'r economi bob blwyddyn.

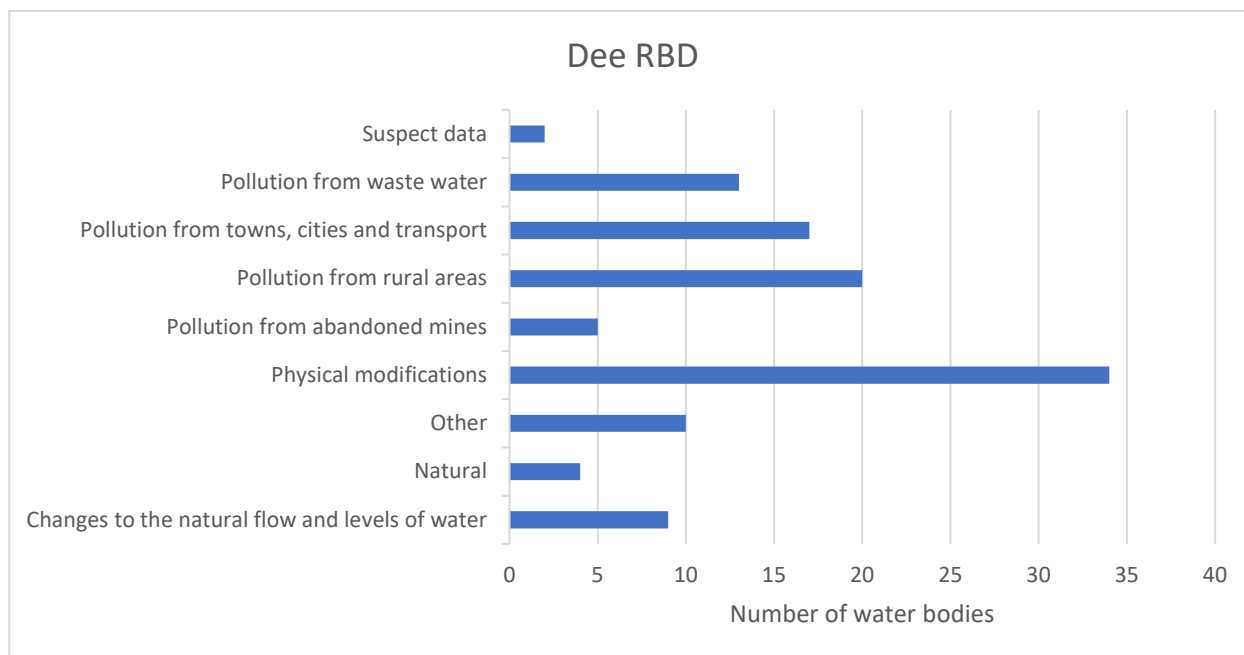
2.6.1 Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da

Ers 2015, mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi cynnal sawl ymchwiliad i Ardal Basn Afon Dyfrdwy er mwyn cynyddu'n dealltwriaeth o'r materion sy'n

cael effaith ar gyrff dŵr. O ganlyniad, rydym bellach mewn sefyllfa well i weithio gyda'n partneriaid i gyflwyno gwelliannau cynaliadwy.

Mae Ffigur 6 isod yn dangos y mathau o bwysau sy'n cael effaith ar ein cyrff dŵr, sydd yn eu tro yn amlygu'r problemau neu heriau sy'n atal cyrff dŵr rhag cyflawni statws da neu botensial da yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Mae hwn yn dangos mai'r prif resymau na chyflawnir statws da, mewn trefn ddisgynnol, yw addasiadau ffisegol, llygredd o ardaloedd gwledig, llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, llygredd o ddŵr gwastraff, a newidiadau i lifau a lefelau naturiol dŵr.

Ffigur 6: Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da yn 2018

SYLWER: Mae'r data uchod yn cynnwys methiannau o ganlyniad i 'amgylchiadau/nodweddion naturiol – er enghraifft, rhwystr naturiol i fudo pysgod, fel rhaeadrau. Ceir methiannau hefyd oherwydd 'data amheus' yr ydym wrthi'n gweithio i'w ddatrys, ac 'arall', a all gynnwys pethau fel yr amser sydd ei angen i'r ecoleg adfer. Ceir hefyd nifer o achosion 'anhysbys' lle nad ydym wedi gallu canfod y rheswm am fethu neu lle nad oedd yr ymchwiliad wedi'i gwblhau ar adeg ysgrifennu (nid yw'r rhain wedi'u cynnwys yn y graffiau).

2.6.2 Yr ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau

Cafodd yr ymgynghoriad 'Heriau a Dewisiadau' ei gynnal o fis Mehefin 2019 hyd mis Rhagfyr 2019. Rhoddodd yr ymgynghoriad gyfle i gymunedau a'n partneriaid ddweud wrthym beth, yn eu barn nhw, oedd y materion mwyaf sylweddol o safbwynt yr amgylchedd dŵr, y ffordd orau o fynd i'r afael â'r materion hyn, a pha flaenoriaethau y dylid eu pennu.

Yn gyffredinol, cytunodd y rhan fwyaf o ymatebwyr ein bod wedi nodi'r prif faterion ledled Cymru ac ymhob ardal basn afon, a bod y mesurau a nodwyd i ymdrin â'r materion hynny yn rhesymol, a bod modd eu cyflawni, er ar lefel uchel. Roedd llawer wedi awgrymu ffyrdd ychwanegol o fynd i'r afael â'r materion sylweddol, gan gynnwys codi ymwybyddiaeth, rheolau rhwymol cyffredinol, a'r angen am gyllid ychwanegol i hwyluso datrysiadau mwy arloesol.

Ystyriwyd bod materion sylweddol yn cynnwys y dirywiad mewn stociau o bysgod, a'r diffyg mewn adnoddau i nodi'r hyn sydd wrth wraidd y dirywiad hwn. Nododd un o'r ymatebwyr y dylid fod wedi rhoi mwy o sylw i hyrwyddo gweithgareddau hamdden a

mynediad i ddŵr. Teimlwyd hefyd fod angen rhoi mwy o ffocws i'r amgylchedd morol. Soniodd un o'r ymatebwyr fod angen gwneud mwy i asesu effeithiau'r newid yn yr hinsawdd, gostyngiad mewn bioamrywiaeth a defnydd tir ar ansawdd dŵr, yn arbennig yr effaith ar ansawdd dŵr a'r cynnydd posibl mewn halwynedd.

Er y cafwyd cydnabyddiaeth fod angen lleihau'r effaith y mae amaethyddiaeth yn ei chael ar ansawdd dŵr, mae'r rhan fwyaf o'r ffermydd yng Nghymru yn fusnesau bach, felly nodwyd y pwynt ei bod yn bwysig sicrhau y caiff hyn ei adlewyrchu mewn unrhyw gyngor gan y llywodraeth, ac mewn polisi amaethyddiaeth yn y dyfodol. Roedd un o'r ymatebwyr wedi croesawu'r rheoliadau amaethyddol arfaethedig newydd, ond teimlodd fod diffyg cyllid yn rhwystr mawr i gydymffurfiaeth effeithiol.

Teimlodd rhai nad oedd y broses ynghlwm wrth Ddatganiadau Ardal wedi bod mor gynhwysol ag y gallai fod, ac nad oeddent wedi ychwanegu unrhyw beth at yr hyn yr oedd wedi'i nodi yn ystod yr ymgynghoriad. Er hynny, teimlwyd y byddent yn cynnig mwy o gyfleoedd i gyrraedd sylfaen o randdeiliaid sy'n llawer ehangach nag a ymgysylltwyd â hi drwy broses y Cynlluniau Rheoli Basn Afon er mwyn nodi lle ceir tir cyffredin ar gyfer mynd i'r afael ag effeithiau ar amgylcheddau dŵr, tir ac aer.

Gallwch weld yr [ymgyngghoriad Heriau a Dewisiadau](#), sydd wedi cau, ar ein gwefan. Am fwy o fanylion ynghylch y materion sylweddol, ewch i adran heriau'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

2.7 Asesiadau risg

Yng Nghymru, rydym wedi adolygu data ansawdd dŵr a gwybodaeth am y mathau o bwysau, a'u maint, sy'n cael effaith ar gyrff dŵr yn yr ardal basn afon, gyda'r nod o wneud y canlynol:

- Asesu pa mor agored yw cyrff dŵr i'r pwysau hynny, ac, yn arbennig:
- Amcangyfrif y tebygrwydd y bydd cyrff dŵr yn methu eu hamcanion ansawdd amgylcheddol yn y dyfodol, neu'n dirywio o'u cyflwr presennol.

Cafodd y fethodoleg ar gyfer pob asesiad risg ei theilwra i'r pwysau penodol, ond, yn gyffredinol, roedd yn asesiad o raddfa'r pwysau a sensitifrwydd y corff dŵr. Mae'r asesiadau risg o'r pwysau a gyflwynir yn Nhabl 10 isod ar gael ac maent yn ddilys nes 2027, gan gynnwys y rheiny a gafodd eu hadolygu diwethaf yn ystod yr ail gylich yn 2014 ac a gafodd eu cynnal dros gyfnod hwy, gan olygu felly nad oedd angen eu diweddarau.

Tabl 10: Rhestr o'r asesiadau risg sydd ar gael fesul y math o bwysau a'r categori dŵr

Pwysau amgylcheddol	Categori dŵr	Adolygiad diweddaraf
Cemegion a metelau	Afonydd, llynnoedd, dŵr daear, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2019 (2014 ar gyfer cemegion a metelau mewn dŵr daear)

Pwysau amgylcheddol	Categori dŵr	Adolygiad diweddaraf
Nitrogen anorganig tawdd	Dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2019
Ffosffadau	Afonydd a llynnoedd	2019
Ocsigen ac amonia tawdd	Afonydd	2019
Addasiadau ffisegol	Afonydd	2019
Organebau sy'n ddangosyddion ysgarthol	Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Pysgod Cregyn ac Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Ymdrochi	2014
Asideiddio	Llynnoedd ac afonydd	2014
Tynnu dŵr a'r llif	Afonydd a dŵr daear	2014
Rhywogaethau estron goresgynnol	Afonydd, llynnoedd, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2014
Gwaddod	Afonydd	2014

Byddwn yn defnyddio'r asesiadau risg i wneud y canlynol:

- Nodi am ba ardaloedd a phwysau y bydd angen casglu mwy o ddata er mwyn datblygu a blaenoriaethu ein strategaeth fonitro.
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu rhaglenni o fesurau cenedlaethol, yn arbennig ar gyfer pwysau lle mae data dosbarthu ar goll.

Yn Lloegr, mae'r asesiadau risg cyfredol wedi cael eu hadolygu a'u hasesu'n briodol. Gweler **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)** am fwy o wybodaeth.

2.8 Ystyried y newid yn yr hinsawdd

I fod yn gynaliadwy, dylai unrhyw gamau gweithredu yn y basn afon wneud y canlynol:

- Cydnabod targedau lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr y DU, a chyfrannu atynt lle bo hynny'n bosibl.
- Cael eu haddasu, neu fod yn hawdd eu haddasu, i'r newidiadau yn yr hinsawdd sy'n digwydd nawr, a'r rheiny a ragwelir yn y dyfodol.

Dylid ystyried camau gweithredu i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd wrth gychwyn unrhyw waith, yn hytrach na'u bod yn ôl-ystyriaeth. Yng Nghymru, erbyn 2050, rhagwelir ac amcangyfrifir y canlynol:

- Bydd tymereddau'r haf, ar gyfartaledd, wedi cynyddu 1.34°C;
- Bydd dyodiad yn y gaeaf wedi cynyddu 5%;
- Bydd dyodiad yn yr haf wedi gostwng oddeutu 16%;
- Bydd lefel y môr wedi codi 24 cm (yng Nghaerdydd).

Mae Rhagolygon Hinsawdd y DU ar gyfer 2018 (UKCP18) mwy neu lai yn gyson ag allbynnau blaenorol Rhagolygon Hinsawdd y DU yn 2009 (UKCP09), ond maent yn darparu data â chydraniad mwy manwl hyd at raddfa o 2.2 km, sydd felly'n hwyluso gwaith asesu prosesau darfudol stormydd ar raddfa fân, a phatrymau glawiad yn eu tro. Mae'n parhau i fod yn wir y disgwylir y bydd:

- Mwy o ddigwyddiadau glawiad dwys;
- Mwy o lifogydd mewn ardaloedd arfordirol isel;
- Hafau cynhesach a sychach;
- Mwy o dywydd poeth;
- Gaeafau mwynach a gwlypach;
- Llai o eira a barrug;
- Lefelau dŵr daear is.

Bydd y tywydd hefyd yn parhau i amrywio o flwyddyn i fwydyn. Cadarnhaodd adroddiad "Too hot, too cold, too wet, too dry" y Swyddfa Dywydd (mis Mawrth 2014) dueddiadau sylfaenol rhagolygon UKCP09, ond nododd hefyd fod "gwaith dadansoddol newydd yn awgrymu y dylem hefyd gynllunio i fod yn fwy gwydn i hafau gwlyb a gaeafau oer drwy gydol y ganrif hon".

O safbwynt lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, y sector sydd bwysicaf ac sydd fwyaf perthnasol i Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 yw defnyddio tir, newid defnydd tir a choedwigaeth. Gan ddibynnu ar ei ddefnydd a'r drefn reoli gysylltiedig, gall tir fod naill ai'n ffynhonnell allyriadau net neu'n ddalfa net. Yn 2017, yng Nghymru, roedd yn ddalfa garbon net, cyfwerth â bron 1% o gyfanswm yr allyriadau yng Nghymru. Mae'r Ganolfan Ecoleg a Hydroleg yn darparu manylion llawn yn ei hadroddiad Mapping Carbon Emissions and Removals for the Land Use, Land Use Change & Forestry Sector (2014).

O safbwynt y sector amaethyddiaeth, prif achosion allyriadau nwyon tŷ gwydr yw ocsid nitraidd sy'n deillio, yn bennaf, o daenu gwrteithiau nitrogenaidd ac amaethu tir, ynghyd â methan sy'n cael ei allyrru gan dda byw yn bennaf, ac wrth ymdrin â slyriau. Mae'r allyriadau amaethyddol hyn yn sylweddol. Yn 2017, gwnaethant gyfrannu at fwy na 13% o gyfanswm yr allyriadau yng Nghymru.

Ym mis Ebrill 2019, gwnaeth Llywodraeth Cymru ddatgan '[argyfwng hinsawdd' yng Nghymru](#) gyda'r bwriad o sbarduno 'ton o weithredu yma ac yn rhyngwladol, o gymunedau, busnesau a sefydliadau yng Nghymru i seneddau a llywodraethau ledled y byd'. Gwnaeth y datganiad ailadrodd yr uchelgais i sector cyhoeddus Cymru fod yn garbon niwtral erbyn 2030 ac i'r Cynllun Cyflenwi Carbon Isel nesaf, a fydd yn cael ei gyhoeddi yn 2021, 'fynd ymhellach ac yn gyflymach'.

Gwrthbwyso carbon glas

Mae'r ffaith fod carbon yn cael ei storio mewn coetiroedd a chynefinoedd mawndir yn hysbys iawn. Fodd bynnag, mae cynefinoedd morol hefyd yn bwysig o safbwynt storio "carbon glas". Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi [comisiynu astudiaeth sy'n ymchwilio i'r cynefinoedd carbon glas hyn yng Nghymru](#). Mae'r astudiaeth yn dangos, ochr yn ochr â mesurau lliniaru ac addasu eraill, y gall cynefinoedd morol chwarae rhan bwysig wrth ein helpu i addasu i effeithiau'r argyfwng hinsawdd.

Mae gweithgareddau dynol wedi cael effaith ar rai cynefinoedd carbon glas yng Nghymru, a gallai eu hadfer i gyflwr da gynyddu'r swm o garbon y gallant ei storio, gan helpu i gynyddu gwydnwch Cymru i effeithiau'r argyfwng hinsawdd.

Ceir mwy o wybodaeth am sut i addasu i'r newid yn yr hinsawdd, a sut i leihau allyriadau, yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)** sy'n cyd-fynd â'r Cynllun Rheoli Basn Afon drafft hwn.

3. Mesurau ac amcanion

3.1 Crynodeb o'r rhaglen o fesurau arfaethedig

Mae'r adran hon yn crynhoi'r brif raglen o fesurau rydym yn anelu at ei chyflwyno a fydd yn cyflawni'r amcanion statudol fel a ganlyn:

- **Atal dirywiad mewn statws** – Ni fydd statws y corff dŵr yn cael dirywio.
- **Cyflawni'r amcanion ar gyfer ardaloedd gwarchodedig** – Cyflawni'r safonau a bennir gan y ddeddfwriaeth berthnasol y cawsant eu dynodi oddi tanynt. O safbwynt safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, byddwn yn parhau i weithio tuag at gyflawni amcanion cadwraeth, a bydd cyflawni statws da erbyn 2027 yn cyfrannu tuag at gyflawni'r amcanion hynny.
- **Anelu at gyflawni statws cyffredinol da ar gyfer dyfroedd wyneb a dyfroedd daear** – Rhoi mesurau ar waith i gyflawni statws cyffredinol da lle bônt yn ddichonadwy o safbwynt technegol, ac nid yn anghymesur o gostus.

Bydd yn ofynnol cael cyfuniadau o fesurau i gyflawni hyn, a gaiff eu cyflwyno ar draws llawer o sectorau, a chan y cyhoedd yn ogystal – mae gennym i gyd ran i'w chwarae. Cyfeirir at gamau gweithredu a mecanweithiau fel 'mesurau'. Mae'r Cynllun Rheoli Basn Afon yn ystyried y mesurau sy'n angenrheidiol, a'r mecanweithiau ar gyfer eu cyflwyno. Mae'r rhain yn ein galluogi i fynd i'r afael â'r heriau sy'n bygwth defnyddiau presennol yr amgylchedd dŵr, a'r defnyddiau a wneir ohono yn y dyfodol, ac i'w gynnal a'i wella.

Roedd Cynllun Rheoli Basn Afon 2015 yn cynnwys mesurau ar draws sectorau, a phob math o gorff dŵr. Mae'r rhain wedi'u hadolygu i fodloni'r gofynion statudol presennol. Cafodd mesurau ychwanegol newydd hefyd eu rhoi yn eu lle, ac mae'r rhain wedi ffurfio rhan o'r adolygiad hwn.

Mae adolygiad y trydydd cylch hwn yn sicrhau bod y mesurau cywir yn cael eu cyflwyno yn y lle cywir, a bod blaenoriaethau a/neu gyfleoedd newydd yn adlewyrchu angen cyfredol yr ardal basn afon.

Yn y ddogfen hon, mae crynodeb o fesurau strategol a chamau gweithredu (lleol) ar gyfer cyrff dŵr y cynllunnir eu cyflwyno yn cynnwys y canlynol:

- 'mesurau strategol' – mae'r rhain fel arfer yn gymwys i Gymru gyfan, Cymru a Lloegr, neu i'r Deyrnas Unedig. Yn gyffredinol, mae'r rhain yn pennu'r dull o weithredu o safbwynt deddfwriaeth, polisi neu strategaeth, a'r gefnogaeth gysylltiedig, neu maent yn hanfodol bwysig i waith cyflenwi lleol a chanlyniadau amgylcheddol. Maent yn cynnwys mecanweithiau a chamau gweithredu y cyfeirir atynt fel y 'rhaglen o fesurau'. Er enghraifft, gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol, neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu gwaith adfer mwyngloddiau segur. Mae crynodeb wedi'i gynnwys o'r mathau o fesurau a gynllunnir ar gyfer y trydydd cylch (2021–27) ar gyfer pob un o'r materion sylweddol. Ceir mwy o fanylion ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**.
- camau gweithredu (lleol) ar gyfer cyrff dŵr – y camau gweithredu hynny sy'n angenrheidiol eu cymryd ar raddfa leol. Bydd llawer o'r rhain yn gysylltiedig â'r mesurau strategol. Er enghraifft, cael gwared ar blanhigion goresgynnol ar hyd rhan o afon ddynodedig, neu newidiadau i arfer rheoli tir er mwyn mynd i'r afael â

llygredd gwasgaredig. Mae camau gweithredu ar gyfer cyrff dŵr artiffisial, a rhai a addaswyd yn sylweddol, yn gyfres benodol o fesurau lliniaru sy'n ddibynnol ar ddefnydd, e.e. tynnu cwlfwr at ddefnydd trefoli. Mae'r wybodaeth hon ar gael ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**.

Nodir y rhain fel a ganlyn:

- Wedi'iu cadarnhau – e.e. rhaglen cwmni dŵr Cynllun Rheoli Asedau 7 (AMP7)
- Yn debygol – caiff y rhain eu hadolygu yn ystod y trydydd cylch, a disgwylwn y byddant yn esblygu yn ystod y cyfnod 2021–2027. Maent yn cynnwys achosion lle rydym yn:
 - hyderus ond ceir ansicrwydd o ran ble/pryd caiff y mesurau eu cyflwyno, e.e. dalgylchoedd cyfle, gweithgareddau o fewn y Datganiadau Ardal
 - yn llai sicr ynghylch gweithredu mesurau mewn achosion lle ceir gofyniad ar gyfer cyllid neu bartneriaethau penodol, neu lle maent yn amodol ar raglenni eraill i alluogi'r mesurau i gael eu gweithredu'n llawn.

Mae'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** yn cynnwys mwy o wybodaeth am y dull a ddilyniar a'r hyn sy'n wahanol ar gyfer y trydydd cylch.

3.2 Y prif raglenni cyflenwi

Caiff y rhaglen o fesurau, a'r canlyniadau amgylcheddol y mae'n anelu at eu cyflawni, ei chyflwyno drwy nifer o raglenni a mecanweithiau sydd eisoes yn bodoli. Mae'r adran ganlynol yn darparu crynodeb o'r prif raglenni. Ceir mwy o fanylion am bob un o'r mecanweithiau yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**, a chaiff dogfennaeth ategol bellach ei defnyddio hefyd ar gyfer gweithredu'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon er mwyn cefnogi gwaith olrhain.

Mae'r prif raglenni yn y ddogfen hon yn cynnwys y canlynol:

- Strategaeth Ddŵr i Gymru gan Lywodraeth Cymru
- Rhaglen Cyfoeth Naturiol Cymru a lywir gan Reoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017
- Gwelliannau ar raddfa dalgylch, cyfleoedd i adfer afonydd a datblygu pysgodfeydd cynaliadwy yng Nghymru, a'r dull seiliedig ar ddalgylch yn Lloegr
- Ardaloedd gwarchodedig
- Rheoli perygl llifogydd a risgiau arfordirol
- Rhaglen fuddsoddi'r diwydiant dŵr
- Mesurau cynaliadwyedd ar gyfer adnoddau dŵr
- Rheolaeth tir gynaliadwy – amaethyddiaeth
- Rheolaeth tir gynaliadwy – coetiroedd a choedwigaeth

3.2.1 Strategaeth Ddŵr i Gymru gan Lywodraeth Cymru

Cafodd y Strategaeth Ddŵr i Gymru ei lansio ym mis Mai 2015. Y weledigaeth yw sicrhau bod Cymru'n parhau i feddu ar amgylchedd dŵr sy'n ffynnu ac sy'n cael ei reoli'n gynaliadwy i gefnogi cymunedau iach, busnesau sy'n ffynnu, a'r amgylchedd. Mae'r

strategaeth yn amlinellu'r cyfeiriad ar gyfer polisi dŵr i'r hirdymor yng nghyd-destun Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Caiff y strategaeth ei diwygio i roi ystyriaeth i newidiadau gwyddonol, cymdeithasol a gwleidyddol mwy diweddar sy'n cael effaith ar yr amgylchedd dŵr a'n sector dŵr. Disgwylir cyhoeddi'r strategaeth ddiwygiedig yn 2021. Fodd bynnag, mae'r egwyddorion trosfwaol a luniodd gwaith datblygu'r strategaeth gychwynnol yn parhau i fod yr un peth.

Bydd cynllun gweithredu'n cyd-fynd â'r strategaeth bresennol, a fydd yn cynnwys cerrig milltir hyd at 2025 (a'r tu hwnt). Mae blaenoriaethau'r polisi fel a ganlyn:

- hybu'r gwaith o ddatblygu'r dull seiliedig ar ardal o reoli adnoddau naturiol.
 - sicrhau mynediad i wasanaethau dŵr a charthffosiaeth teg a fforddiadwy.
 - datganoli pob mater sy'n ymwneud â dŵr a charthffosiaeth a diddymu pŵer unochrog
- Llywodraeth y DU i ymyrryd mewn perthynas ag adnoddau dŵr yng Nghymru.
- dull gweithredu mwy penodedig o reoli carthffosiaeth a draenio, a datblygu a gweithredu deddfwriaeth i hybu datrysiadau draenio cynaliadwy.
 - diwygio'r system trwyddedu tynnu dŵr yng Nghymru i sicrhau bod ein hadnoddau dŵr yn cael eu rheoli mewn modd cynaliadwy nawr, ac i'r dyfodol.
 - adolygu, a lle bo hynny'n briodol, newid arferion a dulliau rheoleiddio presennol er mwyn mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig.

3.2.2 Rhaglen Cyfoeth Naturiol Cymru a lywir gan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn ymrwymedig i gyflawni amcanion statudol drwy ddull integredig o reoli adnoddau naturiol a dalgylchoedd ar draws ei swyddogaethau. Ar gyfer 2021–2027, rydym wedi gweithio i ddatblygu rhaglen o fesurau fforddiadwy, sy'n seiliedig ar ein dealltwriaeth bresennol o adnoddau sydd eisoes yn bodoli.

Bydd ffocws ar y canlynol:

- Atal dirywiad ymhob corff dŵr – drwy weithgareddau craidd Cyfoeth Naturiol Cymru, gan gynnwys ymateb i ddigwyddiadau.
- Nodi lle caiff gwelliannau ar lefel elfen eu cyflwyno yn ystod y cylch, ond lle bydd mesurau pellach yn ofynnol er mwyn sicrhau newid yn y statws cyffredinol ecolegol.
- Parhau i ddatblygu ein dull o reoli adnoddau naturiol drwy weithio ar lefel dalgylchoedd lleol, a chasglu'r buddion ehangach a wireddir ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 drwy ddalgylchoedd cyfle.
- Targedu camau gweithredu yn lleol ac mewn modd integredig i gyflwyno gwelliannau amgylcheddol i gyrff dŵr ac ardaloedd gwarchodedig, gan gynnwys ardaloedd a warchodir ar gyfer cynefinoedd a rhywogaethau dŵr, drwy Ddatganiadau Ardal a rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy.

3.2.3 Gwelliannau ar raddfa dalgylch, cyfleoedd i adfer afonydd a datblygu pysgodfeydd cynaliadwy yng Nghymru, a'r dull seiliedig ar ddalgylch yn Lloegr

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wrthi'n datblygu Rhaglen Adfer Afonydd integredig i gasglu gwaith cysylltiedig o bob rhan o Gymru ynghyd. Y nod yw dilyn dull seiliedig ar natur i adfer cynefinoedd afon nodweddiadol er budd hydromorffoleg, ansawdd dŵr, bioamrywiaeth, pysgodfeydd a rheoli llifogydd. Gellir diffinio ffocws y gwaith hwn fel a ganlyn: ailsefydlu

prosesau ffisegol naturiol (e.e. amrywiad mewn llif a symudiad gwaddodion), nodweddion naturiol (e.e. maint gwaddodion a siâp afonydd) a chynefinoedd ffisegol naturiol system afonol (gan gynnwys yr ardaloedd sydd o dan ddŵr, glannau ac ardaloedd o orlifdir).

Mae'r Rhaglen Adfer Afonydd yn cynnwys sawl maes, gan gynnwys blaenoriaethu'r cyrff dŵr a fydd yn destun gwaith adfer, llunio cyfres o gynlluniau adfer afonydd strategol ar gyfer afonydd â blaenoriaeth, gan gynnwys afonydd mewn ACAau, casglu data gweithgarwch, a datblygu astudiaethau achos o arfer gorau. Ceir cysylltiadau cryf â dalgylchoedd cyfle, Datganiadau Ardal, a'r Cynlluniau Adfer Cynefinoedd Pysgodfeydd, sy'n canolbwyntio ar gyfyngiadau cynefin ffisegol ar boblogaethau o bysgod.

Ceir mwy o wybodaeth am y cynlluniau adfer afonydd rydym wedi'u comisiynu yn adran 2.2.5 yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Yn ogystal â'r Rhaglen Adfer Afonydd, mae'r Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy yn thema sy'n cwmpasu sawl amcan gwahanol, ond cysylltiedig, ar gyfer stociau o bysgod a physgodfeydd. Mae'r rhain yn cynnwys:

- y Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy ei hun, sy'n gronfa ariannol a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i gyflawni amrediad o ganlyniadau, gan gynnwys gwelliannau i gynefinoedd pysgod a hybu pysgodfeydd;
- rhaglen o 'fesurau lliniaru amgen' sy'n cyflwyno gwelliannau i gynefinoedd afon fel opsiwn amgen i fentrau magu salmonid mudol artiffisial a stocio y mae Cyfoeth Naturiol Cymru bellach wedi rhoi'r gorau iddynt;
- ffynonellau achlysurol eraill o gyllid ar gyfer cyflawni gwaith adfer cynefinoedd pysgod.

Caiff y mentrau hyn eu cefnogi a'u rheoli gan Cyfoeth Naturiol Cymru, a'u nod yw parhau â gwaith blaenorol (y cylch cyntaf a'r ail gylch), a chychwyn prosiectau newydd ledled Cymru i wella stociau o bysgod a'u cynefinoedd. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru'n gweithio'n agos gydag Afonydd Cymru a'r teulu o chwe Ymddiriedolaeth Afonydd yng Nghymru, fel y disgrifir yn y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng y partïon, i ddatblygu a chyflwyno'r rhaglen.

Yn Lloegr, mae partneriaethau dalgylch yn chwarae rhan bwysig wrth warchod a gwella'r amgylchedd dŵr lleol. Ceir dwy bartneriaeth yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, sef Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol a Phartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy. Mae aelodau partneriaethau yn cronni tystiolaeth sy'n helpu i bennu blaenoriaethau lleol a thargedu camau gweithredu lleol. Maent yn cydweithio i roi amrywiaeth o gamau gweithredu ar waith, gan gynnwys mynd i'r afael â llygredd dŵr gwasgaredig trefol a gwledig, ac ymgymryd â phrosiectau adfer cynefinoedd ar draws dalgylchoedd. Mae partneriaethau dalgylch yn defnyddio amrediad o gyfleoedd cyllido i ddarparu adnoddau ar gyfer eu gwaith prosiect, gan gynnwys Rhaglen Amgylchedd Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae tudalennau dalgylch ar gael i'r [Afon Dyfrdwy Lanwol](#) a [Canol Dalgylch](#) Afon Dyfrdwy sy'n crynhoi'r camau gweithredu ymhob partneriaeth.

3.2.4 Ardaloedd gwarchodedig

Rydym am sicrhau bod ardaloedd gwarchodedig yn bodloni'r safonau ac yn cyflawni'r amcanion sy'n gymwys iddynt. Caiff rhai o'r rhain eu bodloni a'u cyflawni drwy ddefnyddio

mesurau a ddisgrifir yn yr adran hon. Mae prosiectau a mesurau eraill wedi'u datblygu'n benodol ar gyfer ardaloedd gwarchodedig nad ydynt yn cyflawni eu hamcanion ar hyn o bryd.

Ceir gwybodaeth ychwanegol am y mesurau ac amcanion ar gyfer safleoedd Natura 2000 yn y [cynlluniau rheoli craidd](#) a'r dogfennau morol cyfatebol ar [Reoliad 37](#). Yn Lloegr, cafodd cynlluniau gwella safle hefyd eu cyhoeddi ar gyfer y safleoedd Natura 2000 ar gyfer y rhan o Gynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy sy'n berthnasol i Loegr. Er mai nod y Cynllun Rheoli Basn Afon yw gwella safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, mae'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd drafft, a gyhoeddir ochr yn ochr â'r cynllun, yn asesu'r rhaglen o fesurau i sicrhau na cheir canlyniadau anfwriadol o'i chyflwyno, fel nad ydym yn cael effaith ar rai nodweddion wrth ddwyn budd i rai eraill.

Mae'r rhaglen o fesurau ar ffurf ddrafft yn cynnwys amrediad eang o fesurau i ddiogelu a gwella'r canlynol:

- Dŵr yfed
- Dyfroedd pysgod cregyn
- Dyfroedd ymdrochi
- Ardaloedd sy'n sensitif i faethynnau
- Parthau Perygl Nitradau
- Safleoedd Natura 2000

Ceir mwy o fanylion ar gael yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru) a'r Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

Er mai nod y Cynllun Rheoli Basn Afon yw gwella safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, mae'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd drafft, a gyhoeddir ochr yn ochr â'r cynllun, yn asesu'r rhaglen o fesurau i sicrhau na cheir canlyniadau anfwriadol o'i chyflwyno, fel nad ydym yn cael effaith ar rai nodweddion wrth ddwyn budd i rai eraill.

3.2.5 Rheoli perygl llifogydd a risgiau arfordirol

Mae gwaith rheoli perygl llifogydd yn cyfrannu at ddiben cyffredinol Cyfoeth Naturiol Cymru drwy reoli'r perygl o lifogydd i bobl a chymunedau Cymru, a chynyddu gwydnwch cymunedau nawr ac i'r dyfodol.

Mae gwasanaeth rheoli perygl llifogydd Cyfoeth Naturiol Cymru, yn ei gyfanrwydd, yn cynnwys yr holl waith a wneir gan Cyfoeth Naturiol Cymru yn unol â dyletswyddau a chyfrifoldebau a bennir iddo gan Lywodraeth Cymru a deddfwriaeth. Ar lefel uchel, ystyrir bod gwaith rheoli perygl llifogydd yn cynnwys y canlynol:

- Rheoli asedau perygl llifogydd
- Darparu'r gwasanaeth Hydrometreg a Thelemetreg
- Gwydnwch ac ymgysylltu cymunedol
- Deall perygl llifogydd a'i ddadansoddi
- Cynghori cynllunwyr, gwaith cydsynio a gwaith gorfodi
- Darparu cyngor a goruchwyliaeth strategol

Nod gwaith rheoli perygl llifogydd yw lleihau perygl llifogydd i gymunedau Cymru drwy leihau datblygiadau amhriodol o fewn ardaloedd sydd mewn perygl, atal llifogydd gan ddefnyddio amddiffynfeydd a chan reoli dalgylchoedd a chysiau dŵr, a symud pobl ac eiddo i fannau diogel yn ystod adegau o dywydd eithafol trwy sicrhau bod cymunedau'n fwy ymwybodol ac yn fwy gwydn cyn, yn ystod, ac ar ôl llifogydd. Mae pob un o'r

gweithgareddau uchod, ar y cyd, yn sicrhau y cyflawnir y canlyniadau hyn, ac felly nid yw'r un ohonynt, ar ei ben ei hun, yn ymdrin â'r perygl llifogydd yn llwyr ar gyfer unrhyw gymuned mewn perygl.

Drwy fuddsoddiad cyfalaf Rheoli Perygl Llifogydd ac Arfordiroedd a rhaglenni cynnal a chadw rheolaidd Cyfoeth Naturiol Cymru, rydym yn rheoli perygl llifogydd mewn sawl ffordd, fel a ganlyn:

- Drwy adeiladu amddiffynfeydd rhag llifogydd newydd, ac adeileddau newydd eraill fel llifddorau a gorsafoedd pwmpio
- Drwy waith cynnal a chadw ar amddiffynfeydd ac adeileddau unwaith y maent wedi'u hadeiladu, gan eu cadw mewn cyflwr da a'u hatgyweirio neu eu gwella pryd bynnag y bo hynny'n ofynnol
- Drwy waith cynnal a chadw ar gyrsiau dŵr, gan gael gwared ar rwystrau, llystyfiant a graean neu waddodion i sicrhau bod dŵr yn parhau i lifo, a chael gwared ar risgiau llifogydd sylweddol
- Gweithio ar gynefinoedd i liniaru a gwneud yn iawn am effeithiau niweidiol a achosir gan amddiffynfeydd rhag llifogydd

Cefnogir pob un o'r gweithgareddau hyn gan ein hymdrechion i ddeall perygl llifogydd drwy ein gwaith o fapio a modelu perygl llifogydd. Rydym yn ymgymryd â'n gwaith cynnal a chadw a chyfalaf mewn perthynas â pherygl llifogydd drwy roi ystyriaeth i'r newid yn yr hinsawdd, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Rydym yn integreiddio egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, a dulliau naturiol o reoli llifogydd, yn ein cynlluniau er mwyn cyflwyno cynlluniau cynaliadwy sy'n cynnal statws neu botensial ecolegol, neu'n ei wella lle bo hynny'n bosibl.

Y Rheoliadau Perygl Llifogydd

Diben y Rheoliadau Perygl Llifogydd yw sicrhau bod Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdodau Llifogydd Lleol Arweiniol yn deall yr hyn sydd mewn perygl o lifogydd a'u bod yn cynllunio ar gyfer yr hyn sydd angen ei wneud i reoli'r risg. Mae hyn yn golygu asesu pa gyrsiau dŵr a pha rannau o'r arfordir sydd mewn perygl o lifogydd (yr Asesiad Cychwynnol o'r Bygythiad Llifogydd), mapio maint llifogydd, a'r asedau a phobl sydd mewn perygl yn yr ardaloedd hyn (Mapiau Peryglon Llifogydd), a gweithredu mesurau digonol a chydlynol i leihau'r perygl (Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd) dros gyfnod cylch chwe blynedd.

Rydym wrthi'n drafftio Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd yr ail gylch, a fydd, ar ôl eu cwblhau, yn cyd-fynd â Chynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Bydd y ddau gynllun yn cynnwys mesurau sydd â'r nod o wella'r amgylchedd dŵr yng Nghymru.

Yn Lloegr, Asiantaeth yr Amgylchedd sydd â chyfrifoldeb dros weithio gydag Awdurdodau Llifogydd Lleol Arweiniol i ddatblygu Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd, ac mae wedi diweddarau ei [National Flood and Coastal Erosion Risk Management Strategy for England \(Gorffennaf 2020\)](#). Mae hon yn amlinellu'r weledigaeth am: 'Cenedl sy'n barod ar gyfer, ac yn wydn i, lifogydd a newid arfordirol – heddiw, yfory a hyd at 2100.' Mae hefyd yn amlinellu'r mesurau ymarferol i'w gweithredu gan awdurdodau rheoli risg, partneriaid a chymunedau a fydd yn cyfrannu at amcanion cyflenwi'r tymor hwy ac at wireddu'r weledigaeth. Mae'r strategaeth yn hyrwyddo'r syniad o weithio gyda phrosesau naturiol, drwy atebion sy'n seiliedig ar natur, i helpu i liniaru perygl llifogydd.

Mae'r mesurau hyn yn darparu cyfleoedd sylweddol i gyflawni amcanion Cynlluniau Rheoli Basn Afon (e.e. gwella cynefinoedd), ynghyd â lleihau perygl llifogydd. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd felly wedi bod yn gweithio i alinio gwaith cynllunio ar gyfer y Cynlluniau Rheoli Basn Afon a'r Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd i sicrhau bod y gwaith o ymgysylltu â rhanddeiliaid, wrth ddatblygu'r ddwy set o gynlluniau, mor syml â phosibl. Fodd bynnag, o ganlyniad i bandemig y coronafeirws, mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi gorfod oedi cynnal yr ymgynghoriad ar y Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd ar ffurf ddrafft ar gyfer y rhannau o afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yn Lloegr nes ar ôl cynnal yr un ar gyfer y Cynlluniau Rheoli Basn Afon ar ffurf ddrafft. Rydym hefyd wrthi'n alinio'n Rhaglen Amgylchedd a'n Rhaglen Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol ar y raddfa leol, cyn belled ag y bo hynny'n bosibl.

3.2.6 Rhaglen fuddsoddi'r diwydiant dŵr

Yng nghynllun busnes Dŵr Cymru ar gyfer 2020–25 (AMP7), mae £218 miliwn wedi'i neilltuo ar gyfer cyflawni ei ofynion amgylcheddol statudol, gan anelu at gyflwyno 418 km o welliannau afon ar hyd ei ardal weithredol. Mae'r rhaglen yn cynnwys ymchwiliadau a buddsoddiad a dargedir i leihau effaith gorlifoedd carthffosiaeth cyfunol sy'n gollwng yn ormodol, trydydd cam y Rhaglen Ymchwilio i Gemegau'r DU (UKCIP3), a buddsoddiad pellach mewn gweithfeydd trin carthion er mwyn bodloni gofynion Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994. Bydd tystiolaeth o ymchwiliadau AMP7 yn llywio penderfyniadau buddsoddi, a gwaith datblygu Cynllun Rheoli Draenio a Dŵr Gwastraff newydd y cwmni, a gaiff ei gyhoeddi ar ffurf ddrafft ar gyfer ymgynghori arno yn 2022.

O safbwynt y trydydd cylch, ar gyfer afon Dyfrdwy, mae Dŵr Cymru'n anelu at gyflwyno'r canlynol:

- pedwar cynllun i fodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran atal dirywiad (gweithfeydd trin carthion Cilcain, Pant-y-mwyn, yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn a Rhosesmor).
- dalgylch peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer afon Alun, lle bydd Dŵr Cymru'n bwriadu archwilio dulliau arloesol o fynd i'r afael ag effeithiau ei asedau.
- pedwar cynllun gela i fodloni gofynion llif Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 (yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn, Gresffordd a Queensferry).

Mae pedwar cynllun pellach wrthi'n cael eu hasesu cyn y ceir cadarnhad p'un a fydd angen buddsoddiad arnynt: gwaith trin carthion Llanuwchllyn er mwyn cyflawni targedau Monitro Safonau Cyffredin y Cyd-bwyllgor Cadwraeth Natur; a gweithfeydd trin carthion Lavister, yr Wyddgrug a Thŷ Gwyn er mwyn cyfrannu at statws ecolegol da.

Mae Dŵr Cymru yn weithredol wrth archwilio'r broses o symud i ffwrdd o ddatrysiadau carbon-ddwys 'llwyd', sy'n seiliedig ar goncrit, i ddatrysiadau 'sy'n well o ran carbon a bioamrywiaeth', fel gwlyptiroedd, lle gellir eu lleoli, er enghraifft, ar safleoedd gweithfeydd trin dŵr gwastraff bach y mae'n ofynnol iddynt sicrhau gostyngiad mewn maethynnau. Bydd y rhain yn ffurfio rhan o'r dull rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy y mae'r cwmni bellach yn ei ddilyn. Mae'n aros am newid yn y polisi defnydd tir gan Lywodraeth Cymru a fydd yn cefnogi defnyddio 'arian cyhoeddus ar gyfer nwyddau cyhoeddus', fel ansawdd dŵr, cyn y bydd yn cyflwyno datrysiadau o'r fath ar raddfa fawr.

Yn Lloegr, mae'r [National Framework for Water Resources \(Mawrth 2020\)](#) yn archwilio anghenion dŵr Lloegr i'r hirdymor, gan amlinellu graddfa'r camau gweithredu sydd eu

hangen i sicrhau cyflenwadau gwydn ac amgylchedd dŵr gwell. Mae'n nodi symudiad tuag at waith cynllunio rhanbarthol strategol. Mae'n amlinellu'r egwyddorion, y disgwyliadau a'r heriau ar gyfer pum grŵp rhanbarthol (sy'n cynnwys yr 17 cwmni dŵr yn Lloegr, Dŵr Cymru, a defnyddwyr dŵr eraill). Datblygwyd a chytunwyd arnynt gan y grwpiau rhanbarthol, prif dynwyr dŵr eraill, y llywodraeth, rheoleiddwyr, a rhanddeiliaid. Mae angen y dull cydgysylltiedig hwn er mwyn ymdrin â graddfa'r heriau yr ydym yn ei hwynebu, o ganlyniad i'r cynnydd mewn galw a achosir gan y newid yn y boblogaeth, a newidiadau i'r cyflenwad a achosir gan y newid yn yr hinsawdd. Er bod y fframwaith cenedlaethol yn canolbwyntio ar Loegr, bydd unrhyw gynigion a allai gael effaith ar Gymru yn rhoi sylw priodol i fuddion Cymru, deddfwriaeth a pholisïau Cymru, a'i gallu i reoli ei hadnoddau naturiol yn gynaliadwy.

Mae angen cynllunio rhanbarthol oherwydd nid yw Cynlluniau Rheoli Adnoddau Dŵr statudol y cwmnïau dŵr, ar eu pen eu hunain, yn debygol o ddarparu'r datrysiadau strategol cywir ar gyfer y genedl gyfan. Maent yn mynd i'r afael â sut bydd y cwmni'n datblygu adnoddau dŵr ar gyfer anghenion ei gwsmeriaid yn unig. Mae'r fframwaith cenedlaethol yn rhoi ffiniau'r cwmnïau dŵr o'r neilltu ac yn ystyried anghenion y rhanbarth yn ei gyfanrwydd, a defnyddwyr dŵr eraill. Mae'n ystyried sut mae'r anghenion hyn yn gweddu â'r darlun dŵr cenedlaethol a sut y gallwn sicrhau'r gwydnwch a gwarchodaeth amgylcheddol angenrheidiol. Bydd rheoli adnoddau dŵr ar draws rhanbarthau yn rhan gynyddol bwysig o'r rhaglen o fesurau ar gyfer rheoli'r pwysau ar ddŵr i'r dyfodol.

Fel yr amlygwyd uchod, mae Bil yr Amgylchedd yn cynnig mentrau penodol i gefnogi'r gwaith o reoli adnoddau dŵr yn gynaliadwy ymhellach. Mae'r bil yn cynnig gofynion newydd o safbwynt gwaith cynllunio cwmnïau dŵr ar gyfer rhwydweithiau cyflenwad dŵr, dŵr gwastraff a draenio i'r dyfodol, gan hwyluso datrysiadau mwy gwydn o ran sychder a llifogydd.

3.2.7 Mesurau cynaliadwyedd ar gyfer adnoddau dŵr

Mae angen trwydded tynnu dŵr cyn y gellir tynnu mwy na 20 metr ciwbig y dydd fesul ffynhonnell (oni bai fod y tynnwr dŵr wedi'i eithrio rhag trwyddedu). Mae angen trwydded cronni dŵr lle mae'r llif wedi'i lesteirio neu ei rwystro (wedi cronni) gan waith adeiladu, addasu, atgyweirio neu gael gwared ar gronfa (oni bai ei fod wedi'i eithrio rhag trwyddedu). Rheoleiddir y trwyddedau hyn gan Cyfoeth Naturiol Cymru yng Nghymru a chan Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn cynnal cofrestr o bob cais am drwydded tynnu a chronni dŵr, a phenderfyniadau dilynol, y gellir ei gweld yn allanol drwy'r gofrestr gyhoeddus.

Bydd asesiadau o argaeledd adnoddau dŵr, ar ffurf strategaethau trwyddedu tynnu dŵr, yn parhau i gael eu diweddarau a'u gwella fel bod y darlun mwyaf diweddar o safbwynt adnoddau dŵr ar gael i gwsmeriaid sydd am ymgeisio am drwydded tynnu dŵr. Bydd strategaethau trwyddedu tynnu dŵr yn parhau i fod yn sylfaen i'n penderfyniadau o ran pennu trwyddedau tynnu a chronni dŵr.

Mewn achosion lle canfyddir nad yw'r gweithgareddau sy'n gysylltiedig â thrwyddedau tynnu dŵr hŷn yn bodloni amcanion statudol, mae Cyfoeth Naturiol Cymru a/neu Asiantaeth yr Amgylchedd yn adolygu'r trwyddedau perthnasol. Caiff mesurau rheoli dalgylch, neu fesurau i liniaru, diddymu neu leihau'r gweithgaredd tynnu dŵr hwnnw, eu rhoi ar waith er mwyn cydymffurfio â'r amcan lleiaf o sicrhau nad oes dirywiad yn ôl yr hyn sy'n ofynnol gan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017.

Ers 1 Ionawr 2018, mae angen i'r rhan fwyaf o dynwyr dŵr a oedd wedi'u heithrio yn flaenorol (os ydynt yn tynnu dros 20 metr ciwbig y dydd fesul ffynhonnell) gael trwydded i barhau i dynnu dŵr yn gyfreithiol. Mae hyn yn cael effaith ar dyniadau dŵr at ddibenion fel dyfrhau drwy ddiferion, mordwyaeth, dihyssbyddu, a hefyd y gweithgareddau tynnu dŵr hynny sy'n digwydd mewn ardaloedd daearyddol sydd wedi'u heithrio. Rhwng 1 Ionawr 2017 a 31 Rhagfyr 2019 yng Nghymru, cyfnod a estynnwyd hyd 30 Mehefin 2020 yn Lloegr, cynigiodd Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd broses ymgeisio bontio symlach ar gyfer pobl a oedd eisoes yn tynnu dŵr a oedd wedi'u heithrio yn flaenorol. Bydd yn rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd ddod i benderfyniad ar bob cais pontio erbyn 31 Rhagfyr 2022. Mae rhai gweithgareddau tynnu a chronni dŵr yr ystyrir eu bod â risg isel yn parhau i fod wedi'u heithrio.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yng Nghymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr yn gyfrifol am wirio cydymffurfiaeth â thrwyddedau ar sail risg, darparu cyngor ac arweiniad, a chymryd camau diogelu, gan gynnwys dosbarthu hysbysiadau, sancsiynau sifil neu gamau gorfodi. Bydd sicrhau bod gweithgareddau tynnu dŵr yn cydymffurfio yn cefnogi egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ac yn gwella gwydnwch yr amgylchedd er mwyn bodloni amcanion statudol.

Mae'r ffaith fod gwaith rheoli adnoddau dŵr yn gynaliadwy yn wynebu heriau i gyfundrefnau llif o ganlyniad i'r newid yn yr hinsawdd, glawiad mwy dwys a chyfnodau sych hwy yn golygu y bydd rhai o'r trwyddedau sydd eisoes yn bodoli yn peri problemau yn y dyfodol wrth i lefelau cyrsiau dŵr wyneb a dŵr daear ostwng, yn ôl [Asesiad Risg Newid Hinsawdd y DU 2017](#).

Yn y dyfodol, caiff gweithgareddau tynnu dŵr eu rheoli o dan Reoliadau Trwyddedu Amgylcheddol (Cymru a Lloegr) 2016. Mae'r diwygiad hwn o'r system drwyddedu yn cynnig cyfle i ymgorffori hyblygrwydd hirdymor er mwyn ymdrin â'r heriau presennol, ac i'r

dyfodol, o safbwynt y newid yn yr hinsawdd, twf yn y boblogaeth a thwf economaidd, ac i ymwreiddio mesurau effeithlonrwydd dŵr yn nefnydd dŵr ar draws pob sector.

Mae Asesiad Risg Newid Hinsawdd y DU 2017 yn rhagweld y bydd cynnydd yn amllder a dwyster digwyddiadau tywydd eithafol. Mae'r pwysau presennol ar adnoddau dŵr, a'r galw o ganlyniad i dwf yn y boblogaeth a datblygiad trefol, hefyd yn debygol o gynyddu, ynghyd â'r ôl troed carbon ar gyfer trin a chyflenwi dŵr. Offeryn pwysig y gellir ei ddefnyddio i liniaru'r pwysau hyn yw gwella defnydd effeithlon dŵr ar draws pob sector.

Mae Grŵp Effeithlonrwydd Dŵr Cymru a Grŵp Llywio Strategol Effeithlonrwydd Dŵr y DU yn gweithio ar y cyd i hybu negeseuon cyson a mentrau effeithlonrwydd dŵr ledled y DU, gan godi ymwybyddiaeth o'r angen i arbed dŵr.

3.2.8 Rheolaeth tir gynaliadwy – amaethyddiaeth

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn parhau i weithio gyda'r sector i lunio dull strategol ar y cyd yn unol â'n hegwyddorion rheoliadol a'n hegwyddorion o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy i fynd i'r afael â llygredd amaethyddol. Mae hyn wedi arwain at ddull sydd â phum thema ac a fydd, o'u cyfuno, yn llawer mwy effeithiol nag y byddai symud ymlaen ag unrhyw thema ar wahân, a cheir mwy o fanylion yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**. Y themâu yw rheoleiddio; camau gwirfoddol; cyngor, arweiniad a gwybodaeth; datblygu sgiliau a phrofiad; buddsoddi ac arloesedd. Caiff y rhain eu hadlewyrchu yn y dull a ddatblygwyd gan [Is-grŵp Fforwm Rheoli Tir Cymru ar Lygredd Amaethyddol](#) yn ei adroddiad cynnydd [Mynd i'r Afael â Llygredd Amaethyddol](#).

Bydd y Bil Sector Amaethyddol (Cymru) yn llunio'r ddeddfwriaeth sylfaenol hirdymor ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru, a pholisi a rheoleiddio sy'n ymwneud â rheoli tir yn gynaliadwy, gan ddisodli'r Polisi Amaethyddol Cyffredin a Deddf Amaethyddiaeth y DU 2020. Mae'r bil a'r is-ddeddfwriaeth ddilynol yn cynnig cyfle i ddarparu ar gyfer nifer o feysydd pwysig mewn perthynas â'r themâu.

3.2.9 Rheolaeth tir gynaliadwy – coetiroedd a choedwigaeth

Mae cwlferi sydd wedi'u cynnal a'u cadw'n dda, trapiau gwaddodion effeithiol, draeniau ymyl ffordd sydd ar wahân i gyrsiau dŵr naturiol, parthau torlannol, a rheolaeth dŵr briodol o fewn y goedwig yn hanfodol ar gyfer cynnal statws ecolegol da mewn cyrff dŵr sy'n gysylltiedig ag Ystad Goetir Llywodraeth Cymru.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn ymrwymedig i wella ansawdd amgylcheddol Ystad Goetir Llywodraeth Cymru yn gyson. Rydym yn parhau i fynd i'r afael â'r pwysau ar ansawdd dŵr a'r swm o ddŵr drwy gydymffurfio â Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig a gyhoeddwyd yn 2017 (a'r canllawiau arfer ategol "Rheoli gweithrediadau coedwigaeth i warchod yr amgylchedd dŵr" a "Rheoli coedwigoedd mewn dalgylchoedd sy'n sensitif i asid"). Mae'n ofynnol cael cynllun rheoli dŵr ar gyfer pob gweithgaredd sy'n ymwneud â chynaeafu, aillstocio a pheirianeg ar Ystad Goetir Llywodraeth Cymru.

Mae Cynlluniau Adnoddau Coedwigoedd yn amlinellu'r weledigaeth 25 mlynedd a chynllun gweithrediadau deg mlynedd ar gyfer coedwig. Maent yn cyflwyno'r cyfle i wella'r amgylchedd dŵr drwy ddynodi parthau torlannol a fydd yn dod yn nodweddion parhaol, nodi ardaloedd ar gyfer eu rheoli o dan Systemau Coedamaeth Bach eu Heffaith drwy

raglen teneuo graddol, ac asesu ardaloedd â mawn dwfn i benderfynu p'un a ydynt yn addas ar gyfer eu hadfer.

Gweithredir Cynlluniau Adnoddau Coedwigoedd drwy gynlluniau llannerch, a lunnir er mwyn rheoli gweithrediadau coedwigaeth. Dyma'r cam lle caiff cynlluniau rheoli dŵr eu llunio er mwyn sicrhau na chaiff y gwaith effaith sylweddol ar ansawdd dŵr. Mae'n rhaid bod y gwaith yn cydymffurfio â Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig.

Yn ogystal, lle nodir cyllid ychwanegol, mae prosiectau'n cynnig cyfleoedd ardderchog i wella'r amgylchedd dŵr, fel adfer afonydd.

3.3. Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch – cyrff dŵr yng Nghymru

Mae'r cynllun hwn yn amlinellu'r hyn rydym yn bwriadu ei gyflawni erbyn 2027. Nodir hyn drwy bennu amcan ar gyfer pob corff dŵr. Gellir dod o hyd i ganlyniadau manwl y wybodaeth hon ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru** a cheir disgrifiad mwy manwl o'n dull yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Yn ôl yr hyn sy'n ofynnol o dan y rheoliadau, rydym yn anelu at weithredu mesurau i gyflawni statws cyffredinol da ar gyfer dyfroedd wyneb a dyfroedd daear erbyn 2027. Caniateir amcanion amgen i'r un hwnnw, a allai arwain at ddau opsiwn ychwanegol fel a ganlyn:

- amcan o gyflawni statws is na da erbyn 2027 (amcan llai llym) yn sgil annichonolrwydd technegol (nid oes datrysiad technegol hysbys ar gael) neu gost anghymesur (cydbwysedd costau a buddion anffafriol)
- neu ddyddiad cau estynedig o gyflawni statws neu botensial da y tu hwnt i 2027 oherwydd amodau naturiol (adferiad ecolegol) neu annichonolrwydd technegol ar gyfer nifer fach o gemegion

Rydym yn parhau i gymhwyso'r un fethodoleg ar gyfer pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch ag a wnaethom ar gyfer y ddau gylch cyntaf, h.y. rhagolygu'r hyn a fydd wedi'i gyflawni erbyn diwedd y cylch. Fodd bynnag, ceir cyfyngiadau yn y trydydd cylch sy'n pennu y gellir ond cyfiawnhau dyddiad cau estynedig ar gyfer rhesymau sy'n ymwneud ag amodau naturiol (ac eithrio nifer fach o sylweddau â blaenoriaeth).

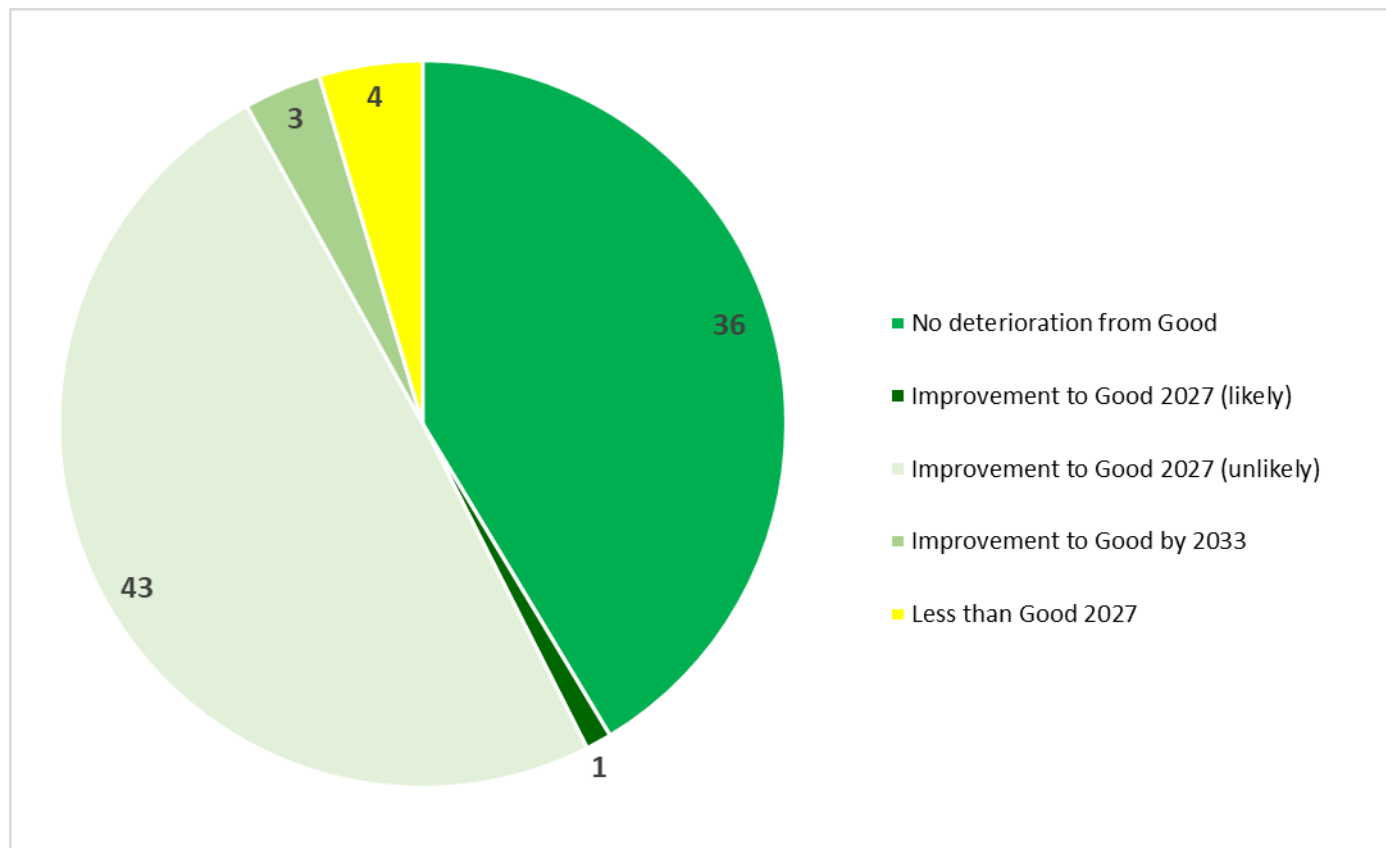
Wrth bennu amcan ar gyfer corff dŵr o gyflawni statws sy'n is na da, nid yw'n dderbyniol bod amcanion yn tanseilio amcanion ardaloedd gwarchodedig eraill, fel safleoedd Natura 2000. Ni ellir oedi cyflawni amcanion ar gyfer unrhyw gorff dŵr sydd yn yr un lleoliad â safle Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, ac, yn yr un modd, ni ellir eu pennu i fod yn llai llym na statws neu botensial da, am resymau sy'n ymwneud ag annichonolrwydd technegol neu gost anghymesur, gan nad yw amcanion Natura 2000 yn darparu ar gyfer yr amcanion amgen hyn. Mewn rhai achosion, er y pennir amcan o gyflawni statws da ar gyfer corff dŵr sydd, ar hyn o bryd, â statws is na da, ac sydd yn yr un lleoliad â safle Natura 2000, nid yw'n debygol y caiff y materion sylfaenol eu datrys ymhen cyfnod cynllunio o chwe blynedd. I sicrhau bod y cynllun hwn yn parhau i fod yn realistig, rydym wedi nodi'r cyrff dŵr hynny lle rydym o'r farn y bydd cyflawni statws da yn debygol neu'n

annhebygol. Rydym wrthi'n adolygu'r cydberthynas rhwng cyrff dŵr a safleoedd Natura 2000 ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Mae'n rhaid adolygu pob amcan ar gyfer pob cylch cynllunio wrth i dystiolaeth newydd, a mesurau i ddatrys pwysau amgylcheddol, ddod ar gael.

Mae Ffigur 7 yn dangos, o'r 87 o gyrff dŵr yn y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'i lleoli yng Nghymru, bod 36 â statws da, ac felly pennir amcan iddynt o atal dirywiad dros y trydydd cylch. Disgwylir y bydd un corff dŵr yn gwella i statws da erbyn 2027, ond nid yw hyn eto'n ystyried yr uchelgais a'r ffocws sydd ynghlwm wrth ddalgylchoedd cyfle yr ydym wedi'u cynnig fel rhan o'r ymgynghoriad hwn. O'r cyrff dŵr sydd â statws is na da ar hyn o bryd, pennir amcan o gyflawni statws da i'r rhan fwyaf ohonynt, ond credir naill ai bod y rhesymau dros beidio â chyflawni statws da naill ai heb eu nodi'n hyderus hyd yn hyn, neu fod y mesurau'n annhebygol o fod yn eu lle erbyn 2027. Bwriedir y bydd y rhaglen o ymchwiliadau'n helpu i ddarparu amcanion mwy diffiniol ar gyfer y cyrff dŵr hyn ar gyfer y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon. Mae hyn yn arwain at 80 o gyrff dŵr (92%) y pennir amcan o gyflawni statws da iddynt erbyn 2027, ond, ar hyn o bryd, rydym ond yn hyderus y bydd 37 ohonynt yn cyflawni neu'n cadw statws neu botensial da (43%). Mae gan dri chorff dŵr amcan sydd wedi'i oedi o gyflawni statws da erbyn 2033 am resymau sy'n ymwneud ag asideiddio neu am fercwri lle gweithredwyd y mesurau ar gyfer cyflawni statws da, ond lle bydd yr adferiad yn cymryd amser hwy na 2027.

Yn olaf, pennwyd amcan o gyflawni statws neu botensial is na da i bedwar corff ar sail y ffaith y byddai'r gwaith o sicrhau eu bod yn gwella er mwyn cyflawni statws da dros y trydydd cylch yn anghymesur o gostus, neu'n dechnegol annichonadwy. Yn achos pob un o'r pedwar corff, caiff nifer o fesurau cenedlaethol a lleol eu gweithredu er mwyn gwella ansawdd y dŵr ac i gyfrannu tuag at werthoedd rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, ond mae'n annhebygol y byddant yn ddigon i arwain at newid y statws dosbarthu, ac mae'n debyg y byddai'n well canolbwyntio'r adnoddau sydd ar gael ar rywle arall.

Ffigur 7: Nifer y cyrff dŵr a chategorïau amcanion ar gyfer y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'i lleoli yng Nghymru

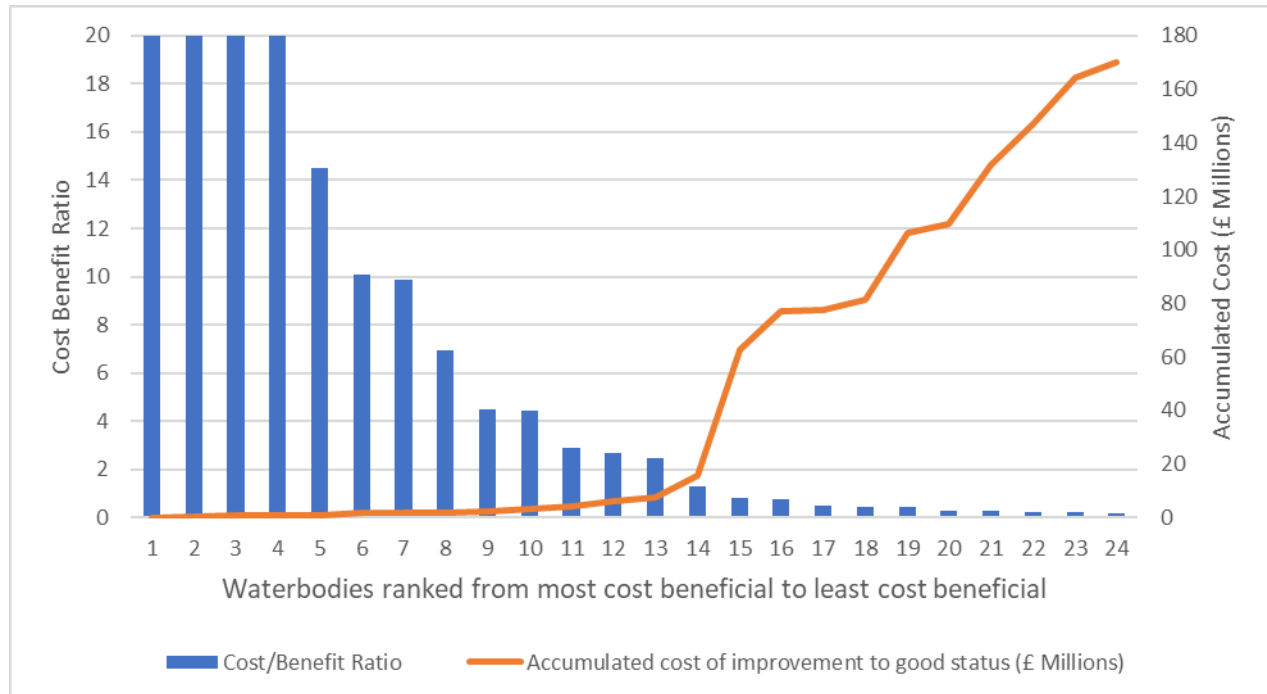

Mae'r asesiad o gost anghymesur wedi'i bennu i 18 corff dŵr yr ydym wedi gallu casglu costau ar eu cyfer. Ceir nifer o gyrff dŵr a mathau o bwysau nad ydym wedi gallu dyrannu costau iddynt hyd yn hyn ar gyfer y cynllun drafft hwn, ond rydym yn bwriadu cyflwyno diweddariad ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Ers cyhoeddi Cynllun Rheoli Basn Afon yr ail gylch, mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ein galluogi i ystyried y buddion a geir o wella ansawdd dŵr nad ydynt efallai wedi'u cynnwys yng ngwerthusiad y buddion ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, fel defnyddio'r dŵr a adferir o fwyngloddiau i wresogi tai lleol. Am y rheswm hwn, efallai y caiff mesurau mewn cyrff dŵr, y cyfrifir eu bod yn anghymesur o gostus ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, eu datblygu o hyd pe gellir dangos y byddai gwerthoedd ehangach a mwy sylweddol, o safbwynt rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, yn cael eu gwireddu.

Mae Ffigur 8 yn dangos y 24 o gyrff dŵr yr ystyrir ar gyfer asesiad economaidd ac sydd wedi'u trefnu ar yr echelin x o'r mwyaf i'r lleiaf buddiol o safbwynt y gost o'u gwella. Ceir deg corff dŵr sydd â chymhareb cost a budd o lai nag un, er bod wyth o'r rheiny'n gysylltiedig â safleoedd Natura 2000, ac felly maent yn cadw eu hamcan o gyflawni statws da. Mae'r ddau gorff dŵr yr ystyrir eu bod yn anghymesur o gostus i'w gwella yn tueddu i fod yn is yn y dalgylch ac yn rhai sy'n wynebu pwysau lluosog sy'n golygu nad yw'r cyrff dŵr yn cyflawni statws da. Y gost gyffredinol o wella'r cyrff dŵr y mae gennym gostau ar eu cyfer yw £170.5 miliwn. Mae'r gost wirioneddol o wella pob un o'r cyrff dŵr yn debygol o fod yn sylweddol uwch, ond mae'r gost o wella'r 14 corff dŵr hynny nad ydynt yn

anghymesur o gostus yn £15.7 miliwn. Er mwyn gwella'r cyrff dŵr hyn, mae'n ofynnol hefyd sicrhau bod ffactorau eraill, fel mynediad ac offerynnau rheoleiddio ar gael, a'i bod yn dechnegol ddichonadwy datrys y pwysau sy'n berthnasol iddynt.

Ffigur 8: Asesiad economaidd o wella cyrff dŵr i statws da

3.4 Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch – cyrff dŵr yn Lloegr

Mae amcanion statws cyrff dŵr yn disgrifio'r nod hirdymor ar gyfer rhannau penodol o'r amgylchedd dŵr. Maent yn helpu i ddiffinio'r gyfres o fuddion a defnyddiau y mae'r gymdeithas am eu cael. Mae'r amcanion a bennwyd yn y Cynllun Rheoli Basn Afon presennol, a gafodd ei gyhoeddi ym mis Chwefror 2016, wedi cael eu hadolygu, a'u diweddarau lle bo hynny'n briodol, ac maent wedi'u cynnwys yn y cynllun drafft hwn sy'n destun ymgynghoriad.

Y gofyniad sylfaenol (yr amcan lleiaf) yw anelu at gyflawni statws da ym mhob math o ddŵr erbyn 2015, neu erbyn 2027 fan hwyrach (sylwer bod hwn yn wahanol ar gyfer sylweddau penodol â blaenoriaeth sy'n rhan o statws cemegol). Ceir mwy o fanylion yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

Mewn amgylchiadau arbennig a phenodol, gallwn wro o'r amcan i gyflawni statws da erbyn 2015 a phennu amcan amgen. Mae'r mathau o amcanion amgen fel a ganlyn:

- Dyddiad cau estynedig, er enghraifft cyflawni statws da erbyn 2027
- Amcan llai llym, er enghraifft cyflawni statws cymedrol

Mae amcanion statws yn cynnwys dau ddarn o wybodaeth, sef y statws targed (da, er enghraifft) a'r dyddiad targed sy'n pennu erbyn pryd y bwriedir cyflawni'r statws hwnnw (erbyn 2021, er enghraifft).

Pennwyd amcan o gyflawni statws ecolegol da i bump allan o'r deg corff dŵr sydd yn y rhan o'r ardal basn afon sydd wedi'i lleoli yn Lloegr, ac mae pedwar o'r rhain wedi cael dyddiad cau estynedig er mwyn cyflawni statws ecolegol da erbyn 2027. Pennwyd amcanion llai llym i'r pum corff dŵr sy'n weddill o gyflawni statws ecolegol gwael neu gymedrol.

Diweddarwyd yr amcan statws cemegol ar gyfer pob un o'r deg corff dŵr i amcan o gyflawni statws cemegol da erbyn 2063, a lywir gan yr amser a fydd ei angen i lefelau mercwri ac etherau diffenyl polybrominedig adfer i statws da (erbyn 2040 a 2063 yn ôl eu trefn).

Pennwyd amcan o gyflawni statws cemegol da a statws meintiol da erbyn 2015 i'r unig gorff dŵr daear yn y rhan o'r ardal basn afon sydd wedi'i lleoli yn Lloegr.

3.5 Sut bydd y rhaglen o fesurau arfaethedig yn mynd i'r afael â'r materion rheoli dŵr sylweddol ac yn cyflawni amcanion ar gyfer 2027

Mae'r adran hon yn cynnwys crynodeb o'r rhaglenni a gweithgareddau sy'n sylfaen ar gyfer y rhaglen o fesurau ar gyfer pob un o'r materion sylweddol a gaiff eu cynllunio ar gyfer y trydydd cylch (2021–27), a'r sefyllfa y gobeithir ei chyrraedd erbyn 2027. Mewn llawer o achosion, bydd angen pecynnau o fesurau i fynd i'r afael â phwysau lluosog yn yr ardal basn afon. Bydd pob un ohonynt yn gofyn am weithredu ar y cyd. Mae'r rhaglen o fesurau ar gael ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**. Mae'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)** hefyd yn cynnwys mwy o wybodaeth ar rai o'r pwysau ehangach sydd y tu allan i gwmpas y mentrau cynaliadwy o reoli dŵr, fel llygredd plastig a'r newid yn yr hinsawdd.

3.5.1 Addasiadau ffisegol

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Gweithgareddau rheoli perygl llifogydd
- Polisi Cynllun Rheoli Traethlin ar gyfer rheoli amddiffynfeydd arfordirol
- Rhaglen Genedlaethol Creu Cynefinoedd
- Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy
- Agenda Newid Pysgodfeydd
- Rhwystrau i fudo pysgod
- Rhaglen Adfer Afonydd

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da:

Bu'n anodd pennu cost i waith adfer effeithiau ffisegol, a'r gobaith yw cyflwyno amcangyfrif gwell ar gyfer y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon. Ar sail yr angen i wella mudo pysgod a chynefin yng nghyrrff dŵr afon Clywedog – uwchlaw afon Ddu, afon Cegidog ac afon Glyn, mae cyfanswm y gost yn dod i £1.5 miliwn. Fodd bynnag, mae'n debyg y bydd y gost ar gyfer pob rhan o'r ardal basn afon lawer uwch. Pennir cost o £890,000 i wella effeithiau ffisegol Draen Sandycroft. O'u cyfuno â'r gost o adfer pwysau eraill, ystyrir bod afon Clywedog – uwchlaw afon Ddu a Draen Sandycroft yn anghymesur o gostus i'w gwella,

ond oherwydd ei bod yn gysylltiedig â nodweddion Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, mae'n parhau i fod yn flaenoriaeth ac mae'n cadw'r amcan o gyflawni statws da erbyn 2027.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Lle mae addasiadau i'r amgylchedd dŵr yn hanfodol i'r gymdeithas, er enghraifft mordwyaeth, cyflenwad dŵr cyhoeddus, amddiffynfeydd arfordirol, neu reoli llifogydd, rydym am liniaru effeithiau niweidiol, cyn belled ag y bo hynny'n bosibl.
- Sicrhau na fydd addasiadau yn y dyfodol yn achosi dirywiad.
- Rydym am gynyddu maint clustogfeydd a choridorau wrth ymyl afonydd ar hyd dyfroedd mewndirol er mwyn eu gwneud yn fwy gwydn i bwysau eraill, gan gynnwys y newid yn yr hinsawdd.

3.5.2 Rheoli llygredd o garthion a dŵr gwastraff

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Rhaglen cwmnïau dŵr, AMP7 a'r Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol, peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, Cynlluniau Rheoli Draenio a Dŵr Gwastraff, buddsoddiad i fodloni safonau P ar gyfer safleoedd Natura 2000
- Camgysylltiadau
- Systemau Draenio Cynaliadwy

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da:

Er mwyn datrys y pwysau sydd ynghlwm wrth ddŵr gwastraff, ac i ddychwelyd cyrff dŵr i statws da, mae'r dadansoddiad economaidd yn dangos y bydd cyfanswm y gost yn dod i £128.5 miliwn, y mae'r swm hwn bron i gyd yn gysylltiedig ag uwchraddiadau i ollyngiadau yn sgil trin dŵr gwastraff. O'u cyfuno â chostau gwella eraill, cyfrifir bod pedwar o'r 13 corff dŵr a ystyriwyd (afon Alun – rhwng Leadmill a'r Hob, nant Dolfechlas, Pulford Brook, ac afon Alun – rhwng yr Hob ac afon Dyfrdwy) yn anghymesur o gostus i'w gwella, ond mae Pulford Brook ac afon Alun – rhwng yr Hob ac afon Dyfrdwy yn gysylltiedig â safleoedd Natura 2000, ac felly maent yn parhau i fod yn flaenoriaeth ar gyfer eu gwella, a phennir amcan iddynt o gyflawni statws da erbyn 2027. O safbwynt y trydydd cylch, ar gyfer afon Dyfrdwy, mae Dŵr Cymru'n anelu at gyflwyno'r canlynol:

- pedwar cynllun i fodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran atal dirywiad (gweithfeydd trin carthion Cilcain, Pant-y-mwyn, yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn a Rhosesmor).
- dalgylch peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer afon Alun, lle bydd Dŵr Cymru'n bwriadu archwilio dulliau arloesol o fynd i'r afael ag effeithiau ei asedau.
- pedwar cynllun gela i fodloni gofynion llif Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 (yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn, Gresffordd a Queensferry).

Bydd angen asesu pedwar cynllun arall ymhellach cyn cadarnhau p'un a fydd angen buddsoddiad: gwaith trin carthion Llanuwchllyn er mwyn cyflawni targedau Monitro

Safonau Cyffredin; a gweithfeydd trin carthion Lavister, yr Wyddgrug a Thŷ Gwyn er mwyn cyfrannu at statws ecolegol da.

Gellir dod o hyd i'r rhestr o gamau gweithredu y mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi gofyn i gwmnïau dŵr sy'n gweithredu yn y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'i lleoli yn Lloegr eu cyflawni rhwng 2020 a 2025, er mwyn cyfrannu tuag at gyflawni eu rhwymedigaethau amgylcheddol yn set ddata [Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol y Diwydiant Dŵr PR19](#)) Lloegr.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Bod pob system garthffosiaeth wedi'i gwella, a gwaith cynnal a chadw wedi'i wneud arnynt fel eu bod yn gweithredu'n effeithiol ac yn cael yr effeithiau lleiaf posibl ar yr amgylchedd dŵr, o'r dalgylch i'r arfordir.
- Bod datrysiadau i orlifoedd carthffosiaeth cyfunol, sy'n cyflwyno buddion lluosog, wedi'u hymgorffori yn y prosesau cynllunio a datblygu ar draws Cymru (e.e. cynlluniau trefol sy'n ystyriol o ddŵr, cynlluniau draenio cynaliadwy).
- Codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o effeithiau camgysylltiadau ac o ollwng sylweddau niweidiol i systemau carthffosiaeth (e.e. paent, olew, brasterau a chemegion gardd).
- Cynnal a gwella dyfroedd ymdrochi a physgod cregyn er mwyn hybu diwydiannau twristiaeth a dyframaethu pysgod cregyn sy'n ffynnu.

3.5.3 Rheoli llygredd o ardaloedd gwledig

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Themâu rheoli tir yn gynaliadwy
- Strategaeth Coetiroedd i Gymru Llywodraeth Cymru
- Ymwybyddiaeth o ganllawiau Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig (gan gynnwys canllawiau "Coedwigoedd a dŵr"), a chanllawiau arfer, a'u gweithredu

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da:

Cyfrifwyd y bydd cyfanswm y gost o ddatrys pwysau amaethyddol mewn 15 corff dŵr, yn ôl y ddeddfwriaeth gyfredol, yn dod i £10.5 miliwn. Mae llawer o'r cyrff dŵr ar dir isel hyn yn gofyn am welliant i ollyngiadau dŵr gwastraff er mwyn ei gwneud yn bosibl cyflawni statws da, a phan ystyrir cyfanswm y costau gwella, ystyrir bod cyrff dŵr afon Alun – rhwng Leadmill a'r Hob, a nant Dolfechlas yn anghymesur o gostus i'w gwella i statws da. Dylid ystyried gwaith craffu pellach ar y cynlluniau dalgylch ehangach, a gwerthoedd rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, wrth gynllunio gwelliannau i ffynonellau amaethyddol o lygredd yn y cyrff dŵr hyn.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am gryfhau mecanweithiau rheoliadol, ariannol a gweithredol i hybu sector amaethyddiaeth cynaliadwy sy'n gwarchod yr amgylchedd dŵr, o'r dalgylch i'r arfordir, ac sy'n helpu i ddarparu'r amrediad llawn o wasanaethau ecosystemau sy'n dwyn buddion ariannol, cymdeithasol ac ecolegol i Gymru.
- Gwaith creu coetir newydd, a gwaith rheoli coedwigaeth priodol sy'n dwyn budd i'r amgylchedd dŵr, ac i bobl drwy hamddena yn yr awyr agored, ac sy'n darparu gwasanaethau ecosystemau, fel gostyngiad mewn llygredd gwasgaredig, llai o lifau

llifogydd, dŵr yfed glân, cynefinoedd i bysgod a bywyd gwyllt, a chysgod ar ymylon dŵr i liniaru'r newid yn yr hinsawdd.

- Ar gyfer y gwlyptiroedd hynny sy'n ddibynnol ar ddŵr daear ac sydd mewn cyflwr ecolegol gwael o ganlyniad i fewnbynnau dŵr daear â lefelau uchel o faethynnau, byddwn yn annog newidiadau lleol yn y dull o reoli'r dalgylch er mwyn eu lliniaru, a'u hatal o bosib.

3.5.4 Rheoli llygredd o fwyngloddiau

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Y Strategaeth Mwynglawdd Metel dros Gymru
- Rhaglen waith yr Awdurdod Glo

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da:

Mae dau gorff dŵr yn methu o ganlyniad i fwyngloddiau metel yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, sef afon y Garth, ac afon Clywedog – uwchlaw afon Ddu, y mae gollyngiadau o fwyngloddiau Nant Minera a Park Day Level yn cael effaith arnynt. Amcangyfrifir bod cyfanswm y gost o wella'r cyrff dŵr hyn yn dod i ~£25 miliwn. Mae mwyafrif y costau hynny yn gysylltiedig ag adfer y mwyngloddiau metel a thrin y gollyngiadau, ond ceir ychydig o gostau nad ydynt wedi'u nodi'n fanwl gywir hyd yn hyn. Aseswyd bod afon y Garth, ac afon Clywedog – uwchlaw afon Ddu, yn anghymesur o gostus i'w gwella i statws da, ond oherwydd bod y cyrff dŵr yn gysylltiedig â safleoedd Natura 2000, maent yn parhau i fod yn flaenoriaeth ar gyfer eu gwella. Efallai y bydd ein hamcanion llesiant yn berthnasol hefyd wrth ystyried amrywiaeth a gwydnwch ecosystemau, diwylliant, ac iechyd y gymuned. I roi hyn mewn cyd-destun, mae'r cyllid a neilltuwyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y flwyddyn ariannol 2020 i 2021, ac sydd ar gael i Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer adfer mwyngloddiau metel, yn dod i £4.5 miliwn ar gyfer Cymru gyfan. Caiff y gwaith o flaenoriaethu gwaith adfer mwyngloddiau metel ei wneud ar lefel genedlaethol, ac mae'n ystyried materion ymarferol ehangach nag y mae'r asesiad cost a budd a gynhelir ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017. Byddwn yn asesu'r syniad o flaenoriaethu gwaith adfer mwyngloddiau Nant Minera a Park Day Level maes o law, a byddem yn croesawu safbwyntiau gan randdeiliaid i gynorthwyo'n Datganiadau Ardal a'r broses o ystyried blaenoriaethu'r mwyngloddiau hyn yn erbyn mwyngloddiau metel eraill, a phwysau eraill fel rhwystrau ffisegol a llygredd gwasgaredig.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am liniaru effeithiau mwyngloddiau segur ar yr amgylchedd dŵr drwy raglen waith strategol ledled Cymru. Bydd yn cymryd degawdau i fynd i'r afael â'r holl broblemau, a byddwn yn blaenoriaethu camau gweithredu sy'n cyflwyno'r canlyniadau ecolegol, cymdeithasol ac economaidd gorau am fuddsoddiad y gymdeithas.

3.5.5 Rheoli llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, gan gynnwys effeithiau asideiddio

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Y Cynllun Llygredd Dŵr Gwasgaredig, gan gynnwys gwaith atal llygredd
- Cynlluniau trefol sy'n ystyriol o ddŵr
- Camgysylltiadau
- Halogiad o safleoedd diwydiannol, a safleoedd gwastraff hanesyddol
- Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig (gan gynnwys canllawiau "Coedwigoedd a dŵr") a chanllawiau arfer

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am leihau effaith negyddol datblygiadau hanesyddol a datblygiadau'r dyfodol ar yr amgylchedd dŵr drwy ein rôl fel ymgynghorai ansawdd tir yn ystod y broses gynllunio neu, mewn achosion lle nad yw'r broses gynllunio'n gymwys, drwy ddarparu cyngor a chymorth i awdurdodau lleol ynghylch eu strategaeth ar gyfer archwilio tir halogedig.
- Rydym am roi egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy wrth wraidd gwaith dylunio a chynllunio trefol. Gallwn sicrhau hyn drwy ddefnyddio systemau draenio cynaliadwy, adfer yr ardaloedd o gwmpas afonydd a'r arfordir, gan gynnwys glannau afonydd, y gorlifdir a'r ardal rynglanwol, darparu mannau gwyrdd cyhoeddus, codi ymwybyddiaeth, a newid ymddygiad i wella ansawdd bywyd yn ardaloedd trefol Cymru.
- Rydym am i arferion defnydd tir gyfrannu at adferiad cynaliadwy a hirdymor i amodau pH naturiol mewn ardaloedd lle mae asideiddio'n ymyrryd ar brosesau ecolegol. Byddwn yn parhau i reoleiddio allyriadau llygryddion sy'n asideiddio er mwyn ei gwneud yn bosibl i'r amgylchedd dŵr adfer.
- Nodwyd y bydd yn ofynnol adfer yr ucheldir, creu coetir cynaliadwy, a rheoli coedwigaeth ar gyfer pum corff dŵr ar yr ucheldir, a bydd y gwaith hwn yn cyfrannu at liniaru asideiddio ac yn costio £5.8 miliwn.

Ni fu'n bosibl cyflwyno arfarniad economaidd manwl gywir o lygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, gan gynnwys effeithiau asideiddio.

3.5.6 Newidiadau i lif naturiol dŵr a'i lefelau

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Rhaglen Adfer Mawndiroedd Genedlaethol Llywodraeth Cymru
- Gweithgareddau rheoli perygl llifogydd
- Prosiect gofynion sectorau lluosog ar gyfer mesurau arbed dŵr
- Gwaith Waterwise ar leihau'r dŵr a ddefnyddir

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am gefnogi gwaith cyflwyno Rhaglen Adfer Mawndiroedd Genedlaethol Llywodraeth Cymru.
- Rydym am annog patrymau defnydd tir cynaliadwy, mewn amgylcheddau trefol a gwledig, sy'n lleihau dŵr ffo yn dilyn glawiad.
- Rydym am gyflwyno ymyriadau, fel gwelliannau i gynefinoedd yn y sianel, sy'n lliniaru effeithiau tynnu dŵr ar yr amgylchedd dŵr.
- Rydym am ddeall y gofynion dŵr ar draws sectorau yn well.
- Rydym am wella effeithlonrwydd defnyddio dŵr i leihau'r angen am weithgareddau tynnu dŵr ychwanegol yn y dyfodol.

Ni fu'n bosibl cyflwyno arfarniad economaidd manwl gywir o lif naturiol dŵr a'i lefelau.

3.5.7 Rheoli rhywogaethau estron goresgynol

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Gweithredu strategaeth ddiweddaedig Prydain Fawr ar rywogaethau goresgynol
- Gweithio gyda phartneriaid, a chefnogi'r gwaith o ddatblygu datrysiadau newydd ac arloesol, fel AquaWales a Aquainvade a arweinir gan Brifysgol Abertawe
- Parhau i ddefnyddio a hybu mecanweithiau fel systemau cofnodi ar ffonau clyfar ac ar-lein

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am flaenoriaethu camau gweithredu i arafu neu atal lledaeniad rhywogaethau goresgynol sy'n bodoli eisoes, a chael gwared ar y rhain, neu gyflwyniadau newydd, lle y bo'n bosibl gwneud hynny.
- Rydym hefyd am leihau, cymaint â phosibl, y perygl a berir gan rywogaethau estron goresgynol yn gyffredinol drwy wella bioddiogelwch a gwella gwybodaeth leol ar ddosbarthiad ac effaith rhywogaethau estron goresgynol.

Ni fu'n bosibl cyflwyno arfarniad economaidd manwl gywir o reoli rhywogaethau estron goresgynol.

3.6 Dull seiliedig ar le ar gyfer mesurau'r trydydd cylch yng Nghymru

Yng Nghymru, ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch, rydym yn anelu at gyflawni dull seiliedig ar le o flaenoriaethu dalgylchoedd sydd hefyd yn cyflwyno canlyniadau yn unol â Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017. Nid ydym yn cynnig dethol cyrff dŵr a dargedir at ddiben cyflwyno canlyniadau o dan Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn unig, ond rydym wedi nodi rhestr o ddalgylchoedd sy'n cynrychioli'r gyfres orau o gyfleoedd i gyflawni dull rheoli cynaliadwy ar gyfer canlyniadau dŵr a llesiant. Roedd proses ymgysylltu'r Datganiadau Ardal yn ganolog i ddetholiad y 'dalgylchoedd cyfle' hyn. Yn ogystal, bydd proses y Datganiadau Ardal yn parhau y tu hwnt i 2027, ac felly bydd eu hintegreiddio yn dwyn buddion o ran Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 i'r tymor hwy. Nodwyd deg dalgylch cyfle ar draws Cymru, ac maent yn cynrychioli'r cymysgedd cryfaf o gyfleoedd ar gyfer dalgylchoedd integredig a reolir ymhob lleoliad.

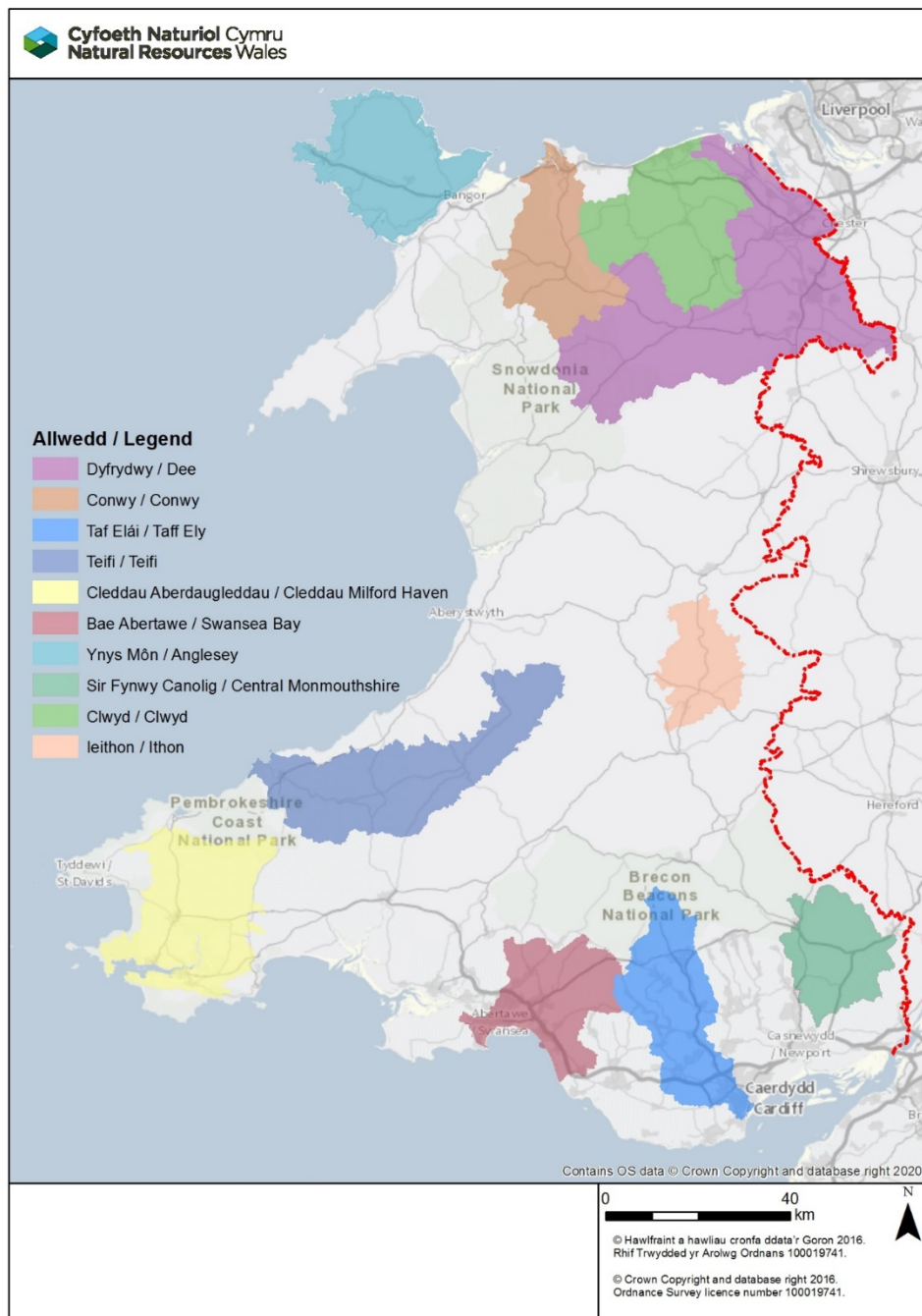
Bydd y dalgylchoedd cyfle yn sicrhau bod ymdrechion staff yn cwmpasu holl swyddogaethau Cyfoeth Naturiol Cymru, er mwyn cefnogi partneriaid i ddarparu datrysiadau ar gyfer rheoli dalgylchoedd mewn modd integredig. Disgwylir y bydd partneriaid sy'n gweithredu o fewn y deg dalgylch cyfle hefyd yn gallu cyfrannu tuag at welliannau o fewn yr ardaloedd hyn. Bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn parhau i weithio gyda phartneriaid mewn dalgylchoedd eraill nad ydynt wedi'u dethol fel dalgylch cyfle, gan gynnwys canolbwyntio ar fynd i'r afael ag addasiadau ffisegol, cynlluniau adfer pysgodfeydd, adfer mwyngloddiau metel, llygredd o ddŵr gwastraff, a llygredd o ardaloedd gwledig a threfol.

Mae Ffigur 9 yn dangos y deg cyfle dalgylch arfaethedig, fel a ganlyn:

- Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)

- Afon Clwyd
- Afon Conwy
- Ynys Môn
- Afon Teifi
- Afon Taf/Elái
- Afon Cleddau/Aberdaugleddau
- Bae Abertawe
- Canolbarth Sir Fynwy
- Afon Ieithon

Ffigur 9: Map o'r dalgylchoedd cyfle arfaethedig

Mae Ffigur 9 uchod yn dangos ffiniau'r deg dalgylch cyfle sy'n cynnwys cyrff dŵr bach (rhaf arfordirol yn bennaf) nid adroddir arnynt sydd â chysylltiad â chyrff dŵr trosiannol ac arfordirol sy'n methu. At ddibenion adrodd, cafodd y cyrff dŵr bach hyn, nid adroddir arnynt, eu tynnu o rwydwaith y cyrff dŵr yn yr ail gylch oherwydd eu maint, felly nid oes gofyniad i adrodd ar eu statws cyffredinol.

Mae Tabl 11 isod yn dangos math a nifer y cyrff dŵr sydd wedi cyflawni statws cyffredinol da o fewn y dalgylch cyfle yn yr ardal basn afon. Ymgwymerwyd â phroses i benderfynu pa gyrff dŵr trosiannol ac arfordirol y byddai'n cael eu cynnwys yn ffiniau perthnasol y dalgylchoedd cyfle. Cafodd penderfyniadau eu gwneud ar sail y canlynol:

- hydrodynameg y cyrff dŵr dan sylw ar ffin y dalgylch sydd tua'r môr, a ph'un a oeddent yn gweithio fel un system
- data dosbarthu a fodolai eisoes ar gyfer y cyrff dŵr trosiannol ac arfordirol hyn er mwyn deall a oedd yr un pwysau ag a geir o fewn y dalgylch, neu rai tebyg, yn cael effaith arnynt (e.e. dalgylchoedd yn methu oherwydd maethynnau sy'n gysylltiedig â chorff dŵr trosiannol ac arfordirol sydd hefyd yn methu oherwydd maethynnau)

Dim ond y cyrff dŵr trosiannol ac arfordirol hynny sy'n bodloni'r gofynion uchod a gafodd eu cynnwys o fewn ffiniau'r dalgylch cyfle, ac felly cânt eu dangos yn Nhabl 11 isod fel rhai sydd â chydymffurfiaeth o 0%. Rydym am wella gwydnwch yr ecosystemau yn y dalgylchoedd cyfle hyn, a bydd cyflawni statws da yn gam tuag at gyflawni hynny. Ymgwymerwyd â phroses hefyd i benderfynu pa gyrff dŵr daear a fyddai'n cael eu cynnwys yn y dalgylch cyfle. Cafodd y cyrff dŵr daear y mae o leiaf 5% ohonynt wedi'u lleoli o fewn y dalgylch cyfle, ac i'r gwrthwyneb, eu cynnwys. Gwnaeth y broses hon hefyd ddiystyru'r cyrff dŵr daear hynny sydd ond yn cyffwrdd ffin y dalgylch cyfle.

Tabl 11: Canran y cyrff yn Nalgylch Cyfle Afon Dyfrdwy sy'n cyflawni statws cyffredinol da, fesul math o gorff dŵr

Enw'r dalgylch cyfle	Cyrff dŵr afonydd â statws da (%)	Cyrff dŵr llynnoedd â statws da (%)	Cyrff dŵr arfordirol â statws da (%)	Cyrff dŵr trosiannol â statws da (%)	Cyrff dŵr daear â statws da (%)	Holl gyrff dŵr â statws da (%)
Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)	44	47	Amherthn asol	0	86	48

Maethynnau, cemegion a phwysau ffisegol ar yr arfordir yw'r ffactorau mwyaf sylweddol sy'n arwain at fethiant dyfroedd aberol ac arfordirol i gyflawni statws da. Mae nifer sylweddol o'r mesurau a weithredwyd yn y cyrff dŵr a dargedir mewn dalgylchoedd dŵr croyw wedi cyfrannu at welliannau mewn cyrff dŵr aberol ac arfordirol, er y bydd angen rhoi mesurau pellach ar waith er mwyn cyflawni newid i statws da. Mae'r cyfleoedd ehangach a ddarperir drwy Ddatganiadau Ardal, a'r fframwaith ehangach o gynllunio morol sydd bellach wedi'i sefydlu, yn ei gwneud yn bosibl rhoi ffocws ychwanegol ar ddyfroedd aberol, arfordirol a morol, a'r cysylltiad â'u dalgylchoedd dŵr croyw. Mae'r dalgylchoedd

cyfle a ddewiswyd ar gyfer y trydydd cylch wedi llwyr gymhwyso'r dull tarddiad i'r môr o reoli dalgylch, ac maent wedi nodi cyrff dŵr aberol ac arfordirol lle caiff dull o reoli dŵr mewn modd cynaliadwy ei ddatblygu. Mae pob datrysiad dalgylch a nodwyd ar gyfer y Cynlluniau Rheoli Basn Afon sy'n cyfrannu tuag at sicrhau bod dyfroedd morol yn cyflawni statws amgylcheddol da ar gyfer Strategaeth Forol y DU hefyd yn cael eu hadlewyrchu yn y rhaglen o fesurau yn rhan 3 Strategaeth Forol y DU, a gaiff ei chyhoeddi yn 2021.

3.6.1 Dalgylch cyfle yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)

Mae'r rhannau o afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yng Nghymru wedi'u nodi fel dalgylch cyfle oherwydd eu statws unigryw; afon Dyfrdwy yw'r afon fwyaf yng ngogledd Cymru, mae'n cael ei rheoleiddio'n llym, ac mae ganddi dair prif gronfa cyflenwi dŵr yfed a gweithgareddau tynnu dŵr yfed, mae'n gyfoethog ei bioamrywiaeth, ac mae wedi'i dynodi'n ACA. Mae materion fel asideiddio, effeithiau mwynogloddiau metel, llygredd gwasgaredig gwledig, gollyngiadau o weithfeydd trin dŵr gwastraff, ac addasiadau ffisegol i gyd yn cael effaith ar y cyrff dŵr yn Nalgylch Cyfle Afon Dyfrdwy. Rydym am archwilio cyfleoedd sydd o fudd i bobl a bywyd gwyllt yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy a chyflwyno gwelliannau yn unol â Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017.

Y brif thema ar gyfer Dalgylch Cyfle Afon Dyfrdwy yw gweithredu ar raddfa dalgylch fawr er mwyn cyflawni yn erbyn pum thema [Datganiad Ardal Gogledd-orllewin Cymru](#) a [Datganiad Ardal Gogledd-ddwyrain Cymru](#) er mwyn dwyn buddion i ansawdd dŵr ac i gynefinoedd a rhywogaethau sy'n ddibynnu ar ddŵr. Mae'r themâu hyn yn cynnwys hybu ecosystemau gwydn, gwarchod dŵr a phridd drwy reoli tir yn gynaliadwy, ailgysylltu pobl â natur, datblygu seilwaith gwyrdd, a gwydnwch i'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo. Nod y gwaith bydd cael gwared ar y rhwystrau i fudo pysgod ac adfer cysylltedd ecolegol, adfer cynefinoedd ffisegol, prosesau a nodweddion afonol naturiol, gwella arferion rheoli tir a choedwigaeth, a meithrin cydberthnasau hirdymor â rhanddeiliaid.

Mae cyfleoedd a nodwyd ar gyfer Dalgylch Cyfle Afon Dyfrdwy yn cynnwys adfer afonydd, mynediad i ddŵr, atebion sy'n seiliedig ar natur, a rheoli dalgylchoedd. Mae'r [Datganiad Ardal Forol](#) hefyd yn amlygu camau gweithredu i wella ansawdd dyfroedd aberol ac arfordirol.

3.7 Uchelgais y trydydd cylch yng Nghymru

Yr uchelgais yng Nghymru, ar gyfer y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon, fydd parhau i warchod a gwella'r ansawdd dŵr yng Nghymru, gan gynnwys ardaloedd gwarchodedig. Bydd hyn yn dibynnu ar sawl ffactor, gan gynnwys lefelau cyllido o ffynonellau cyllid cyhoeddus a phreifat, yr ymrwymiad i gyflenwi gwaith, ac argaeledd mecanweithiau cyflenwi. Bydd y rhaglen o fesurau arfaethedig yn mynd i'r afael â materion lluosog ledled Cymru, bydd yn lleihau nifer yr elfennau sy'n methu mewn cyrff dŵr yn raddol, a bydd yn gwella cyflwr cyffredinol cyrff dŵr dros amser. Yr uchelgais ledled Cymru, ac erbyn 2027, yw gwella cyflwr cyffredinol cyrff dŵr lle y bo hynny'n bosibl, atal dirywiad, a, lle y bydd adnoddau'n caniatáu, sicrhau y bydd hyd yn oed y cyrff dŵr hynny nad ydynt yn cyflawni statws da o dan cyn lleied o bwysau â phosib.

Yn ystod yr ymgynghoriad hwn, byddwn yn parhau i ddatblygu blaenoriaethau realistig, ond uchelgeisiol, ar gyfer y trydydd cylch ledled Cymru. Erbyn 2027, rydym yn bwriadu cyflawni'r canlynol:

- Cyflawni camau gweithredu lleol ledled Cymru y disgwylir y byddant yn sicrhau bod cyrff dŵr yn gwneud cynnydd tuag at wella'u statws a/neu'n sicrhau nad ydynt yn dirywio. Gall camau gweithredu gynnwys mynd i'r afael â chyfyngiadau ffisegol, parhau i gynnal ymweliadau â ffermydd i gynghori ar reoli maethynnau, a lleihau effeithiau gorfaethu ar ecosystemau daearol sy'n dibynnu ar ddŵr daear a/neu ecosystemau morol. Efallai y byddwn yn rhoi blaenoriaeth i gyrff dŵr sydd â llai o elfennau sy'n methu, y rheiny mewn ardaloedd trefol, y rheiny nad ydynt wedi gwella ers y cylch cyntaf, y rheiny sydd â statws gwael neu ddrwg, ac ati.
- Cyflwyno'r rhaglen o ymchwiliadau a gynllunnir ar gyfer y trydydd cylch, a fydd yn llywio'n dealltwriaeth o'r broblem fel y gellir cymryd y camau gweithredu priodol.
- Cwblhau'r asesiadau o fesurau lliniaru mewn rhai o'r cyrff dŵr a addaswyd yn sylweddol.
- Targedu atebion sy'n seiliedig ar natur ar gyfer addasiadau ffisegol mewn rhai ardaloedd ar yr arfordir.
- Datblygu Rhaglen Adfer Afonydd Cyfoeth Naturiol Cymru ymhellach, cyhoeddi cynlluniau adfer ychwanegol, ac ymgymryd â gwaith dichonolrwydd.
- Cyflawni prosiectau a ariennir drwy raglenni cyllid cyfalaf Llywodraeth Cymru, gan gynnwys ansawdd dŵr (gan gynnwys dyfroedd mwynloddiau a physgodfeydd), a rhwydwaith Natura 2000 – morol, daearol a dŵr croyw.
- Cyflwyno canlyniadau'r prosiectau LIFE sy'n gysylltiedig â dŵr yng Nghymru.
- Gweithio ar y cyd â chwmnïau dŵr i gefnogi'r gwaith o gyflwyno gwelliannau cynaliadwy i'r amgylchedd dŵr, drwy gyflawni eu gofynion amgylcheddol statudol (h.y. y Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol) a datblygu datrysiadau arloesol (e.e. dalgylchoedd peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy).
- Byddwn yn rheoli Ystad Goetir Llywodraeth Cymru i fodloni canllaw coedwig a dŵr Safon Coedwigaeth y DU o leiaf, a mynd i'r afael â llygredd o fwyngloddiau metel gan ddilyn dulliau adfer arloesol ar gyfer y gollyngiadau gwenwynig sy'n gysylltiedig â'r safleoedd hyn sydd wedi'u lleoli ar yr ystâd. Rydym wrthi hefyd yn nodi a chaffael tir i ehangu'r ystad mewn ymateb i dargedau creu coetiroedd i Gymru, yr argyfyngau natur a hinsawdd, a'r angen am blannu cydadferol ar gyfer coetir a gollwyd o Ystad Goetir Llywodraeth Cymru. Mae gennym darged cychwynnol o greu 1,700 hectar o goetir dros y pum mlynedd nesaf.

Lle bo'n briodol, caiff y mesurau hyn eu gweithredu ymhob corff dŵr, gan gynnwys dyfroedd aberol ac arfordirol, a byddant yn cyfrannu at welliannau mewn dyfroedd morol. Yng Nghymru, o safbwynt yr uchod, bydd ffocws ein hymdrechion ar y deg dalgylch cyfle, a byddwn yn cefnogi partneriaethau i gyflwyno buddion lluosog. Byddwn hefyd yn parhau â gwaith â blaenoriaeth uchel mewn meysydd eraill lle bo hynny'n briodol, e.e. safleoedd mwynloddiau metel â blaenoriaeth. Byddwn yn dilyn dull rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer cynlluniau'r trydydd cylch er mwyn cyflwyno buddion mwy integredig i ddalgylchoedd yn unol â'r blaenoriaethau ar gyfer dŵr a nodwyd yn y Datganiadau Ardal. Ni all Cyfoeth Naturiol Cymru gyflawni'r uchelgais o fewn Cymru ar ei ben ei hun, ac felly bydd angen i ni adeiladu ar bartneriaethau sydd eisoes yn bodoli i gyflawni datrysiadau i'r pwysau amgylcheddol. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cynnig ymrwymo i gamau gweithredu allweddol yn y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon ar gyfer y rhannau o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yng Nghymru, a bydd yn parhau i weithio gyda phartneriaid presennol, a nodi partneriaid newydd, i gyflwyno buddion i'r amgylchedd dŵr.

Caiff y blaenoriaethau eu cytuno a'u hadlewyrchu yn y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon, a fydd yn cael ei gyflwyno i weinidogion Llywodraeth Cymru a'r Ysgrifennydd Gwladol. I fod yn realistig wrth gyflawni ein huchelgais, bydd angen cyllid ac adnoddau pellach nad ydynt wedi'u nodi, neu na fu ymrwymiad iddynt, hyd yn hyn. Bydd gweinidogion a'r Ysgrifennydd Gwladol yn dod i benderfyniad o ran yr uchelgais yn gyffredinol, ac o safbwynt i ba raddau y mae'r cynlluniau'n fforddiadwy, a gaiff ei gyhoeddi yn y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon.

4. Camau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd

Mae sawl cam a chamau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd yn ein bywydau dyddiol, a gartref, i warchod ansawdd ein cyrff dŵr, a'i wella o bosib, ar y cyd. Mae rhai o'r rhain wedi'u crynhoi isod.

Atal llygredd i'n hafonydd, llynnoedd, dŵr daear a'r môr

- Gwiriwch fod offer cartref perthnasol wedi'u cysylltu â'r garthffos fudr, nid y draen dŵr wyneb.
- Mabwysiadwch draeth i helpu i gadw traethau'n lân ac atal sbwriel yn y tarddiad.
- Sicrhewch fod storfeydd olew gartref mewn cyflwr da, a bod cofnod archwilio cyfredol.
- Sicrhewch fod tanciau septig neu weithfeydd trin carthion preifat wedi'u cynnal a'u cadw'n dda, a'u bod yn gweithio'n effeithiol.
- Rhowch ffyn cotwm, clytiau a sbwriel arall yn y bin, nid yn y toiled. Gallai gyrraedd y môr neu eich traeth lleol lle y gall achosi niwed i fywyd gwyllt.
- Ewch ag olew a chemegion gwastraff, fel gwirod gwyn, i gyfleuster ailgylchu trefol: peidiwch â'u harllwys i lawr y sinc neu ddraeniau allanol.
- Defnyddiwch nwyddau glanhau ar gyfer ceginau, ystafelloedd ymolchi a cheir nad ydynt yn achosi niwed i'r amgylchedd, fel glanedyddion sy'n rhydd rhag ffosffad, a defnyddiwch gyn lleied ohonynt â phosib. Mae hyn yn helpu i atal llygredd yn y tarddiad.
- Pan welwch lygredd neu achos o dipio anghyfreithlon, rhowch wybod amdano drwy ffonio 0800 807060.

Gwarchod ein hamgylchedd morol

- Dylech fwyta pysgod o ffynonellau cynaliadwy, a ddalwyd gan ddefnyddio dulliau o bysgota nad ydynt yn achosi difrod i fywyd gwyllt a chynefinoedd morol.

Arbed dŵr yn eich gardd

- Dewiswch blanhigion sy'n goddef amodau sych. I helpu lawntiau trwy gyfnodau sych, peidiwch â'u torri'n rhy fyr.
- Er mwyn arbed dŵr mewn gerddi, casglwch law mewn casgen ddŵr, dyfrhewch ar ddechrau neu ddiwedd y dydd, taenu gwellt ar blanhigion, a defnyddiwch ganiau dŵr lle bo hynny'n bosibl yn hytrach nag ysgeintwyr neu bibellau dŵr.

Arbed dŵr yn eich cartref neu swyddfa

- Prynwch offer cartref sy'n isel eu defnydd o ynni ac o ddŵr.
- Gofynnwch gwmnïau dŵr i osod mesurydd cyflenwad. Gall hyn leihau'r defnydd a wneir o ddŵr yn y cartref, ar gyfartaledd.
- Trwsiwch dapiau sy'n diferu, a lagiwch bibellau er mwyn eu hatal rhag hollti yn ystod tywydd rhewllyd.
- Golchwch geir â llaw.

- Ystyriwch osod systemau cynaeafu dŵr glaw yn eich cartref, bloc neu weithle. Gall hyn arbed traean o'r defnydd a wneir o'r prif gyflenwad domestig.
- Gosodwch 'hippo' neu ddyfais i arbed dŵr wrth fflysio toiled.
- Gosodwch doiled sy'n defnyddio llai o ddŵr wrth fflysio, rhwch reolwyr llif ar eich tapiau a chawodydd, a gosodwch droethfeydd di-ddŵr yn y gweithle.
- Defnyddiwch beiriannau golchi llestri neu beiriannau golchi dillad â llwyth llawn ac ar osodiad economaidd, a berwch y swm lleiaf o ddŵr sydd ei angen mewn tegellau neu sosbenni.
- Diffoddwch y tap wrth lanhau dannedd, a chymerwch gawodydd byr yn hytrach na chael bath.
- Golchwch ffrwythau a llysiau mewn powlen yn hytrach nag o dan tap sy'n rhedeg – a defnyddiwch yr hyn sy'n weddill ar blanhigion.
- Sicrhewch bod dŵr o do estyniad i'ch tŷ, neu do ystafell wydr, yn draenio i suddfan neu system ddraenio gynaliadwy, ac nid yw'r garthffos gyfun.
- Sicrhewch y defnyddir deunyddiau athraidd ar gyfer unrhyw fan parcio oddi ar y lôn neu batio o amgylch y tŷ fel y gall glaw dreiddio i'r pridd.

Helpwch i fynd i'r afael â'r bygythiad a berir gan rywogaethau estron goresgynnol

- I gael gwybod sut y gallwch gymryd rhan mewn ymgyrchoedd cenedlaethol ([Edrych, Golchi, Sychu](#) a [Mynd at Wraidd y Mater](#)) i helpu i leihau lledaeniad rhywogaethau estron goresgynnol, ewch i [wefan Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#).
- Peidiwch â phrynu, plannu na rhyddhau rhywogaethau estron goresgynnol. Cewch fynediad i'r cyngor diweddaraf am sut i reoli rhywogaethau estron goresgynnol a chael gwared arnynt yn gyfrifol drwy [wefan Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#).
- Gallwch ddod o hyd i leoliadau rhywogaethau estron goresgynnol yng Nghymru drwy [Borth Rhywogaethau Estron Goresgynnol](#) Atlas Cymru y Rhwydwaith Bioamrywiaeth Cenedlaethol.
- Os gwelwch rywogaeth estron goresgynnol, cofnodwch hynny naill ai ar-lein (yn [iRecord](#) neu yn eich [canolfan cofnodion amgylcheddol leol](#)), drwy lawrlwytho ap ([iRecord](#) a [LERC Cymru](#)) neu drwy gysylltu â'ch [canolfan cofnodion amgylcheddol leol](#).
- Ymunwch â grŵp neu sefydliad amgylcheddol yn eich ardal sy'n cymryd camau i fynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol (e.e. sefydliadau bywyd gwyllt neu ymddiriedolaethau afonydd), ac edrychwch hefyd ar [wefan Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#) am fanylion cyswllt grwpiau gweithredu lleol sy'n ymwneud yn benodol â rhywogaethau estron goresgynnol yn eich ardal.